

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE KENTSEL YOKSULLUKLA
MÜCADELEDE YEREL YÖNETİMLER**

Çiğdem KASALAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Erdal BAYRAKÇI

Konya-2013

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Çiğdem KASALAK	
	Numarası	114228001013	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Kamu Yönetimi	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
Tezin Adı	TÜRKİYE'DE KENTSEL YOKSULLUKLA MÜCADELEDE YEREL YÖNETİMLER		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Çiğdem KASALAK	
	Numarası	114228001013	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Kamu Yönetimi	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Yrd.Doç.Dr. Erdal BAYRAKÇI	
Tezin Adı	TÜRKİYE'DE KENTSEL YOKSULLUKLA MÜCADELEDE YEREL YÖNETİMLER		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **TÜRKİYE'DE KENTSEL YOKSULLUKLA MÜCADELEDE YEREL YÖNETİMLER** başlıklı bu çalışma 14/06/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı
**Prof.Dr. M. Akif
ÇUKURÇAYIR**
**Yrd. Doç. Dr. Erdal
BAYRAKÇI**
**Yrd. Doç. Dr. Hayriye
SAĞIR**

Danışman ve Üyeler
ÜYE
DANIŞMAN
ÜYE

İmza

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Çiğdem KASALAK
Numarası	114228001013
Ana Bilim / Bilim Dalı	Kamu Yönetimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Yrd.Doç.Dr. Erdal BAYRAKÇI
Tezin Adı	TÜRKİYE'DE KENTSEL YOKSULLUKLA MÜCADELEDE YEREL YÖNETİMLER

ÖZET

Yoksulluk, genel anlamda insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan ihtiyaçlarını karşılayamamalarıdır. Bazı fikirlere göre insanca yaşayabilmek için gerekli olan ihtiyaçların sağlanamamasıyken, bazılarına göre sadece gıda değil diğer temel tüm ihtiyaçların karşılanamamasıdır. Yoksulluğun zamanla çeşitlenmesi ve kentsel yoksulluğun daha dikkat çekici hale gelmesiyle bu ihtiyaçlar sadece ekonomik verilere dayandırılmaktan çıkmış, sosyal-kültürel ihtiyaçların da giderilmesi durumu olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.

Kentsel yoksulluğun en belirgin nedenleri, kırsaldan kente göç ve gecekondulaşma, işsizlik ve ekonomik krizler, dengesiz gelir dağılımı, küreselleşme, plansız sanayileşme ve kentleşmedir. Öte yandan ülkelerin gelişmişlik düzeyleri bu nedenleri artırmakta veya azaltmaktadır.

Kentsel yoksullukla mücadelede merkezi yönetimin yanı sıra yerel yönetimlere önemli roller düşmektedir. Genel olarak yoksullukla ve kentlerdeki yoksullukla mücadele edebilmek için yapılan gıda, giyecek, yakacak ve nakit yardımlarının kesin bir çözüm olmadığı ortadadır. Yerel yönetimlerin yoksullukla mücadelede etkili olabilmesi kuşkusuz ki, bölge halkı, özel sektör ve sivil toplum örgütleriyle yapacağı etkili iletişime ve işbölümüne bağlıdır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Kentsel Yoksulluk, Yerel Yönetimler, Sosyal Belediyecilik

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Çiğdem KASALAK		
	Numarası	114228001013		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Yrd.Doç.Dr. Erdal BAYRAKÇI		
Tezin İngilizce Adı	LOCAL AUTHORITIES FOR ALLEVIATING URBAN POVERTY IN TURKEY			

SUMMARY

Poverty is, in general, necessary to sustain the lives of people stuck for the needs of. According to some of the ideas to cover essential needs in order to live decently, all compared to some other basic needs can not be met not only the food. Diversification and poverty in urban poverty over time have become more remarkable attributes of these needs not only economic data out, to cover the situation was evaluated as the socio-cultural needs.

The most obvious causes of urban poverty, rural-urban migration and slum housing, unemployment and economic crisis, uneven income distribution, globalization, unplanned industrialization and urbanization. On the other hand, the reasons for this increase or decrease the levels of development of countries.

Urban poverty alleviation, as well as the central government to local governments play important roles. In order to combat poverty and urban poverty in general, the food, clothing, fuel and cash assistance is not a definitive solution is obvious. Local governments undoubtedly be effective in the fight against poverty, the local community, the private sector and civil society organizations will depend on effective communication and division of labor.

Keywords: Poverty, Urban Poverty, Local Governments, Social Municipality

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
Bilimsel Etik Sayfası	i
Tez Kabul Formu	ii
Özet	iii
Summary	iv
Kısaltmalar Listesi.	v
Tablolar Listesi	vi
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM – YOKSULLUKLA İLGİLİ TEMEL KAVAMLAR, YAKLAŞIMLAR VE YOKSULLUK

TÜRLERİ.....	3
1.1. Yoksullukla İlgili Temel Kavramlar.....	3
1.1.1. Yoksulluğun Tanımı.....	3
1.1.2. Yoksulluk Kültürü.....	5
1.1.3. Yoksulluk Sınırı.....	8
1.1.4. Nöbetleşe Yoksulluk.....	9
1.1.5. Yeni Yoksulluk.....	10
1.1.6. Karma Yoksulluk Denklemi.....	12
1.2. Yoksulluğa İlişkin Politik Yaklaşımlar.....	13
1.3. Yoksulluk Türleri.....	18
1.3.1. Mutlak-Görelî Yoksulluk.....	19
1.3.2. Objektif-Subjektif Yoksulluk.....	20
1.3.3. Kırsal-Kentsel Yoksulluk.....	22
1.3.3.1. Türkiye’de Kentsel Yoksulluk Süreci.....	26
1.3.3.2. Kentsel Yoksulluğun Nedenleri.....	27
1.3.3.2.1. Kırsaldan Kentlere Göç ve Gecekondulaşma.....	27
1.3.3.2.2. Kentsel İstihdam Yapısı, İşsizlik ve Ekonomik Krizler.....	32
1.3.3.2.3. Dışlanma ve Mekansal Ayrışma.....	35

1.3.3.2.4. Dengesiz Gelir Dağılımı.....	36
1.4. Dünya’da Yoksulluk ve Türkiye’nin Durumu.....	37

İKİNCİ BÖLÜM – TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER VE YOKSULLUK POLİTİKALARI.....47

2.1. Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerelleşme.....	47
2.1.1. Yerel Yönetim.....	49
2.1.2. Merkezden Yönetim.....	49
2.1.3. Yerinden Yönetim.....	50
2.2. Yerel Yönetimlerin Önemi.....	54
2.3. Yerel Yönetimlerde İyi Yönetişim.....	58
2.4. Türkiye’de Yoksullukla Mücadelenin Tarihçesi.....	63
2.5. Dünya’da Yoksullukla Mücadele Politikaları.....	65
2.6. Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Genel Stratejiler.....	72
2.7. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kentsel Mücadeleye Katkısı.....	76
2.8. Merkezi Yönetimin Kentsel Yoksullukla Mücadele Politikaları.....	82
2.8.1. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü.....	83
2.8.2. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.....	84
2.8.3. Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.....	85
2.8.4. Vakıflar Genel Müdürlüğü.....	86
2.8.5. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.....	86
2.8.6. Sağlık Bakanlığı.....	87
2.8.7. Yerel Yönetimler.....	89
2.9. Yerel Yönetimlerin Kentsel Yoksulluk Sorumluluğu.....	89
2.9.1. Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikadaki Rolü.....	90
2.9.2. Türkiye’de Yerel Yönetimler Tarafından Yapılan Sosyal Yardımlar ve Yoksullukla Mücadele Politikaları.....	95
2.9.2.1. İl Özel İdarelerinin Kentsel Yoksullukla Mücadele Çalışmaları ve Mikrokredi Uygulamaları.....	99
2.9.2.2. Belediyelerin ve Büyükşehir Belediyelerinin Kent Yoksulluğu ile Mücadele Politikaları ve Sosyal Belediyecilik.....	102
2.9.2.3. Köylerin Yoksullukla Mücadeledeki Yetkileri.....	108

2.9.3. Yerelde Yönetişim Yoluyla Yoksullukla Mücadele.....	108
2.9.4. Yerel Ekonomik Kalkınma Politikaları.....	111

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – KENTSEL YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MUĞLA BELEDİYESİ ÖRNEĞİ.....117

3.1. Muğla İlinin Tarihi ve Genel Yapısı.....	117
3.1.1. Muğla İlinin Nüfusu.....	117
3.1.2. Muğla İlinin Ekonomik Yapısı.....	121
3.2. Muğla Belediyesinin Sosyal Belediyecilik Uygulamaları.....	121
3.2.1. Meslek Edindirme ve Eğitim Kursları.....	122
3.2.2. Öğrenim Yardımı.....	123
3.2.3. Fakir Yardımı.....	123
3.2.4. Yakacak ve Gıda Yardımı.....	123
3.2.5. Yemek Dağıtımı.....	124
3.2.6. Çorba Çeşmesi.....	125
3.2.7. Sağlık Hizmetleri.....	125
3.2.8. Cenaze Hizmetleri.....	125
3.2.9. Giyim ve Eşya Yardımları.....	125
3.2.10. Diğer Yardımlar.....	126
Sonuç ve Öneriler.....	127
Kaynakça.....	130

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGSD	: Ankara Giyim Sanayicileri Derneği
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BKH	: Binyıl Kalkınma Hedefleri
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇAYED	: Çankaya Yardımlaşma ve Ekonomik Dayanışma Derneği
ÇBYE	: Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
ÇYDD	: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
DAC	: Kalkınma Yardım Komitesi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IBRD	: Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası
IDA	: Uluslararası Kalkınma Örgütü
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İGE	: İnsani Gelişme Endeksi
İGR	: İnsani Gelişme Raporu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
RKY	: Resmi Kalkınma Yardımları
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SGP	: Satın Alma Gücü Paritesi
SODES	: Sosyal Destek Programı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
STÖ	: Sivil Toplum Örgütü
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
TEMA	: Türkiye’de Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
TL	: Türk Lirası
TODAİE	: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü

TÜFE	: Tüketici Fiyatları Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YG21	: Yerel Gündem 21
YKBS	: Yeşil Kart Bilgi Sistemi

TABLULAR LİSTESİ

Tablo-1: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları.....	24
Tablo-2: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelirlere Göre Sıralı %20'lik Gruplar...	25
Tablo-3: Uluslararası Yoksulluk Göstergeleri.....	39
Tablo-4: Seçilmiş Ülkeler İçin Satın Alma Gücü Paritesine Göre Kişi Başına Milli Gelir.....	42
Tablo-5: Günde 1,25 \$'dan Daha Az Gelirle Yaşayan Nüfus Sayısı (Milyon).....	43
Tablo-6: Uluslararası Para Fonu 2011 Raporuna Göre En Fakir 20 Ülke.....	44
Tablo-7: Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı 2011 Yılına Ait Enjektör Bağışı.....	81
Tablo-8: 31.12.2011 tarihi itibari ile Aktif-Pasif Yeşil Kart Kayıtlarının Seçilmiş İl Dağılımları.....	88
Tablo-9: Muğla İl ve İlçelerin Nüfus Sayıları.....	118
Tablo-10: Muğla İlinin Cinsiyete Göre Yerleşim Yeri Bazında Nüfus Bilgileri.....	119
Tablo-11: 2011 Yılı Nüfus Sayımına Göre Muğla İlinin Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfusu.....	120
Tablo-12: Meslek Edindirme ve Eğitim Kursları.....	122
Tablo-13: Öğrenim Yardımları.....	123
Tablo-14: Fakir Yardımları.....	123
Tablo-15: Yakacak ve Gıda Yardımları.....	124
Tablo-16: Yemek Dağıtımı.....	124

GİRİŞ

Yoksulluk, geçmişten günümüze kadar güncelliğini artırarak koruyan oldukça karmaşık bir olgudur. Kaynakların her geçen gün tükeniyor olması ve küreselleşmenin de etkisiyle yoksulluk, gelişmekte olan ve artık gelişmiş ülkelerin de karşı karşıya olduğu en önemli problemlerdendir. Yoksullukla mücadele için büyümeyi hızlandırıp yoksulluğu azaltan reformlar belirlenip uygulanmaktadır.

Yoksulluğun belli bir tanımının olmamasıyla birlikte en çok kabul gören, genel ve basit tanımıyla yoksulluk; “insan gibi yaşayabilmek için gerekli olan ihtiyaçlardan mahrum olmaktır” diyebiliriz. Yoksulluğun çeşitli boyutlarının olması, yoksulluk çeşitlerine her geçen gün bir yenisinin eklenmesini sağlamaktadır. Mutlak-görelî, kırsal-kentsel, objektif-sübjektif gibi tanımlamalar bunlardan bazılarını oluşturmaktadır.

Yoksulluk, bugün her ülkede var olan bir durumdur. Ülkemizde de bu durum kırsaldan kentlere doğru yayılma göstererek büyüyen bir yara haline gelmiştir. Türkiye’deki kentleşme ideal bir şekilde gerçekleşmediği için “kentsel yoksulluk” kavramının da kaynağını oluşturmuştur. Dönem dönem kırdan kente gerçekleşen yoğun göç dalgalarıyla kentlerdeki yoksulluk yoğunlaşmıştır. Göçün yanı sıra, işsizlik, eğitimsizlik, bölgesel gelir dağılımındaki farklılıklar, krizler, dışlanma gibi sorunlar kentsel yoksulluğu artıran sebepler olmuştur.

Günümüze baktığımızda yoksullukla ilgili politikaların giderek arttığı ve özellikle yoksulluğun sebeplerinin ne olduğu, onunla nasıl mücadele edildiği ve edilmesi gerektiği gibi konular üzerine yapılan çalışmalar artmıştır. Küreselleşme, yerelleşme, Avrupa Birliğine uyum gibi değişimler kamu yönetiminde saydamlığı, halkın katılımını, demokratik yönetim ilkelerini gerekli kıldığından yerel yönetimlerin yetkilerinin genişletilmesi konusu gündeme gelmiştir. Merkezi yönetimin yanında, yerel halka daha yakın olan yerel yönetimlerin, yoksullukla ilgili üzerine düşen sorumluluğun da arttığı

görülmektedir. Genel politikaların yanı sıra yerel politikaların önemi artmıştır. Bundan dolayı yerel yönetim birimleri olan il özel idareleri ve belediyelere bu konuda önemli işler düşmektedir. Özellikle belediyelerin yerel halka en yakın birimler olması sosyallik kavramının birim isimlerine eklenmesini sağlamıştır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde yoksulluğu daha doğru öğrenebilmek adına, yoksulluk kavramları ve çeşitleri ile giriş yapıp kentsel yoksulluk ve Türkiye'deki yansımaları hakkında bilgi vermeye çalışılmıştır. Dünya' da yoksulluk oranları ve Türkiye'nin durumu konusunda değerlendirme yapılmıştır.

İkinci bölümde Türkiye'de yoksullukla mücadelenin tarihçesi, dünyada ve Türkiye'de yoksullukla ve kentsel yoksullukla mücadele politikaları aktarılmaya çalışılmıştır. Türkiye'de kentsel yoksullukla mücadelede yerel yönetimlerin önemi ve faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Sosyal belediyeçilik kavramı ve bu kavramın belediyelere getirdiği sosyal sorumluluklardan söz edilmiştir. Yerel yönetimlerin yanı sıra merkezi yönetim ile sivil toplum kuruluşlarının kentsel yoksullukla mücadeleye katkıları açıklanmaya çalışılmıştır.

Son bölümde ise Muğla Belediyesi'nde mülakat yöntemi kullanılarak yapılan araştırma sonuçlarına göre Muğla ili hakkında genel bilgi verilip, Muğla Belediyesi'nin sosyal belediyeçilik faaliyetleri konusunda yapılan uygulamalarından bahsedilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR,

YAKLAŞIMLAR VE YOKSULLUK TÜRLERİ

1.1. YOKSULLUKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Yoksulluk, geçmişten günümüze kadar güncelliğini artırarak koruyan oldukça karmaşık bir olgudur. Kaynakların her geçen gün tükeniyor olması ve küreselleşmenin de etkisiyle yoksulluk, gelişmekte olan ve hatta gelişmiş ülkelerin de karşı karşıya olduğu en önemli problemlerdendir. Bu yüzden yoksulluk üzerine yapılan çalışmalar da artış göstermektedir. Yoksulluğu daha doğru anlayabilmek için yoksullukla ilgili farklı tanımlamalara ve bakış açılarına bu bölümde yer verilecektir.

1.1.1. Yoksulluğun Tanımı

Yoksulluk üzerine yapılmış olan tanımlamalarda, bariz bir fikir birliğinin olduğunu söylemek zordur. Yoksullukla ilgili birçok tanımlama yapılmış olmakla birlikte, genel kabul gören ortak nokta “insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan ihtiyaçlarını karşılayamamalarıdır” diyebiliriz. Bazı fikirlere göre “insanca yaşayabilmek” için gerekli olan ihtiyaçların karşılanamamasıyken, bazılarında göre sadece gıda değil diğer temel tüm ihtiyaçların karşılanamamasıdır.

Yoksulluk yeni bir şey değildir. İnsanların marjinal sosyal pozisyonları ve yaşam koşulları içinde sürekli yaşam bulmuştur. Ancak son zamanlarda daha fazla dikkat çeken sosyal bir sorun olmuştur. Modern ekonominin kurucusu olarak kabul edilen Adam Smith, 18. Yüzyılın ortalarında Ahlaksal Duygular Kuramı (1759) kitabında bu konuya değinmiştir. Adam Simit

yoksulluğu, yoksul insanların diğer insanlar tarafından görülmediği ve o nedenle sosyal olmayan varlıklar olmaya sürüklendiği şeklinde açıklamıştır.¹

Yoksulluk en genel anlamıyla, insanların temel gereksinimlerini karşılama olanağına sahip olamaması, kişilerin yaşayabilecekleri minimum yaşam standartlarının olmamasıdır. Yoksul kelimesi belirli bir gelir seviyesinin altında kalanlar için kullanılmaktadır.² Başka bir tanımlamayla yoksulluk, insanların sağlık, gıda, eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanamaması ve insana yakışır yaşam standartlarına sahip olamama, uzun ve sağlıklı yaşayabilmek için gerekli fırsat ve imkânlardan mahrum olmalarıdır.³

Yoksulluk, ekonomik bir kategori olmanın yanı sıra, kişilerin içinde yaşadığı, anlamlandırdığı, başa çıkmak için çeşitli yöntemler geliştirdiği toplumsal bir durumdur. Günümüzdeki haliyle yoksulluk, global kapitalizmin kodladığı ve ürettiği bir olgudur.⁴

Dünya Bankası yoksulluğu daha çok parasal gelir açısından tanımlamaktadır. O halde yoksul kelimesi belirli bir gelir seviyesi altında kalanlar için kullanılmaktadır. Bu ise her zaman yeterince açıklayıcı olmamaktadır. Bu sebeple Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı yoksulluğu, insani gelişme için zorunlu olan fırsatlardan (hayat boyu sağlık, yaratıcı bir hayat, ortalama bir hayat standardı, özgürlük, kendine güven, saygınlık) mahrum olma şeklinde tanımlayarak, kavramın sadece parasal bir içeriğe hapsedilmesini engellemiştir.⁵ Eğitimden sağlığa, beslenmeden barınmaya, her açıdan söz konusu olan olanakların var olmadığı yerde topluma uyum

---

¹Buğra, Ayşe, Çağlar Keyder, “Poverty And Social Policy In Contemporary Turkey”, Boğaziçi University Social Policy Forum January

²Öztürk, M, Çetin (2009). “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar”, **Journal of Yasar University**, 3 (11), 2.

³Gül, Hüseyin, Songül Sallan Gül ve Dilek Memişoğlu (2007). “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-II:Uygulama**, (Editör:H. Özgür ve M. Kösecik). Ankara: Nobel Yayınları, 246-283.

⁴Çiğdem, Ahmet, Aksu Bora, Ersan Ocak v.d. (2002). **Yoksulluk Halleri**, “Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri”, (Editör:Necmi Erdoğan). İstanbul:Demokrasi Kitaplığı, 9-10.

⁵Uzun, Ayşe Meral (2003). “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 4,(2), 156-157.

sağlamak da zorlaşır. Hayatı yaşanabilir kılan şeyler de sadece gıdadan ibaret değildir. Karşılaşılması muhtemel risklere karşı önlem alınması ve güvence sağlanması da gerekir.

Yaşam türlü tehlikelerle doludur ve her an için bu tehlikelerle karşılaşılması ihtimal dâhilindedir. Sakatlık, hastalık ve ölüm gibi ne zaman geleceği belli olmayan faktörler her zaman için bir risk olarak kabul edilmelidir. Aksi halde, bu tip faktörlerle karşılaşıldığı zaman çaresiz kalınabilir. O yüzden yoksulluğun sadece kontrol edilebilen faktörleri kapsayan dar bir anlayışla değil, kontrol edilemeyen faktörleri de içine alan daha geniş bir anlayışla değerlendirilerek yorumlanması gerekir. Bunu sağlamak için de yoksulluk, kategorilere ayrılarak farklı açılardan tanımlanmalı, böylelikle konu, tüm boyutları kapsayacak şekilde gözlemlenip araştırılma imkânına kavuşabilmelidir.⁶

Bu çeşitli yoksulluk tanımlamalarının yanı sıra, yoksulluğa farklı bakış açıları gelişmiş, yoksulluğun ölçülmesi ve yoksulluğun bölgelere, kültüre, sosyal ve siyasal yapıya göre farklılaşmasına bağlı olarak değişik kavramlar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Yoksulluğun sebepleri ve yoksulluğu engellemeye veya azaltmaya yönelik yapılan uygulamaların etkilerine bağlı olarak farklı yaklaşımlar gündeme gelmiştir. Bunlardan bazıları ise şunlardır:

1.1.2. Yoksulluk Kültürü

Yoksulluk kültürünün ortaya çıkışı ve tartışılması ABD'de 1950'li ve 1960'lı yıllarda Oscar Lewis'in çalışmalarına dayanır. Yoksulluk kültürü, kentle bütünleşmenin sonucu olarak ortaya çıkan, kişilerin toplumsal değişime uğradığı ve buna bağlı olarak ikilem yaşadığı bir durumdur. Yoksulların, egemen kapitalist toplum yapısında kabul gören amaçlara ve değerlere göre başarılı olabilmelerinin imkânsızlığının yol açtığı umutsuzluk ve çaresizlikle başa çıkma çabalarının ürünüdür. Yoksulluk kültürünün temel özellikleri şunlardır: Başarı standartlarına ve çalışma ahlakına düşük bağlılık, siyasal

---

⁶Erol, Nihal (2006). **Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 10.

katılım süreçlerinde yer alamama, örgütlü hareket edememe, çaresizlik, kavgaya ve şiddete yatkınlık, grup halinde yaşamak ve gezmek, erkek üstünlüğüne olan inanç, yüksek alkol düşkünlüğü ve kendine özgü davranışlar geliştirmedir.⁷ Lewis, yoksulluk kültürünün oluşabilmesi için gerekli koşullar olarak şunları sıralamıştır:⁸

- a) Nakit ekonomisi, ücretli emek ve kar amaçlı üretim
- b) Sürekli bir yüksek işsizlik oranı ve vasıfsız emeğin eksik istihdamı
- c) Düşük ücretler
- d) Düşük gelirlielerin toplumsal, siyasal ve ekonomik örgütlenme düzeylerinin düşük olması
- e) Bireysel ya da ikincil ilişkilerden çok, aile ilişkilerinin ve dayanışmasının öne çıkması
- f) Zenginlik, servet birikimi ve toplumsal hareketliliği vurgulayan, düşük ekonomik statüyü kişisel yetersizliğin ve beceriksizliğin ürünü gören bir egemen sınıf ve kültür yapısının bulunmasıdır.

Yoksulluk kültürü yaklaşımında haklar ve yoksulluk sorununa değinilmekte ve sosyal haklara karşı çıkılmaktadır. Sosyal haklar anlayışı ve sosyal devlet programları sonucu ailenin, geleneksel ve gönüllü kuruluşların ve sosyal ağların gücünü yitirdiği; yoksulların çalışma ahlaklarının zayıfladığı, aile sorumluluklarının azaldığı, kuralsızlığın ve suçun arttığı ileri sürülür. Ayrıca diğer bir iddia da sosyal yardımların, evrensel herkesi kapsayan bir hak olma özelliğinin bağımlılık yarattığı iddiasıdır. Yoksul olmanın sorumluluğu yoksullara yüklenir. Sosyal yardımların yoksulların durumunu iyileştirerek, çekirdek aile yerine tek ebeveynli aile formlarının oluşmasına ve daha fazla çocuk sahibi olunmasına yol açtığı ve topluma daha fazla fakir kazandırdığı

---

⁷Gül, Hüseyin, Songül Sallan Gül (2009). “Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü Tartışmaları”, **Yoksulluk**, (Editör:Nurgün Oktik), Yakın Kitapevi, 6-7.

⁸ Lewis, Oscar (1966), “La Vida:A Puerto Rican Family in the Culture of Poverty – San Juan and New York”, **Vintage Books**, New York.

ileri sürülür.⁹ Yoksullar aldıkları bu sosyal yardımlarla yaşamaya alışıp, geçimlerini bu yardımlarla sağlamaktadır. Yapılan bu sosyal yardımlar aslında onları tembelleğe itmektir. “Nasıl olsa yardım geliyor” mantığına sahip olan yoksullar daha sorumsuzlaşmakta ve nesilden nesile yoksulluk devam etmektedir.

Genel olarak yoksulluk kültüründe suç ile yoksulluk birbiriyle bağdaştırılmıştır. Yoksulluğun temel sebepleri olarak eğitimsizlik, işsizlik ve çalışma koşulları gösterilir. Özellikle ekonomik krizler ve çalışma koşulları kişileri yoksullaştırmaktadır.

Yoksulluk kültürü, modernleşme kuramları bağlamında yoksulluğu, modernleşememenin ve kentle bütünleşememenin bir sonucu olarak ortaya çıkan alt kültürde gelişen ve anomik bir olgu ve sosyal bir sorundur. Bu yaklaşım, 1950 ve 1960’larda Amerika’ da geliştirilmiş, ama 1980’lerden itibaren yeniden güncellik kazanmaya başlamıştır. Küreselleşmenin artan etkisiyle ekonomik liberalizmin devlet ilkesi etrafında biçimlendirilmeye çalışılan sosyal politikalarda yoksulluk kültürü tezleri, hem söylemsel düzlemde, hem de ulusal ve uluslararası siyasalarda giderek artan bir etkiye sahip olmuştur.¹⁰

Türkiye’de ise yoksulluk kültürü sanayileşmesiz kentleşmenin bir sonucu olarak görülmektedir. Gecekondu alanlarında yapılan çalışmalara dayanarak yoksulluk kültürü açıklanmaya çalışılmıştır. Bazı yazarlar buralarda suçun, tembelleğin, savurganlığın, şiddetin yaygın olduğunu savunurken, karşıt görüşlü yazarlar ise kuralsızlığın, suçun buralarda yaygın olmadığını savunurlar. Bu mekânlar konusunda bu kadar umutsuz olmamak gerektiğini ileri sürerler.

---

⁹Gül, Hüseyin, Songül Sallan Gül (2007). “Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar”, **Amme İdaresi Dergisi**, 40 (3), 13-14.

¹⁰Ergun, Cem (2005). **Yoksulluk ve Enformel Sektör: Çöp Toplayıcıları Örneği (Isparta, İzmir Karşılaştırması)** Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 14.

Türkdoğan'a göre yoksulluk kültürü; “bir bakış açısı, gecekodu insanının kazandığı bir yaşam biçimi ve dünya görüşüdür. Bu nedenle salt yoksulluktan tamamıyla farklıdır.”

Yoksulluk kültürü, yoksulluktan ayrı olarak aşağıdaki ayırt edici özellikleri içermektedir:¹¹

- a) Yoksulluk içinde yaşayanlar, orta ve üst tabakalara nazaran toplumun tüm kurumlarıyla bütünleştikleri tezi savunulamaz. Toplumu oluşturan kurum ve değerler sistemine karşı adeta bir kopukluk ve umursamazlığı yansıtırlar.
- b) Sağlıklı bir toplumu ayakta tutan örgütlenme tutkusu yoksulluk kültürü yaşayanlarda adeta yok gibi veya son derece aşağı düzeydedir.
- c) İnsanlar yalnızca tek hedefe yönelmiş, tüm direnç ve iradelerini geçimlerini sağlamaya yöneltmişlerdir. Sadece karın doyurma savaşı içindelerdir.
- d) Geleceğe yönelik beklentilerini yitirmişlerdir.

Yoksulluk kültürü tezlerine göre yoksullar geleceğe dair umutlarını yitirmiş, ülkesinin sosyal ve siyasal durumuyla alakadar olmayan, sadece yaşayabilmek adına çabalayan insanlar olmaktadır.

1.1.3. Yoksulluk Sınırı

Yoksulluk sınırı, bir toplumda yoksul olanlarla olmayanları birbirinden ayırmakta kullanılan izafi bir hattır. Bu hattın oluşturulmasıyla ilgili pek çok yaklaşım bulunmaktadır. Bazı yazarlar yoksulluk sınırının tespit edilmesinde sadece gıda harcamalarının dikkate alınması gerektiğini ifade ederken, bazıları da buna ilave olarak sosyal yaşantının bir nevi maliyeti olan ve o toplumdaki gelişmişlik seviyesinin bir zorunluluğu sayılan unsurların da (zorunlu eğitim

---

¹¹Türkdoğan, Orhan, (2003). “Türk Toplumunda Yoksulluk Kültürü”, **Yoksulluk I**, İstanbul: Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları, 108.

gibi) dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedirler. Ancak genel kabul gören yaklaşım ilk yaklaşımdır.¹²

Yoksulluk sınırı, kişinin iyi beslenme yanında ihtiyaç duyduğu giyim, barınma, ulaştırma, haberleşme gibi minimum yaşam düzeyini ya da temel gereksinimlerini karşılayabilmesi için gerekli olan tüm mal ve hizmetleri satın alırken ödemesi gereken para veya başka bir deyişle asgari düzeyde bir yaşam kalitesine sahip olabilmesi için yapması gereken minimum harcama miktarıdır.¹³

Yoksulluk ölçümlerinin köşe taşlarından biri olan bu yaklaşım yoksulu yoksul olmayandan veya aşırı yoksul olandan ayırt etmek için kullanılır. Klasik tanımıyla yoksulluk sınırı yoksul olarak sınıflandırılan bir kişinin altındaki hayat standardı seviyesidir.¹⁴

Yoksulluk sınırının belirlenmesinde; Alınması Gereken Minimum Kalori Miktarı, Temel Gereksinimler Yaklaşımı, Gıda Oranı Yaklaşımı, Ortalama Gelirin Yarıısı Yaklaşımı, Harcamaların Besin Gruplarına Ayrıştırılması Yaklaşımı, Leyden Yoksulluk Sınırı, Fakirlik Açlığı Endeksi, Gelir Aktarımı Yöntemi, Thomas Yoksulluk Endeksi, Sen Yoksulluk Endeksi ve Dünya Bankası tarafından belirlenen 1 ya da 2 dolarlık yoksulluk sınırlarından yararlanılmaktadır.

1.1.4. Nöbetleşe Yoksulluk

En yalın tanımıyla nöbetleşe yoksulluk, kente göç dalgalarına takılan grupların kendi aralarında kurdukları bir ortaklıktır. Nöbetleşe yoksulluk esas olarak kente önceden gelmiş göçmen grupları ile kentte imtiyazlı konumda bulunan bazı grupların, kente daha sonradan gelen kesimler ile diğer imtiyazsız gruplar üzerinden zenginleşmeleri, bir anlamda yoksulluklarını bu gruplara

---

¹²DPT, (1996). Dumanlı, Recep, **Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları**, (Rapor no: 2449), Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, 9.

¹³TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), (2008). "Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı", **Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-6**, (Yayın no:3186), Ankara: TÜİK Matbaası, 35.

¹⁴ Uzun, a.g.k., 156.

devredebilmeleri sonucunu doğuran bir ilişkiler ağıdır. Bu anlamda nöbetleşe yoksulluk, toplumun özellikle enformel kesimlerinin kendi aralarında kurdukları ve birbirlerinin üzerlerinden zenginleşebilmelerini sağlayan eşitsiz güç ilişkileridir.¹⁵

1990'lara kadar kente göç edenler sonradan göç edenlerden daha şanslılardı. Kendilerinden önce gelenlerin de desteği ile bir arsa bulup, üzerine gecekondular yapılabiliyorlardı. Bir zaman sonra o gecekonduların sahibi oluyor ve hatta o gecekondularını apartmana dönüştürebiliyorlardı. Tanıdıklarının da desteğiyle yaşadığı çevreye daha kolay ayak uydurabiliyorlardı. Fakat kente bu süreç içerisinde göç etmekte geç kalan yeni göçmenler, kendilerinden önce gelenlerin gecekondularında kiracı olarak kalarak onların maddi açıdan zenginleşmesine katkıda bulunup, onların yoksulluklarının üzerlerine almaktadırlar. İşte nöbetleşe yoksulluk da bu ortaklığın ve bu eşitsiz güç ilişkilerinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

1.1.5. Yeni Yoksulluk

Refah devleti anlayışı çerçevesinde yapılan sosyal yardımların, yoksullukla mücadele kapsamında kullanılması düşüncesi günümüzde geçerliliğini kaybeden bir yaklaşım olmaya başlamıştır.

Küreselleşme ile birlikte yoksulluk nedenleri de farklılaşarak, nitelik ve nicelik açısından önemli değişiklikler yaşamış ve bu değişimlerle beraber yoksulluk kavramı tanımlanırken başına yeni sıfatı eklenerek yeni yoksulluk olarak anılmaya başlanmıştır. Yoksulluğun anlamında meydana gelen değişimden doğan yeni yoksulluk kavramının ortaya çıkmasına sebep olan en önemli nedenlerden biri refah devletinde meydana gelen değişim ve devletin izlediği sosyal politikalarındaki dönüşüme ayak uyduramamış bir toplum kesiminin oluşumudur.¹⁶

---

¹⁵Işık, Oğuz, M. Melih Pıncıoğlu, (2001). **Nöbetleşe Yoksulluk**, İletişim Yayınları, 155-156.

¹⁶Gülener Serdar, Mustafa Kömürcüoğlu, (2007). "Yeni Yoksullukta Yeni Olan Ne?", **IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, Çanakkale, 24.

Ekonomik büyüme ile istihdam arasındaki ilişkinin kopması ve alacakları ücretle ekonomik bakımdan kendi ayakları üzerinde durabilecek, giderek toplumla bütünleşebilecek imkânlarla sahip olmayan ve bu nitelikleri açısından da süreklilik kazanan bir toplumsal katmanın ortaya çıktığı söylenebilir. Refah devleti politikaları bu insanları ayakta tutabiliyor fakat topluma entegre etmekte yetersiz kalıyordu. Ekonomik dışlanma yani devamlı bir işsizlik hali giderek kültürel dışlanmaya yol açıyor, özellikle de bu insanların göçmen, farklı etnik kökenli oldukları durumlarda, siyasi dışlanma ile pekişiyordu. Bu insanlar, devletin kentlerin çevrelerinde yaptırdığı sosyal konutlarda ikamet ettiklerinde olaya bir de mekânsal dışlanma eklenmiş oluyordu. Bütün bu sendroma da “toplumsal dışlanma” adı veriliyordu. İşte yeni yoksulluk diye tanımlamaya çalıştığımız olgu da toplumsal dışlanma riski taşıyan, kenarda kalan, özellikle ekonomik ilişkiler açısından sistemle bütünleşmesi giderek zorlaşan bir tabakaya işaret etmektedir.¹⁷

Yeni yoksulluğa aslında “yeni kentli yoksulluk” demek çok yanlış olmayacaktır. Farklı etnik kökenden gelmiş olmak, kentlerin çevrelerindeki dışlanmış mekânlarda ikamet ediyor olmak kentli yoksulların tarifine daha uygun görünmektedir. Bu yeni kentli yoksullar, eskiden olduğu gibi tanıdık dayanışmasından yararlanamamaktadır. Herkes kendi yoksulluğuyla baş etmeye çalışmaktadır. Genellikle eğitim seviyesi düşüktür ve buna bağlı olarak sürekli çalışabileceği bir iş bulamamaktadır. Geçici, gününbirlik ve düşük ücretli işlerde çalışmaktadırlar. Bu çalışma şartları onların yoksulluktan kurtulmalarını sağlamamakta ve hatta çocukların bile okumak yerine çalışmasına sebep olmaktadır.

Türkiye’de giderek toplumsal olarak dışlanan, ne formel ne de enformel tarafından tanımlanabilen bir kesim oluşmaya başlamıştır. Sistem dışına atılmış, kronik bir yoksulluğa mahkum, mücadele yeteneğini kaybetmiş, kent içerisinde tecrit edilmeye çalışılan bu yeni yoksullar, en acımasız kentsel şiddetin mağdurları olmaya aday görünmektedirler. Kuşkusuz bu dışlanmışlar

---

¹⁷Buğra, Ayşe, Çağlar Keyder, (2003). **Yeni Yoksulluk ve Türkiye’nin Değişen Refah Rejimi**, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İçin Hazırlanan Proje Raporu, Ankara, 20-21.

grubu (sistemde siyasal, sosyal ve ekonomik olarak) bugün ne tüketici olarak ne de üretici olarak sistem açısından önemlidir. Önemli olmamak bir yana bu kesimler artık sistem için bir yük olarak görünmekte, hatta görünmez kılınmaya ve kentten itilmeye çalışılmaktadır.¹⁸

Yeni yoksulluk, yeni liberal politikalarla birlikte uygulamaya konan esnek çalışma biçimlerinin arttığı, enformel sektörün yaygınlaştığı, refah devletinin sağladığı sosyal hizmetlerin özelleştirmelerle yoksullar için erişilemez hale geldiği koşullar için kullanılan bir kavramdır. Çalışan yoksulların artmasına neden olan yeni liberal politikalar aynı zamanda, alt sınıfların oluşmasına da neden olmaktadır.¹⁹

Özetleyecek olursak yeni yoksulluk olgusunun, toplumsal bütünleşme ihtimalini büyük çapta ortadan kaldıran koşulların bir ürünü olduğunu söyleyebiliriz. Bu konumda olan insanlar köylülükten, küçük üreticilikten veya enformellikten kent ekonomilerinin daha bütünsel bir parçası olmaya geçiş sürecini tamamlayamayacaklardır. Sürekli olmayacak işlerden elde ettikleri gelir bir birikim sağlamayacak, hatta olması gereken ölçüde ailenin yeniden üretimini (çocukların gereği gibi beslenmesi ve eğitimini) dahi karşılayamayacaktır. Sosyal politikaların yeni yoksulluğa doğru yönelmesi bu nedenlerden dolayı savunulmaktadır.²⁰

1.1.6. Karma Yoksulluk Denklemi

Mutlak veya görelî yoksulluk oranlarının önemli bir eksiği, yoksullar içinde en yoksul olanlar hakkında, yani yoksulluğun dağılımı konusunda bilgi vermemesidir. Ayrıca mutlak ve görelî yoksulluk çizgileri uluslar arası karşılaştırmalarda anlamlarını yitirmektedirler. Bourignon ve Atkinson, bu iki yoksulluk seviyesini tek bir denklemde birleştirerek, bir dünya yoksulluk

---

¹⁸Ergun Cem, Hüseyin Gül, (2009). "Toplumcu Belediyecilik ve Kent Kapılarını Sermayeye Açan Anahtar Olarak Kentsel Dönüşüm", **Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Toplumcu Belediyecilik (Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları)**, (Editör: İhsan Kamalak, Hüseyin Gül), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 20.

¹⁹Kurşuncu, Hatice, (2006). **Kentsel Yoksulluk: Diyarbakır Aziziye Mahallesi Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 17.

²⁰Buğra, Keyder, a.g.k. 23-24.

göstergesi önermektedirler. Uluslararası karşılaştırma yapma amaçlı olmak yerine, global olarak tüm dünyayı aynı yoksulluk denklemi içinde ifade etmeye çalışan bu girişim, üç tür farklı yoksulluk durumunun olabileceğini ortaya çıkarıyor. Birinci grupta, her ülkede, hem mutlak hem de görelî yoksulluk çizgisinin altında kalanlar yer almaktadır. İkinci grupta, mutlak yoksulluk çizgisinin altında kalıp, kendi ülkelerindeki görelî yoksulluk çizgisinin üzerinde kalanların var olduğu vurgulanmaktadır. Bu grup, daha çok yoksul ülkelere özgüdür. Üçüncü grup ise, mutlak yoksulluk çizgisinin üzerinde olup, kendi ülkelerindeki görelî yoksulluk çizgisinin altında kalanlardan oluşmaktadır. Bu gruba ise daha çok zengin ülkelerde rastlanmaktadır.²¹

1.2. YOKSULLUĞA İLİŞKİN POLİTİK YAKLAŞIMLAR

Yoksullukla ilgili birçok politik yaklaşım mevcuttur. Yeni muhafazakâr yaklaşım, neo liberal yaklaşım, yapısalcı yaklaşım, refah devleti anlayışı ve yeni sağ yaklaşım farklı bakış açılarıyla yoksulluğa yeni boyutlar getirmişlerdir. Yoksulların yoksul olmalarının ve yoksul kalmalarının sebeplerini ve yoksulluktan kurtulma çabalarını farklı şekillerde yorumlamışlardır.

Yeni muhafazakâr yaklaşımın yoksulluk kültürüne yakın bir yaklaşım olduğunu söyleyebiliriz. Yeni muhafazakârlar, yoksullara yapılan yardımların, yoksulların üzerindeki olumsuz etkilerini aynı şekilde açıklamışlardır. Yoksulluk kültüründen farklı olarak, sosyal devlet anlayışına bağlı yapılan yardımların yani zenginden alıp fakire verme mantığının, çalışkan ve başarılı olanları cezalandırmaktan başka bir şey olmadığı da savunulur.

Yeni muhafazakâr yaklaşımda sosyal devlet uygulamalarının, aileyi, geleneksel ve gönüllü kuruluşları ve sosyal ağları zayıflattığı, yoksulları tembelliğe ittiği, kuralsızlığı ve suçu artırdığı iddia edilir. Yoksullar çalışmak yerine bu yardımlardan elde ettikleri gelirlerle yaşamlarını sürdürmeyi tercih etmekte, bu ise yoksulluğun süreklileşmesine sebep olmaktadır. Kişiler

---

²¹Ergun, (2005), a.g.k. s:29.

kendilerine ve aile bireylerine karşı sorumsuzca davranmakta ve evlilik dışı çocuk sahibi olmak normal karşılanmaktadır. Bu yaklaşımda piyasada başarılı olanların gelirlerine el konularak toplumun yoksullarına transfer edilmesi, başarılı ve çalışkan olanların cezalandırılmasıdır. Bu şekilde tembellik özendirilmekte ve başarısızlık hoş görülmekte ve körüklenmektedir. Bu nedenle yoksulluk yardımlarının yol açtığı zararları ortadan kaldırmak için sosyal devlet programları kaldırılmalıdır. Yapılması gereken iş sahibi olmalarını ve sorumluluklarını bilmelerini sağlamaktır. Refah yardımları sınırlandırılmalı acil yaşamsal ihtiyacı olanlara yardımlar yapılmalı, bu yardımlar devlet yerine sivil toplum, dinsel ve geleneksel kuruluşlarca karşılanmalıdır.²² Bu yaklaşıma göre yoksullara yapılan bu yardımlar, yoksulları yoksulluktan ve sefaletten kurtarmanın aksine, toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını daha da bozmaktadır. Kişileri sorumsuzluğa alıştırmakta ve yoksul nüfusun artmasına ve yoksulluğun süreklileşmesine sebep olmaktadır.

Yeni muhafazakâr yaklaşıma göre yoksulluğu azaltmak için yapılan çalışmalar aslında yoksulluğu kronikleştirmektedir. Yoksulların bu yardımlarla yaşamasını alışkanlık haline getirmesi ve yoksulları hazırda alıştırması ile uzun süreden beri çözüme kavuşturulamayan kronik yoksulluk da meydana gelmiş demektir.

Kentsel yoksulluğu artıran bir diğer etken de refah devletinin dönüşümüdür. Sosyal devletin tam istihdam yaratmaya yönelik politika izlemesi ile toplumsal hizmetlerin yaygınlaştırılmaya bağlı uygulamaları, bir yandan kamu sektöründe güvenceli işlerde çalışan sayısını artırıp, diğer taraftan da sosyal politikalar ile kadınlar çocuklar ve yaşlılar için koruyucu önlemler alınabilirdi. Fakat neo-liberal politikalar ve özelleştirmeler ile bu durumu tersine çevirecek bir süreç başlatılmıştır. Kamu kesimine yönelik ideolojik bir “gözden düşürme” söylemi de yerleştirilmiştir. Sosyal harcamaların azaltılması, IMF gibi uluslararası mali kuruluşlar tarafından da

---

²²Gül, Sallan Gül, (2009). a.g.k. s:7-8.

gelişmekte olan ülkelere dayatılmıştır. Kırsal kesimden kentlere olan nüfus akışının sürmesi, iş kayıpları, toplumsal hizmetlere (eğitim, sağlık, ulaşım, sosyal bakım) ulaşılmasının özelleştirmeler neticesinde zorlaşması, yoksulluğu mekânsal olarak da görünür hale getirmiştir.²³

1980'lerden itibaren kendini fark ettiren neo-liberal yaklaşım ise sırf ekonomik faktörlerden oluşan bir ideali benimsemiş, sosyal anlamdaki diğer tüm faktörleri bir kenara itmişti. Çok uluslu şirketlerin de çıkarlarına hitap etmesi sebebi ile benimsedikleri bu yaklaşım, az gelişmiş ülkelerin aleyhine bir çizgide ilerlemekte idi.²⁴

Neo-liberal yaklaşıma göre yoksulluk geçici bir süreçtir. Piyasa kendi akışına bırakılırsa denge oluşacaktır. Ayrıca yoksulların yoksullukları kendilerinden kaynaklanmaktadır. Yoksulluktan kurtulabilmeleri de yine kendilerine bağlıdır.

Neo-liberal yaklaşıma göre, yapılan yardımlar kapitalist sınıf üzerindeki vergi yükünü fazlalaştırarak kaynakların yanlış kullanılmasına sebep olur. Bu yaklaşımda yoksullar, ahlaki olarak zayıf, üretken olmayan, tembel ve çalışmayı sevmeyen, özgüvensiz ve suç eğilimli olarak görülürler. Yoksulluk sorununun çözümü için ise çalışma etiği ve bireysel sorumluluk sahibi yoksulların işgücü piyasasına katılmaları ile mümkün olacaktır. İş yerlerinin yoksullara iş vermeleri yönünde politikalar yapılmalıdır. Yoksul mahallelerdeki yoksulluk kültürü yerine, kapitalizmin ekonomik, toplumsal ve kültürel yapısı ile orta sınıf değerleri egemen kılınmalıdır.²⁵

Yapısal yoksulluk yaklaşımında ise neo-klasik iktisat görüş ve ekonomik politik görüş şeklinde iki temel yaklaşımdan söz edilebilir. Neo-klasikler, yoksulluğun temel nedeninin piyasa dışı çözümlerde aranmasına, piyasada çalışamayacak durumda olanlar dışındakilere yapılan yardım ve politikalara karşı çıkmaktadırlar. Onlara göre yoksulluğun en önemli nedeni piyasa dışı

---

²³T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, a.g.k. s:35.

²⁴Erol, a.g.k. s:6.

²⁵Gül, Sallan Gül, (2009). a.g.k. s:8-9.

çözümlere yönelmektir. Uzun vadede piyasa yoksulluğu ortadan kaldıracaktır. Çünkü sosyal refah devletinin sosyal güvenlik ve yardım programları insanları yoksulluk içinde yaşamaya özendirilmektedir. Neo-klasik anlayışta, kişilerin sadece içinde yaşadıkları toplumun bir üyesi oldukları için, toplumda yaratılan zenginlikten bir pay almaya hakkı olduğu görüşüne dayanan kuramsallaşmış bir sosyal-refah devlet anlayışı reddedilmektedir.²⁶

Politik economiciler yoksulluğun tamamen ortadan kaldırılarak gerçek eşitliğin ve toplumsal adaletin sağlanmasından yana tercihlerini belirtmektedirler. En çok vurgulanan temalar; sınıflar arasında ve hatta çalışan sınıfın kendi içinde, mesleki yapıda ve ücretlerde ortaya çıkan kutuplaşmalar, düşük gelirlili ve iyi eğitim görmemiş olanlar için iş gücü piyasasında gittikçe azalan olanaklar, alt sınıf üyelerinin ve etnik grupların yoğunlaştığı yerleşim yerlerinin karşılaştığı, gerek kamu gerekse özel sektörde güdülen ayrımcı politikalar gibi kapitalist sistemlerin eşitlik ve toplumsal adalet ilkelerini gerçekleştirmekte yetersiz kaldığı alanları içermektedir. Politik economiciler, kapitalist sistemin, piyasa ekonomisinin ortaya çıkardığı eşitsizliklerin ve toplumsal adaletsizliklerin üstesinden gelebilmek, ekonomik olarak zor durumda olan bölgelerin ve grupların gelir dağılımından daha eşit pay almasını sağlamak ve yoksullara insanca bir yaşam seviyesini yakalayacakları yardımları sunabilmek için düzenlenmesi ve ekonomiye gerekli müdahalelerin yapılması gerektiğini vurgulamaktadırlar.²⁷

Yoksulluğu farklı bir şekilde yorumlayan yapısalci yaklaşıma göre yoksulluğun asıl nedeni adil olmayan gelir dağılımıdır. Yoksulların piyasaya dâhil olabilmeleri için gerekli olan alt yapıları ve sermayeleri yoktur. Bireysel nitelikleri yetersizdir. Bu eksikliklerin giderilmesi için ise yine devletin sosyal programlarına ihtiyaç vardır. Yoksullar çalışma hayatına girseler bile düşük ücretli, geçici veya ilerleme şansı olmayan işlerde çalışabilmektedirler. Bu da onların yoksulluktan kurtulmalarına yeterli olmamaktadır.

---

²⁶Ergun, (2005). a.g.k. s:20-21.

²⁷A.g.k. s:22.

Yapısal yoksulluk yaklaşımı, yoksulluğu özünde kapitalist sistemin eşitsiz ilişkilerinin ve piyasadaki adaletsizliklerin bir sonucu olarak görürken, iki temel öge üzerinde durur. İlki, yoksulların bireysel niteliklerinin yetersizliğidir. İnsan sermayesi geliştirilecek yoksulların, diğer yapısal dönüşümlerle ve devletin sosyal destek programlarıyla, piyasa sürecinde yer almaları ve çalışmaları sağlanarak, devlete bağımlılığın azaltılması beklenir. İkincisi ise, piyasaların ikili yapısının neden olduğu kutuplaşmalar üzerinedir. Ulusal koşulların, izlenen yeni liberal ekonomik politikaların ve uluslar arası işgücü, rekabet ve paylaşım ilişkilerindeki konumlarının ürünü olarak, kentsel alanlarda tarım dışı sektörlerde düşük ücretli, geçici ve güvencesiz enformel sektör işlerin yaygınlaştığı gözlenmektedir. Enformelleşmeyle beraber yoksulluk da giderek artmaktadır.²⁸

20. yüzyılda ise yoksulluk üç farklı bakış açısıyla açıklanmaya çalışılmıştır. İlk üççeyreğinde refah devleti anlayışı etkili olmuştur. Refah devletinde yoksulluk, müdahaleci devlet anlayışı esasına göre geliştirilen toplumsal bir sorumluluk ve paylaşım sorunu olarak görülmüştür. Yoksulluk ekonomik eşitsizliklerin sonucu olarak ortaya çıkmıştır ve kalkınmanın yarattığı refahın sosyal ve dağıtıcı adalete dayanan sosyal güvenlik, yoksulluk ve gelir programlarıyla çözümlenmeye çalışılmıştır.²⁹ Genel olarak; sosyal refah devleti, sosyal refahın artırılması amacıyla devletin ekonomiye aktif ve kapsamlı müdahalelerde bulunmasını öngören bir devlet anlayışıdır. Bu anlayışta, piyasa ekonomisinin başarısızlıklarını ve yetersizliklerini ortadan kaldırmak, devlet müdahalelerinin temel gerekçeleridir.

Refah devletinin bittiğini gösteren yeni sağ yaklaşımda, artık yoksulluğun kamusal yardım programlarıyla değil, bireysel sorumluluk esaslı piyasa süreçleriyle çözümlenebileceği anlayışı benimsenmiştir. Yeni sağ, yoksulluğun gelişmiş merkez devletlerde ekonomik bir sorun olmadığını öne sürer. Birçok yeni sağ düşünür için yoksulluk, refah programlarıyla yaratılan bir ekonomik

---

²⁸Gül, Hüseyin, Songül Sallan Gül, (2004). “Türkiye’de Yoksulluğun Bölgesel ve Kentsel Boyutları”, **2004 izmir İktisat Kongresi**, 5-9 Mayıs, İzmir, s:310-311.

²⁹A.g.k. s:308.

ve psikolojik bir bağımlılık sorunudur. Yoksulluğu refah devleti programları ortaya çıkarırken, yoksulların içinde yaşadıkları kültürel ortamda ortaya çıkan ve psiko-patolojik davranışları pekiştiren eksik sosyalleşme süreci de yoksulluğu süreklileştirmiştir. Bu nedenle yoksulluk, yoksulları piyasada çalışmaya yönlendirecek, olumlu davranış değişimini sağlayacak, aile ve yerel sosyal ilişkiler ağına dayanan sosyal güvenlik sistemini geliştirecek bir sosyalleşme ortam ve süreçlerine endekslenmektedir.³⁰

Yeni sağ yaklaşıma göre yoksulluk problemi, devletin müdahalesi ve kamusal yardımlarla çözülemez. Bu, yoksulları yardıma bağımlı hale getirir. Piyasada çalışmaya yönlendirilerek, bireysel sorumluluk kazanmaları sağlanmalıdır. Yeni sağ yaklaşımda, yapılan yardımların çalışabilir durumda olanları tembelleştirdiği savunulmaktadır. Yeni sağ tezlere göre yoksulluk yardımı alanlara iş imkânı yaratmak tek çözüm yoludur. Burada devletin sorumlu olduğu reddedilir. Sorun piyasa koşulları ve dinamikleri içinde çözümlenmelidir. Bireyler kendi sorumluluklarını bilmelidir.

Genel olarak yaklaşımlara bakıldığında yoksulluğun azaltılması için yapılan yardımlar aslında yoksulluğu azaltmamakta, kalıcı hale getirmektedir. Yoksulların yoksulluktan kurtulabilmeleri kendi çabalarıyla mümkün olmayacak fakat yapılan sosyal yardımlar da yoksulluk için bir çözüm oluşturmayacaktır. Meslek eğitimlerinin verilmesi ve sermaye amaçlı yardımlar yapılması daha doğru bir yol olacaktır.

1.3. YOKSULLUK TÜRLERİ

Yoksulluk türlerinin değişen şartlara bağlı olarak artış göstermesinin yanı sıra bu çalışmada birbiriyle karşıtlık gösteren ve temel olan altı türünden bahsedilecektir. Bunlar, mutlak yoksulluk-görelî yoksulluk, objektif yoksulluk-subjektif yoksulluk, kırsal yoksulluk-kentsel yoksulluktur.

---

³⁰A.g.k. s:308-309.

1.3.1. Mutlak – Görelî Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, bir insanın yaşamını minimum düzeyde sürdürebilmesi için gerekli kalori miktarını ve diğêr besin bileşenlerini sağlayacak beslenmeyi gerçekleştirmemesine dayalı olarak tanımlanmaktadır. Gelirleri ve tüketimleri bu temel gereksinimleri karşılamakta yetersiz olanlar mutlak yoksulluk kapsamına girmektedir.³¹ Dünya Bankası'nın hesabına göre bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı olan 2400 k/cal besini almaya yeterli olmayan insanlar bankaca mutlak yoksul olarak tanımlanmıştır.³² Burada önemsenmesi gereken 2 faktör vardır: Asgari tüketim miktarı ve bu miktarı gerçekleştirmeye yarayacak olan asgari ürün fiyatı. Bu iki faktör belirlenerek yoksulluk sınırı çizilir. Asgari tüketimi sağlayacak ürün maliyeti, hane halkının hayatta kalabilmesine imkân tanıyan bir parasal değer olarak önemlidir ve bu sebeple de yoksulluk sınırını oluşturmaktadır. Belirlenen sınırın altında yaşamak söz konusu olamayacaktır. Yoksulluğa mutlaklık niteliğini kazandıran da budur.³³

Görelî yoksulluk daha çok az gelişmiş ülkelerde kalkınma göstergesi olarak kullanılmaktadır. Görelî yoksulluk kavramı insanın toplumsal bir varlık olmasından yola çıkar ve literatürde temelde algılanan ya da hissedilen ihtiyaçlar şeklinde bir referans grubuyla bağdaştırılır. Günümüzde yoksulluk denildiğinde daha çok görelî yoksulluk kavramı anlaşılmaktadır.³⁴

Mutlak yoksulluk kavramının yetersiz kaldığı yerlerde nisbi (görelî) yoksulluk kavramı devreye girer. Toplumsal bir varlık olarak kabul edilen hane halkının, biyolojik anlamda varlığını sürdürme düzeyinin yanı sıra, içinde yaşadığı toplumun asgari yaşam standartlarına göre toplumsal anlamda da

---

³¹T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, (2004). "2000'li Yıllarda Yoksulluk ve Yoksulluk Araştırmaları", **IV. Aile Şurası**, Ankara, s:3.

³²Karaman, İsmail, (1999). "Ekonomik Kriz ve Kimsesiz Yoksullarımız", **Yeni Türkiye Dergisi**, 2 (42), s:1184.

³³Şenses, Fikret, (2001). **Kürselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk**, İstanbul: İletişim Yayıncılık, s:58-59.

³⁴Sipahi, Esra Banu, (2006). "Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk". **Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 11, s:176.

varlığını sürdürme düzeyi nisbi yoksulluk olarak ifade edilir. Önemli olan nokta, gelir ve refahın ne şekilde dağılmış olduğudur. Zira fakir hane halkının olanaklarının ortalama gelir düzeyine sahip başka hane halklarına kıyasla da yeterlilik durumu ölçülmektedir.³⁵

Görelî yoksulluk, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olma durumunu tanımlar. Yoksulluk çizgisinin belirlenmesinde referans noktası, birey veya hane halklarının ortalama refah düzeyidir. Refah ölçüsü olarak tüketim düzeyi veya gelir düzeyi seçilebilir. Fakat yoksullukla ilgili gelişmiş ülkelerdeki çoğu araştırmada yoksulluğun belirlenmesinde tüketim yerine toplam gelir temel alınır. Toplam geliri belli bir miktarın (yoksulluk çizgisi) altında olan birey veya hane halkı yoksul olarak tanımlanır.³⁶

1.3.2. Objektif – Subjektif Yoksulluk

Objektif bakış açısı, yoksulluğu neyin oluşturduğu ve insanları onları yoksullaştırıcı durumlarından çıkarmak için neye gereksinim duyulduğu gibi “normatif yargıları” içermektedir. Subjektif yaklaşım ise (bireysel faydaya vurgu yapar), insanların hizmetlere ve mallara ne kadar değer verdiğine, onlar hakkındaki tercihlerinin ne olduğuna bakar.³⁷

Objektif yoksulluk, yoksulluğu neyin meydana getirdiğini ve kişilerin yoksulluktan kurtulabilmek için nelerin gerektiği konusunda önceden belirlenen değerlendirmeleri içerir. Subjektif yaklaşım ise yoksulluğun tanımlanmasında bireylerin tercihlerine önem verir. Bu yaklaşıma göre yoksulluğun tanımında kişilerin ve hane halkının değerlendirmelerine bakılır.³⁸

Bireyler kendileri için neyin iyi olduğuna karar verme yeteneğine sahiptirler. Tükettikleri yiyeceklerin miktarı ve türlerine kendileri karar

---

³⁵Erol, a.g.k. s:11.

³⁶TÜSİAD, (2000). **Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk-AB ile Karşılaştırma**, İstanbul: TÜSİAD Yayınları, s:97-98.

³⁷Beken, Hikmet Gülçin (2006). **Yoksulluk Olgusuna Kavramsal Bir Bakış**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s:12.

³⁸Aktan, Coşkun Can, (2002). “Yoksullukla Mücadele Stratejileri”, **Hak-İş Konfederasyonu Yayını**, Ankara, s:43.

verirler. Başka bir ifadeyle besin gereksinimlerini de içeren temel ihtiyaçlar, subjektif esaslı ve sosyal olarak belirlenen şeylerdir. Fakat bu yaklaşım yoksulluğun tanımlanmasında bir takım problemlere ve karışıklıklara neden olmaktadır. Bu yüzden genellikle objektif yaklaşım benimsenmektedir. Çünkü bireyler her zaman kendileri için neyin iyi olduğuna karar veremeyebilirler. Bazı kişiler yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli olan yiyecekleri, bazıları ise biyolojik varlıklarını sürdürebilmeleri için gerekli olmayan yiyecek türlerini tercih etmektedir.³⁹

Bireylerin tercihleri baz alındığında, hangi türde bir tüketim alışkanlığının ne çeşit sebepler yüzünden gerçekleştirilemediğini gösteren ve bu sebeplerin yol açtığı sonuçlarla beraber nasıl ortadan kaldırılacağı ile ilgili sorulara tüketici anketleri ile cevap bulan öznel yoksulluk yaklaşımıdır. Sonuçlar, kişilerin refah düzeyleri ile gelirleri arasındaki ilişkiyi belirleyen anketlerin doğruluk derecelerine bağlı olduğu için daha az tercih edilen bir yöntemdir. Amaç; gerçekçi bir refah düzeyi ve buna uygun bir gelir seviyesini tespit etmek suretiyle kritik yoksulluk çizgisini belirlemektir. Sonuç, her ikisinde de kendi yöntemlerine göre birbirlerinden farklı ortaya çıkabilir.⁴⁰ Öznel yoksullukta, yoksulluk, toplumun kabul edeceği en düşük seviyedeki yaşam standardı ile ilgilidir. Buradan çıkışla yoksulluk çizgisini belirlerken büyük ölçekli anketler yapılarak toplumun bu konudaki görüşü belirlenmektedir.

Öznel yoksulluğu belirleyebilmek amacıyla yapılan anketlerde farklı yöntemler kullanılır. Deneklere; yoksul olmamak, iyi bir gelire sahip olmak gibi bazı özel hedeflere ulaşabilmek için yeterli olduğunu düşündükleri gelir miktarı sorulur. Öznel yoksulluğun belirlenmesinde, anket sonuçlarından elde edilen veriler, refah düzeyleri ile gelirler arasında bağlantı kurularak, kritik bir refah düzeyi seçilip ona karşılık gelen gelir düzeyi yoksulluk çizgisi olarak kabul edilir. Minimum gerekli gelir düzeyi kamuoyu yoklamasıyla bir kez

---

³⁹Mazlum, Ahmet, “Yoksulluk ve Küreselleşme”, <http://public.cumhuriyet.edu.tr/~mazlum/yoksulluk.htm>, (05.10.2011)

⁴⁰Erol, a.g.k. s:11-12.

belirlendiğinde, bu cevaplar zamanla reel olarak artan yoksulluk çizgileri üretilmesinde kullanılmaktadır.⁴¹

1.3.3. Kırsal - Kentsel Yoksulluk

Yoksulluk, kırsal kesimdeki bireyleri kentlerde yaşayanlara göre daha çok etkilemektedir. Hizmet ve sanayi sektörlerinden farklı olarak, tarımda çalışanların daha yüksek bir yoksulluk riski ile karşı karşıya olması, yoksulluğun kırsal kesimde daha yaygın olması sonucunu doğurmuştur.⁴² TÜİK verilerine göre kırsalda özellikle gıda yoksulluğu kentlere oranla daha yüksektir. Kırsal alanlarda insanlar geçimlerini daha çok tarımdan sağlamaktadır. Fakat tarımdan sağlanan gelirler düzenlilik göstermediği için güvenilir değildir. Kentlerdeki ticarete ve sanayiye dayalı gelirler devamlılık gösterdiğinden kırsala göre gıda yoksulluğu daha düşüktür.

Türkiye’de geçmişte genellikle köy yoksulluğu bağlamında ele alınan yoksulluk olgusu 1950’lerde yaşanan makineleşme ve ticarileşme gibi sebeplerden ötürü kentlerin problemi olmaya başlamıştır. Ancak bu durum yoksulluk sorununun kırsalda bitmesi demek değildir. Kırsaldaki yoksulluğu etkileyen temel faktörler ise tarım kesiminin geleneksel yapısı ve 1980 sonrası değişen tarım politikaları şeklinde sıralanabilir. Kırsalda yaşanan, işletmelerin gittikçe küçülmesi ve topraksızlaşma süreci ile birlikte teknoloji kullanımı ile ilgili problemler, 1980 öncesinde kırsal refahı artırıcı politikalar ile kısmen önlenmeye çalışılmıştır. Fakat 1980 sonrasında neo-liberal politikaların etkisi ile bu uygulamaların ortadan kalkması yani kıra olan desteğin azalması ile kır yoksulluğunun daha şiddetli bir duruma geldiği görülmektedir. Bu durum, kentlere göçün hızlanmasında itici bir güç olarak karşımıza çıkarken, aynı zamanda yoksulluğun kentlere taşınmasının da temel nedenlerinden birisi olmaktadır.⁴³

---

⁴¹Ergun, (2005). a.g.k. s:30.

⁴²T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, (2010). “Kırsal Kalkınma Planı (2010-2013)”, Ankara, s:18.

⁴³Aksan, Gamze (2009). **Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, s:15-16.

Türkiye’de yoksulluk geçmişten bu yana kırsal alan kitlelerinin yakasına yapışıp kalmış, bir yaşam biçimine dönüşmüştür. Ancak bu yoksulluk kentlere taşındıktan sonra görünür olmuştur. Kentleşmenin göçe dayalı olarak gerçekleşmesi nedeniyle, kentte yoksulluk öncelikle kırdaki yoksulluğun kente taşınması biçimde ortaya çıkmıştır.⁴⁴

Kentsel yoksulluk, sağlık, eğitim, konut, güvenlik, alt yapı gibi yoklukları kapsayan ve çeşitli boyutları ile etkileri olan bir sorundur. Diğer kentlilerle ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıklar yaratan, yaşam standartlarının kalitesizleştiğini ve eşitsizliklerin olduğunu gösteren bir kavramdır. İnsanlar üzerinde kendisini çok daha fazla belli eden kentsel yoksulluk, kentlerdeki yoksulların toplumdan dışlanmasına sebep olabilmekte ve kişileri psikolojik boyutlarda etkileyebilmektedir.

Kentsel yoksulluk, kent özelinde yaşanan yoksulluk olarak ifade edilmektedir. Kalori ihtiyacı aynı olsa bile, kentsel yerlerdeki tüketim kalıpları ile mal ve hizmet fiyatları kırsal yoksulluktan farklılık arz etmektedir. Kentsel yoksulluğun ayırt edici özelliklerinden birisi de maliyetleri artıran faktörlerdir. Ulaştırma maliyetleri buna önemli bir örnek teşkil edebilir. Ayrıca kentli kesimin tüketim eğilimleri, kırsal kesimden farklıdır.⁴⁵

Gelir, eğitim, sağlık, güvenlik ve yaşam kalitesindeki yetersizlikler sonucunda, kendine yetemeyen ve kentsel toplumsal yapıya yabancılaşan bir sınıf doğuran kentsel yoksullukla, sorunsuz görünen, sağlıklı kentleşmenin yaşandığı düşünülen kentlerde bile karşılaşılmaktadır. Türkiye’de İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlerin % 50’den fazlası varoşlarda/yoksulluk mekânlarında yaşamaktadır. Sağlıklı bir kentsel gelişme ve yapılaşmanın olmadığı Türkiye’de birçok il merkezinde temel altyapı sorunları bile aşılmış

---

⁴⁴Fırat, A. Serap (2008). “Yoksulluk, Kentlerde Suç Artışı ve Kent Merkezlerinde Özel Güvenlik Hizmetleri Verilmesi”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 10 (3), s:207.

⁴⁵Eş, Muharrem, Tuncay Güloğlu, “Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme Ve Kentsel Yoksulluk:İstanbul Örneği”

www.elelebizbize.com/ekutuphane/muharremes/Bilgitoplumunagecistekentilesme.pdf

(09.10.2011).s.8.

değildir. Kaldı ki kentsel yoksulluğun ve doğurmuş olduğu parçalanmışlığın giderilmesi her şeyden önce bir sosyal planlama konusudur.⁴⁶

Tablo 1’de satın alma gücü paritesine göre kişi başı dolar cinsinden yoksulluk sınırlarına göre yoksulluk oranları düşmektedir. Kişi başı günlük harcaması, cari satın alma gücü paritesine göre 2,15 doların altında kalan fert oranı 2010 yılında %0,21 iken, bu oran 2011 yılında %0,14 olarak tahmin edilmiştir. 4,3 dolar sınırına göre ise 2010 yılında %3,66 olan yoksulluk oranı, 2011 yılında %2,79 olarak gerçekleşmiştir. Cari satın alma gücü paritesine göre 4,3 dolar sınırı esas alındığında, kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlarda 2010 yılında %9,61 olan yoksulluk oranı, 2011 yılında %6,83 olarak tahmin edilmiştir. Aynı yoksulluk sınırına göre kentsel yerlerde yaşayanların yoksulluk oranları 2010 yılı için %0,97, 2011 yılı için ise %0,94 olmuştur.⁴⁷

Tablo-1: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)									
	2002	2003	2004	2005	2006	2007(*)	2008	2009	2010	2011
TÜRKİYE										
Kişi başı günlük 2,15 \$'ın altı ⁽¹⁾	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,52	0,47	0,22	0,21	0,14
Kişi başı günlük 4,3 \$'ın altı ⁽¹⁾	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	8,41	6,83	4,35	3,66	2,79
KENT										
Kişi başı günlük 2,15 \$'ın altı ⁽¹⁾	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	0,09	0,19	0,04	0,04	0,02
Kişi başı günlük 4,3 \$'ın altı ⁽¹⁾	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,40	3,07	0,96	0,97	0,94
KIR										
Kişi başı günlük 2,15 \$'ın altı ⁽¹⁾	4,06	3,71	4,51	2,49	3,36	1,49	1,11	0,63	0,57	0,42
Kişi başı günlük 4,3 \$'ın altı ⁽¹⁾	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35	17,59	15,33	11,92	9,61	6,83

(1) 1 \$'ın satın alma gücü paritesine göre karşılığı olarak 2002 yılı için 618.281 TL, 2003 yılı için 732.480 TL, 2004 yılı için 780.121 TL, 2005 yılı için 0,830 YTL, 2006 yılı için 0,921 YTL, 2007 yılı için 0,926 YTL, 2008 yılı için 0,983 YTL, 2009 yılı için 0,917 TL, 2010 yılı için 0,990 TL ve 2011 yılı için 1,004 TL kullanılmıştır.

Kaynak: TÜİK, (2012). “Yoksulluk Çalışması 2011”, **Haber Bülteni**, Sayı:10952.

⁴⁶Eş, Muharrem, www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=583 (09.10.2011), s:1.

⁴⁷ TÜİK, (2012). “Yoksulluk Çalışması 2011”, **Haber Bülteni**, Sayı:10952.

Yoksulluk sorunu ile iç içe yaşayan kentler için bazı tehlikeler de kaçınılmaz olmaktadır. Bu sorunlar sosyal boyutu ile düşünüldüğünde, gençlerin çete şeklinde gruplaşmaları, suç unsuru yaratacak faaliyetlerin artması, genel sağlık, güvenli su ve yiyecek bulma yönündeki eksiklikler ile ortaya çıkabilecek hastalıklar gibi muhtemel problemlerdir. Bu sorunlar sadece o yöreyi değil tüm toplumu ilgilendirmektedir. Dolayısıyla, yoksulluğu önlemek için sadece merkezi yönetim değil aynı zamanda yerel yönetimlere doğru her aşamada politika analizlerinin eşit uygulanmasını sağlamak gerekmektedir.⁴⁸

TÜİK'in 2011 yılı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'na göre tablo 2'de Yüzde 20'lik gruplarda, en yüksek gelire sahip son gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 46,7 iken, en düşük gelire sahip ilk gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 5,8'dir. Buna göre, son yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay, ilk yüzde 20'lik gruba göre 8 kattır.⁴⁹

Tablo-2: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelirlere Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar

Yüzde 20'lik Fert Grupları	Türkiye		Kent		Kır	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
İlk Yüzde 20	5.8	5.8	6.3	6.2	6.2	6.1
İkinci Yüzde 20	10.6	10.6	11.0	10.8	11.0	10.9
Üçüncü Yüzde 20	15.3	15.2	15.3	15.2	15.7	15.7
Dördüncü Yüzde 20	21.9	21.7	21.6	21.5	22.8	22.5
Son Yüzde 20	46.4	46.7	45.7	46.2	44.3	44.8
Gini Katsayısı	0.402	0.404	0.389	0.394	0.379	0.385

(*)Fertler eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirlerine göre küçükten büyüğe sıralanarak 5 gruba ayrıldığında "ilk %20'lik grup" geliri en düşük olan grubu, "son %20'lik grup" ise geliri en yüksek olan grubu tanımlamaktadır.

Kaynak: TÜİK, (2011). "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması", **Haber Bülteni**, Sayı:10902, 17.09.2012.

⁴⁸Hazman, Gülsüm Gürler (2010). "Kentsel Yoksulluk Sorunu ve Belediyelerin Rolü". **Türk İdare Dergisi**, Sayı:467, s:141.

⁴⁹ TÜİK, (2011). "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması", **Haber Bülteni**, Sayı:10902, 17.09.2012.

Habitat II deklarasyonuna göre, kentsel yoksulluk veya kentte yoksulluğun sürüp gitmesi, önümüzdeki yüzyılda gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin ana sorunlarından biri olarak devam edecektir. Kentsel yörelerin belirli marjinal alanlarında yaşayan kent yoksulları; gelir, temel hizmetler, eğitim, toplumsallaşma ve hareketlilik gibi temel niteliklerden gerekli oranda yararlanamadıkları gibi, sürekli olarak şiddete maruz kalmaları ve güven eksikliği açısından da sıkıntı içindedirler. Ancak, yoksulluk kültürü böyle bir ortam içinde oluşmakla birlikte, bu tür bir yaşantı zamanla gecekondu insanının bakış açısını, olayları yorum ve değerlendirmelerini de etkilemek suretiyle şartlandırır. Artık yoksulluk başkalaşma, değerlerle kurumlaşma sonucu, içinde bulunduğu toplum yapısının dinamiklerine uygun tutum ve vaziyet alışları kazanır ki, yoksulluk kültürü işte bu oluşumun sonucudur.⁵⁰

1.3.3.1. Türkiye’de Kentsel Yoksulluk Süreci

Ülkemizde kentsel yoksulluk 1950’lerden sonra kendisini göstermeye başlamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşından sonra ekonomik sebeplerden dolayı başlayan göç hareketleriyle kentleşme sürecine girilmiştir diyebiliriz. 1950’lere kadar büyük kentler bile, kentsel yoksulluğun ana sebeplerinden sayılan göç hareketleriyle ciddi anlamda karşılaşmamıştır.

Türkiye’de, 1950’lerden sonra nüfus artışı, tarımda mekanizasyon, toprağın küçülmesi, şehrin cazibesi, sunduğu görece yüksek sağlık, eğitim, istihdam imkânları vs. kırsal nüfusu kentlere göçe zorlamıştır. Özellikle çok partili siyasal sürece girmemiz, Demokrat Parti’nin kentleşmeyi özendirici politikaları kente göçü artırmış, kırsal toplumsal yapı tedrici olarak kentli bir toplumsal yapıya doğru evrimle sürecine girmiştir⁵¹

Yoksulluğun giderek artması ve çeşitlenmesiyle günümüz kentleri, bu sorunun yoğunlaştığı, somutlaştığı ve aşırı uçlarda sorunsallaştığı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapitalizm, modernleşme, küreselleşme ve buna

---

⁵⁰Türkdoğan, a.g.k. s:107.

⁵¹Aytaç, Ömer, İlhan Oğuz Akdemir (2003). “Türkiye’de Yeni Kentli Yoksulluk Süreci”, **Yoksulluk 2**, Bilge Yayınları, s:56.

dayalı sınıfsal eşitsizliklerin somut sonuçlarından biri de kent yoksulluğu şeklinde tezahür etmiştir. Kentlerde değişik veçheleriyle görünen bu yoksulluk, aslında gelişmiş ya da gelişmemiş tüm toplumlarda kendisini göstermektedir. Kentler yoğun kapitalist ilişkiler ağı içerisinde, refahla birlikte yoksul veya yoksunluk görünüşleri de üretmektedirler. Üretim süreçleri, kentli istihdam ilişkileri, tüketimci edimlere dayalı sınıfsal yapılar bir şekilde kentli yeni yoksullar üretmektedirler. Çünkü kentin üretim süreçlerine katılmadıkları gibi tüketim ortamlarında da yerleri olmayan bu kesim için, yoksulluk çoğu kez dramatik görünüşleriyle var olmaktadır⁵²

1.3.3.2. Kentsel Yoksulluğun Nedenleri

Kentsel yoksulluğu bir veya birkaç nedenle açıklamaya çalışmak mümkün değildir. Bununla birlikte nedenleri olarak görülen konuların da birbirinden bağımsız olarak ele alınması doğru olmayacaktır. Buradan çıkışla kentsel yoksulluğun temel sebebi sayılan göçün dışında dışlanma ve mekânsal ayrışma, kentin istihdam yapısı ve ekonomik krizler, gelir dağılımındaki dengesizlikler de bu süreç içerisinde ele alınacaktır.

1.3.3.2.1. Kırsaldan Kentlere Göç ve Gecekondulaşma

Ülkemizde 1950'li yıllar itibariyle başlayan köyden kente göçün başlıca nedenleri nüfus artışı, tarımda makineleşme ve eşitsiz ekonomik kalkınmadır. Diğer yandan kentlerde gelişmekte olan sanayinin emek ihtiyacı içinde olması da kırsal kesim için kentleri çekim merkezi haline getirmiş ve köylerden kentlere günümüze dek uzanan yoğun ve hızlı bir göç süreci başlamıştır. Öyle ki ülke nüfusunun ancak dörtte birine yakın bir kesimi kentlerde yaşarken, 31 Aralık 2012 tarihi itibariyle %77,3'ü il ve ilçe merkezlerinde yaşadığı tespit edilmiştir.⁵³

1950'li yıllarda üretimde hizmet sektörünün hızlı gelişimine paralel olarak henüz örgütlü sektörlerce kapsanmayan alanlarda hizmet sunmanın ve

---

⁵² Aytaç ve Akdemir, a.g.k. s:58.

⁵³ www.tuik.gov.tr, (14.11.2011)

böylece kentsel ekonomik mekânda kalıcılık kazanmaya başlamanın kentin fiziksel mekânına yansımaları ise kentlerin kenarlarına kurulan derme çatma barakaların mahalle statüsüne geçmeye başlaması, fabrikaların bu ucuz iş gücünden yararlanabilmek için yakınlarındaki boş alanlarda gecekondu mahalleleri oluşmasına sıcak bakmasına yol açmıştır.⁵⁴ Bu göç hareketlerinde ise devlet kentleri planlama görevini üstlenmemiştir. Kendiliğinden oluşan bir düzenlemeye kentleri itmiştir. Göçlerle birlikte artan kentli nüfusa oranla konut ihtiyacı da artmış, bu ihtiyacın giderilmesi için ise gecekonduya göz yumulmuştur.

Türkiye’de kentleşme, sanaysiz, altyapısız, plansız bir süreç izlediğinden, kentler çarpık/sağlıksız bir görünüm almışlardır. Bu süreçte Türkiye kentlerinin belki de en belirleyici karakteristiği gecekondu olmuştur. Gecekondu yerleşmeleri kente göç eden ancak başını sokacak barınağı olmayanların, hazine arazisi üzerinde, kaçak, imar mevzuatına aykırı kondukları binalardan oluşmaktadır. Bu yerleşmeler hem yasal değil hem de yaşamak için asgari sağlık ve güvenlik kriterlerinden yoksundurlar. Göç arttıkça kentlerdeki gecekondu da çığ gibi çoğalmış ve özellikle kentlerin kenarında her geçen gün büyüyerek yeni yerleşmeler yani gecekondu semtleri ortaya çıkmıştır. Öyle ki İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlerin %60’dan fazlasının gecekonduyla kaplı olduğu ve kent içinde çok sayıda ayrık, farklı kültür adacıklarının belirdiği yeni bir kent profili ile karşılaşmıştır. Bu bölgeler enformel iş piyasasına, düşük eğitim ve gelir düzeyine, sağlıksız konutlara, cemaatçi ağ ilişkilerine, etnik, ırki veya dini mensubiyet matrikslerine ve de kente tutunma sürecinde yalpalayanlara açıklık gösteren kentin içindeki “yeni köy”ler, “yeni gettolar”⁵⁵ ve “yeni yoksullar” olmuşlardır.

1950-1960 aralığında, sermayenin sanayi sektörüne yöneleceği beklenirken, sermaye 50’lerin ikinci yarısından itibaren kentsel arsaya ve konut sektörüne yönelmeye başlamıştır. Bu değişim gelecekte yaşanacak senaryolara

⁵⁴ www.elelebizbize.com/e-kutuphane/muharremes/Bilgitoplumunagecistekentlilesme.pdf , s:7, E.T.9.10.2011.

⁵⁵ Aytaç ve Akdemir, a.g.k. s:56-57.

dair önemli ipuçları vermektedir⁵⁶ Devletin, dar gelirli konut sahibi yapmak için kurduğu Emlak ve Kredi Bankası pratikte tümüyle tersi bir amca hizmet etmiş; üst gelir grubuna ve kendi mensuplarına hizmet veren bir kuruma dönüşmüştür. Aynı şekilde Sosyal Sigortalar Kurumu'nun konut kredileri de dar gelirli konut sahiplerinin ödeyebileceği şekilde tasarlanmamıştır. Devlet, yaşanan kitlesel göçlerde takındığı izleyici tavrını kentleşme ve konut edindirme süreçlerinde de sürdürmüştür.⁵⁷ Bunun gibi sorunlara bağlı olarak gecekondulaşma, kentlerde bu süreç içerisinde oluşmaya başlamıştır. Kentlerde tutunabilmek adına köydeki malvarlığından olan göçmen, barınma ihtiyacını gecekondular yaparak karşılamıştır. Bu dönemde yapılan gecekondular yasal olmamasına karşın barınma ihtiyacını karşılaması adına meşru kabul edilmiştir.

Gecekondularda yaşayanlar arasında hemşerilik, akrabalık dayanışmasının yüksek olması, bu bölgelere yerleşmelerde önemli rol oynamıştır. Bu dayanışmacı ilişkiler uzun yıllar yeni kentlileri kentin yıkıcı, budayıcı rüzgarına karşı bir arada tutarak, dağılmaktan kurtarmıştır. Ayrıca etnik, ırki ya da dini mensubiyetler de, yeni kentlilerin kendi aralarında tesis ettikleri dayanışmacı ağ ilişkilerine hayatiyet vermiştir. Özellikle doğu ve güneydoğu illerinden gelen, zorunlu göçle kendilerini büyük şehirde bulan insanlar, etnik aidiyetlerini büyük kentte çoğaltacak ağ ilişkileri içinde olmuşlardır. Etnik mensubiyet kentte kimi zaman kabul edilebilir dayanışmacı ilişki ağları üremiş kimi zaman da kentteki kural dışı etkileşim yapıları oluşmasını sonuçlamıştır. Bu yönüyle, kentteki organize suç örgütleri, çeteler, mafya türü yapılaşmalar vs. bu kesimin adının sıkça telaffuz edildiği yapılar olmuştur.⁵⁸

1980'ler itibariyle başlayan devletin küçülmesi anlayışı doğrultusunda kamu sektöründe istihdamın kısıtlanması, reel ücretlerin düşmesi ve yaşanan krizle iş piyasasının durgunlaşması kent yoksullarını giderek geçici, güvencesiz

---

⁵⁶ Altınok, Emrah (2006). **Yasadışı Yapılan Alanlarda Dönüştürme Kapasitelerinin Tükenişi ve Kentsel Yoksulluk: Çeliklepe Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s:44.

⁵⁷ A.g.k., s:50.

⁵⁸ Aytaç ve Akdemir, a.g.k. s:57.

ve düşük ücretli işlerde⁵⁹ çalışmaya yöneltmiş, yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik ihtimalleri azaltmıştır.

80 sonrası kentlerdeki kapitalist ilişkiler, devletin sosyal niteliğindeki geri çekilmeler, liberal ekonomi politikaları, değerlerde yaşanan aşınma ve kentin giderek rasyonel ilişkilerin, yabancılık ve çıkar ilişkileri sarmalına dönüşmesinin bir sonucu olarak yeni kentliler kendilerini önceki dönemlere kıyas kabul etmeyecek bir yokluğun, yoksulluğun ve korunaksızlığın ortasında bulmuşlardır. Artık devlet arazisi çeşitli yollarla konut arazisi eline geçmiş, ayrıca talan edilecek arazi bulmadaki güçlükler, yeni gelenleri gecekondularda kira karşılığı oturmaya yöneltmiştir. Eğitimli ve vasıflı olmadıklarından kentte iyi gelir getiren işlerde çalışma imkânları da sınırlıdır. Kazandıklarını kira ve güçlkle karın doyurmaya ayırabildiklerinden, birikim yapma, durumlarını düzeltme imkânları hemen hiç yoktur.⁶⁰

Bu dönemde yaşanan iktisadi kriz ve yüksek enflasyon belki de en fazla bu yeni kentli kesimin belini kırmıştır. Çünkü kentlerdeki rant alanları bir şekilde işgal edilmiştir, istihdam alanları daralmıştır, daha önceki gecekonduluların akraba ve hemşeriliğe dayalı enformel dayanışmasının zayıflaması söz konusudur ve bu yeni kentliler büyük ölçüde daralmış iktisadi ve sosyal alanda var olma mücadelesi vermek durumunda kalmışlardır. Dahası eski göçmenler, gecekonduları olanlar bile, son yıllardaki enflasyonist politikaların, işsizliğin, liberal ekonomi politikaları uygulamalarının faturasını çok ağır bir şekilde ödemişlerdir. Marjinal sektör artan aile üyelerini geçindirmede yetersiz hale gelmiştir. Kiralar yükselmiş, kentte yaşamak için gerekli asgari maddi düzeyin bile aşındığına tanık olunmuştur. Bu son kuşak yeni kentliler, doğal olarak yaşanan sıkıntıları daha akut düzeyde yaşamışlardır. Televizyon programlarında yoksulluk hallerine sıkça tanık

---

⁵⁹T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, “Kentleşme Şurası 2009” (Nisan 2009). **Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu**, (Rapor no:7). Ankara, s:12.

⁶⁰Aytaç ve Akdemir, a.g.k. s:57.

olduğumuz kesimlerin de işte bu yeni kentli gruptan geldikleri dikkat çekmektedir.⁶¹

Türkiye'nin yaşadığı yarım yüzyılı aşkın kentleşme deneyiminin belki de en temel özelliği, bitip tükenmek bilmeyen bir değişim, yıkıp yeniden kurma sürecini içinde barındırmasıdır. Bu dönemde, Türkiye sadece yapısal dönüşümlerini tamamlamakla kalmamış, aynı zamanda bu sürecin gündeme getirdiği büyük çaplı uyum sorunlarının da üstesinden gelebilmiştir. Türkiye'nin kentleşme sorunlarının en azından görünürde kolaylıkla üstesinden gelebilmesini sağlayan esas öge, farklı toplum kesimlerinin kendiliğinden geliştirdiği mekanizmalardır. Türkiye'nin son 50 yılda yaşadığı büyük alt üst oluşları enformel kurum ve mekanizmalar sayesinde görece kolay atlatabilmiş olduğudur.⁶²

Tüm bu süreçlerle birlikte değişen toplumsal şartlardan etkilenen yoksulluk 2000'li yıllara gelindiğinde daha fazla görünür olmaya başlamış, ötesinde devletin bu konuda politik açıdan ciddi bir biçimde sorumluluk yüklenmesini gerektirir hale gelmiştir. Göçlerle kentlere gelen kesimlerin, yoksulluklarını, geliştirdikleri ilişkiler sayesinde, kendilerinden sonra kente gelecek olan kuşağa devredebilmelerini mümkün kılarak yaşadıkları süreç, dünyadaki diğer örneklerine nazaran daha kısmi ve daha denetlenebilir bir olgu olarak süregelmişse de, bu yapı 2000'li yıllarda özelde mevcut krizin etkisi ile çözülmeye başlamıştır.⁶³

Bugün gelinen noktada, kentlere yönelik göçün devamı, kentsel nüfusun göçe bağlı olarak artmasıyla konut ve istihdam sorununun yoğunlaştığı ve dolayısıyla kentsel yoksulluğun derinleştiği görülmektedir. Kentsel nüfusun en korunmasız kesimini oluşturan kent yoksulları, kentsel gelişim sürecinde pek çok riskle karşı karşıyadırlar. İş olanaklarına ve kaynaklara erişemeyen kent yoksulları, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi kamusal hizmetlerden yeterince yararlanamamaktadırlar. Yetersiz, sağlıklı barınma koşullarında yaşayan bu

---

⁶¹ A.g.k. s:58.

⁶² Işık ve Pınarcıoğlu, a.g.k. s:95-96.

⁶³ A.g.k. s:52.

kesim, karar verme süreçlerinden ve politik süreçlerden de uzaktırlar. Diğer yandan kentin eğitsel ve sanatsal faaliyetlerine de katılamamaları neticesinde toplumsal olarak kentten, kent kültüründen dışlanmış durumdadırlar.⁶⁴

1.3.3.2.2. Kentsel İstihdam Yapısı, İşsizlik ve Ekonomik Krizler

Yoksulluk, gerek gelişmiş ülkelerde, gerekse az gelişmiş ülkelerde giderek iş gücü piyasalarının temel özellikleri ve bu piyasalardaki gelişmelerle ilişkilendirilmekte, yoksulluğun nedenleri arasında da işgücü piyasalarından kaynaklanan nedenler ön planda tutulmaktadır. İstihdam olanaklarının yetersizliği ve buna bağlı olarak işsizlik sorunu, kentsel yoksulluğun önde gelen nedenlerindedir.⁶⁵

Türkiye’de istihdam ve büyüme birbirine paralel olarak gitmemektedir. İstihdam artışının büyümeden daha düşük düzeyde gerçekleşmesinin en önemli nedenlerinden birisi üretim, imalat ve yatırım eksikliğidir. Oysa istihdam yaratılmasında en önemli koşul üretimdir. Ancak Türkiye’de üretici örgütlenmeleri yetersiz ve zayıftır. Özellikle tarım sektöründe üretici örgütlerinin sesleri duyulmamaktadır. Tarım sektöründe yaşanan istihdam azalışı ve açıkta kalan işgücü için bölgede alternatif alanların yaratılamaması da önemli bir faktördür. Tarımdaki çözülme kadar önemli olan bir diğer husus da, Türkiye’de işgücü planlamasının olmaması, eğitim sisteminin, sanayi ve hizmetler sektörünün ve bölgesel gereksinimlerin ihtiyaç duyduğu alanlarda iş gücü yetiştirmemesidir.⁶⁶

Türkiye genelinde işsiz sayısı 2013 yılı şubat döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 163 bin kişi artarak 2 milyon 884 bin kişiye yükselmiştir. İşsizlik oranı ise 0,1 puanlık artış ile %10,5 seviyesinde gerçekleşmiştir. Tarım dışı işsizlik oranı 0,2 puanlık artış ile %12,9 seviyesine ulaşmıştır. İstihdam edilenlerin sayısı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre 1 milyon 208 bin kişi

⁶⁴Öz, Cihan Selek, Sinem Yıldırım (2009). “Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyeciliğin Rolü”. **I. Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu**, 22-23 Ekim, Antalya: Akdeniz Üniversitesi.

⁶⁵Sipahi, a.g.k. s:19.

⁶⁶T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, a.g.k. s:28.

artarak 24 milyon 546 bin kişiye yükselmiştir. Bu dönemde tarım sektöründe çalışan sayısı 104 bin kişi, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı 1 milyon 104 bin kişi artmıştır.⁶⁷

İstihdam düzeyinin düşük olduğu ve yeni istihdam yaratma olanaklarının çok kısıtlı olduğu ve zaten daha az olan kaynaklara daha az erişilebildiği az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde büyük hane halklarının yoksullukla daha fazla karşılaştığı saptanmaktadır. Bu tür ataerkil özellikleri fazlasıyla gösteren hane halklarının kırsal alanlarda yoğunlaşıyor olması zaman içerisinde miras yolu ile kişi başına düşen toprak miktarının azalmasıyla geçimlik düzeyde harcamayı karşılayacak üretim ve gelirin elde edilmesini de güçleştirmektedir.⁶⁸

Yoksulluk sorununun çok büyük boyutlarda ve yığinsal olarak büyük ekonomik bunalımlar öncesi ve sonrasında ortaya çıktığı gözden uzak tutulmamalıdır. Üretim ilişkilerinde ve teknolojiye de değişimler sorunu yoğunlaştırabilmektedir. Örneğin, büyük oranda bilgisayar teknolojisi kullanımının, işsizlik sorununu artırdığı, bunun gelir güvencesini tehdit ettiği ve dolayısıyla yoksulluk açısından risk gruplarını fazlalaştırdığı ileri sürülebilir.⁶⁹

Türkiye; 1994, 2000 ve 2001 krizleri ile ciddi anlamda sarsılmıştır. Başta ekonomik olmak üzere siyasal, sosyal ve kültürel açıdan olumsuzluklar yaşanmıştır.

Özellikle 1980 ve 1990'lı yıllarda yapısal uyum politikalarıyla beraber, üretken ekonomiden rant ve spekülasyon temelli bir ekonomiye geçilmesi, rantıye sınıfının gelirini hızla artırmıştır. İstikrarsız bir ekonomi ve giderek artan enflasyon, kişilerin gerçek gelirlerinde önemli azalmalara yok açarak, çalışanları yoksullaştırmıştır. 1980-1988 yılları arasında yaşanan ekonomik

---

⁶⁷ TÜİK, (2013). "Haber Bülteni", Sayı:13507, (15.5.2013)

⁶⁸Ökten, Zeynep, Tancan Kale (2009). "Türkiye'de Bölgesel Yoksulluğun Yapısı ve Yoksulluğa Karşı Politikalar", **Amme İdaresi Dergisi**, 42(3), s:61.

⁶⁹Sipahi, a.g.k, s:20.

kriz, kişi başına düşen GSMH'da % 31'lik bir azalmaya neden olmuştur. 1990'lerde bu eğilim devam etmiş, işsizlerin yanı sıra çalışan yoksulların artmasına yol açmıştır. İşsizlik oranlarındaki artış eğilimi son yıllardaki ekonomik krizlerle daha da tırmanmıştır. 1999 yılında işsizlik oranı %10,4 iken, krizle beraber oran 2002'de %12'lere yükselmiş, eksik istihdamla beraber 1990'lardaki işsizlik oranlarının üzerine çıkmıştır.⁷⁰

Ekonomik krizler, yoksul halkın ya da yoksulluk sınırındaki halkın yaşam standardını çeşitli yollarla etkiler.⁷¹

- a) Emek üzerinden kazanılan gelirleri azaltır, böylece reel ücretleri düşürür ve işsizliği artırır.
- b) Ekonomik etkinlikler azaldığı için, emek dışı elde edilen gelirler de azalır ve yoksullarca üretilen mal ve hizmet fiyatları da diğer fiyatlara kıyasla azalır.
- c) Başta aile üyeleri arasında yapılanlar olmak üzere özel transferler, ülkenin genelinde yaşam standardındaki düşüşler ile birlikte geriler.
- d) Yoksulların elindeki yetersiz varlıklar enflasyondan olumsuz etkilenir ve değer kaybeder.
- e) Makro ekonomik krizler, yoksulların yoksulluklarından kurtulma çabalarının ve becerilerini zayıflatarak, sosyal, parasal, fiziksel sermaye birikimini yavaşlatır.

1994 krizinde ülkede enflasyon %114 dolaylarında, döviz stokları azalmış, dış krediler kısıldığından hazine açıkları Merkez Bankası'nca karşılanmıştır. Döviz talebin artmasıyla döviz kurları yükselmiş, TL %100'den fazla değer kaybetmiştir. Bankalar arası gecelik faiz %1000'lere ulaşmıştır. Daha sonra 5 Nisan kararları ile "kemer sıkma" programları uygulanmaya başlanmıştır. Gerek programın uygulanması, gerekse seçim döneminin popülist uygulamaları ve IMF ile yapılan stand-by anlaşmaları ile

---

⁷⁰Gül ve Sallan Gül (2004). a.g.k. s:311.

⁷¹Kule, Hüner (2004). **Kentsel Yoksulluk ve İzmit'te Yoksulluk Yansımaları**, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, s:35.

alınan krediler nedeniyle, ekonomi 1994'ün ikinci yarısında ve 1995'te istikrarlı bir büyüme dönemine girmişse de; büyüyen bütçe açıklarının, işsizliğin ve ücretlilerle küçük ücretlilerin aleyhine bozulan gelir dağılımının önüne geçilememiştir.⁷²

Türkiye tarihinin en büyük krizleri sayılabilecek Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin anahtar kelimesi “yüksek borç stoğu”dur. 2000 yılına gelindiğinde Türkiye en yüksek dış borç stoğu olan 10 ülke arasındadır. Bu durum Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin ana nedenidir. Yaşanan bu ekonomik krizler sonucu Türkiye, ulusal gelir düzeyinde kayıplar, ek dış borçlanma yükü, iç borç ve faizlerde ek yükler, iş yeri kapanışları, üretim düşüşleri ve artan işsizlik problemleri ile karşı karşıya kalmıştır.⁷³

Krizlerle birlikte ucuzlayan işgücü ve tarım sektöründe meydana gelen küçülme alt ve düşük gelirli grupların yoksullaşmasına yeni bir boyut kazandırmıştır. Çalışma Bakanlığı verilerine göre 2001'de 1 milyon 480 bin kişi çeşitli nedenlerle işinden ayrılmıştır.

1.3.3.2.3. Dışlanma ve Mekânsal Ayrışma

Yoksulluk tartışılırken öne çıkan kavramlardan ikisi sosyal dışlanma ve sosyal kabuldür. Bu iki kavram yoksulluğun yapısının sistemin içinde veya dışında oluşmasını ayırt etmektedir. Bir yanda sistemin içinde yer tutabilmiş ve bu pozisyonlarını bir şekilde koruyabilen, lakin reel ücretlerin sürekli düşmesi nedeniyle yoksullaşan, diğer yanda ise sistemden sosyal, siyasal ve ekonomik olarak dışlanan, hiçbir şekilde mücadele gücü kalmayan kesimler bu iki yoksulluk durumuna karşılık gelmektedir. Bu iki farklı yoksulluk tarihin her döneminde görülürken, ağırlıkları hem zamansal hem de mekânsal olarak farklılaşmakta ve yoksulluğun algılanması da buna göre değişebilmektedir; yoksulluğu dikkate alan kuramsal bakışlar da buna göre biçimlenmektedir.⁷⁴

---

⁷²Kule, a.g.k. s:69.

⁷³A.g.k. s:70.

⁷⁴Işık ve Pınarcıoğlu, a.g.k. s:67-68.

Kronik işsizlikle karşı karşıya kalan, ekonomik, sosyal ve siyasal olarak dışlanan, yoksulluğuyla baş etmek için de hiçbir ümidi olmayan yeni yoksullar gelişmiş ülkelerde bir ayırım yaratmaktadır. Türkiye’de ise bahsedilen türde bir yoksulluğun izini sürmek şu anda pek mümkün değildir. Türkiye’de hali hazırda gördüğümüz, sistemde tutunmaya çalışan, bunun için hemen hemen her şeyi yapmaya hazırdır eski yoksullar.⁷⁵

1.3.3.2.4. Dengesiz Gelir Dağılımı

Gelir dağılımı, bir ülkede, belirli dönemler içinde yaratılan milli hasıla veya gelirin, fertler, fertlerden oluşan gruplar veya üretim faktörleri arasında bölünmesidir. Aynı zamanda ülkede yaratılan toplam gelirin fertler veya ailelerin her birine düşen dilimin büyüklüğü bakımından paylaşılma şekli olarak veya nüfusun aynı oranının gelirin belirli yüzdesini alması şeklinde de tanımlanabilir. Buradan hareketle, yoksulluğu belirleyen ana unsurlardan biri olan gelir eşitsizliğinin nedenleri yoksulluk çalışmalarının temel ilgi alanları arasındadır. Gelir dağılımındaki eşitsizliğin derecesi bölgeden bölgeye değişiklikler göstermektedir.⁷⁶

Ülkemizde gelir ve servet dağılımdaki artan eşitsizlikler ve işgücü piyasalarındaki enformelleşme eğilimi, yapısalıcı çözümlenelerde vurgulandığı gibi, yoksulluğu artırmaktadır. Ülkemizde formel kesimde yeterli istihdam yaratılamaması, işsizlik sigortasının yakın tarihe kadar uygulamaya konulamaması ve kapsamının dar olması nedeniyle işsiz kalanlar çoğu kez enformel sektöre yönelmek zorunda kalmışlardır. 2000 yılında enformel sektör istihdamının kentsel tarım dışı istihdamın %32,8’ine ulaştığı göz önüne alındığında, bunun kentlerdeki yoksulluğun önemli bir boyutu olmaya devam edeceği görülmektedir.⁷⁷

---

⁷⁵A.g.k. s:73.

⁷⁶Sipahi, a.g.k. s:12.

⁷⁷Gül ve Sallan Gül (2004). a.g.k. s:311.

1.4. DÜNYA' DA YOKSULLUK VE TÜRKİYE'NİN DURUMU

Yoksulluğu, az gelişmiş ülkelerin sorunu gibi görmek günümüzde önemini yitirmeye başlamış ve yoksulluk daha çok küresel boyutlarıyla anılmaya başlanmıştır. Artık ekonominin her alanında toplumların kaderi birbirine bağlanmıştır. Ülkeler ekonomik politikalarını bağımsız tayin edememektedirler. Bir ülkedeki vergi artışı politikası yoluyla kullanılabilir gelirdeki daralma, örneğin Türkiye'de işsizliğe neden olabilir. İktisadi krizlerin tarihine baktığımızda bir ülke içindeki ekonomik kriz ülke sınırları içinde kalmamaktadır. Bunun sebebi ekonomik küreselleşmenin ulaştığı düzeydir.

Küresel sorunlardan biri olan yoksulluk, bütün ülkeleri yakından ilgilendiren bir konudur. Küreselleşmenin yararları açıktır; daha hızlı büyüme, daha yüksek yaşam standartları, yeni fırsatlar. Ne var ki, bu nimetler son derece dengesiz dağılmakta ve küresel piyasa hala ortak toplumsal hedeflere dayalı kurallardan yoksun işlemekte olduğu için sürecin öteki yüzü de kendini göstermeye başlamaktadır.

Günümüzde dünya nüfusu 7 milyardır. Her beş kişiden biri (1,4 milyar kişi) günde 1,25 ABD doları veya daha az bir gelire geçinmek zorunda kalmaktadır. Dünya genelinde 1,5 milyar insan elektrikten, 2,5 milyar insan ise tuvaletten mahrum yaşamaktadır. Yaklaşık 1 milyar insan her akşam yatağa aç girmektedir.⁷⁸

Uluslararası yoksulluğun boyutunu ve Türkiye'nin dünya sıralamasındaki yerini tablo 3'den daha net görebilmekteyiz. İlk olarak bir hane halkının çok boyutlu yoksul sayılabilmesi için, sağlık, eğitim ve temiz su gibi birden fazla sayıda kriter dikkate alınmaktadır. Bir birey endeksin hesaplanma aşamasında ölçülen göstergelerin en az %30'undan yoksun olduğunda, çok boyutlu yoksul olarak kabul edilmektedir.

---

⁷⁸UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) (2012). Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı Rio +20, Haziran, Brezilya, s:3.

2013 yılı İnsani Gelişme Raporu'nda yer alan verilere göre seçilmiş ülkeler içinde ÇBYE değeri en yüksek olan ülke 0,283 değeri ile Hindistan olup, Hindistan'ı 0,264 endeks değeri ile Pakistan, 0,229 değeri ile Kenya, 0,212 değeri ile Kamboçya ve 0,187 değeri ile de Namibya izlemektedir. Slovenya'da ÇBYE "0" değerini almakta olup, Ürdün 0,008 ve Tayland 0,006 endeks değerleri ile endeksin en düşük olduğu 3 ülke konumundadır. Ülkemiz ise, 0,028 ÇBYE değeri ile seçilmiş ülkeler içerisinde Çin'den sonra gelmektedir.

Yoksulluk içindeki insanları yoksulluktan kurtarmanın maliyeti olarak ifade edilen yoksulluk derinliği oranında ise ilk sırayı %27,4 ile Kenya alırken, bu ülkeyi %23,6 oranı ile Namibya ve %22,2 oranı ile de Güney Afrika Cumhuriyeti izlemektedir. Türkiye'nin yoksulluk derinliği oranı ise %7,3'tür.

Bir ülkedeki en yoksul olan nüfus oranını ifade eden yoksulluk şiddeti oranı da en yüksek değerine %28,6 oranı ile Hindistan'da ulaşmakta, Türkiye'nin bu göstergede aldığı değer ise %1,3 olarak görünmektedir.

Uluslararası yoksulluk eşiği olarak belirlenen günlük 1,25 \$'ın altında kalan nüfus oranlarına göre Kenya %43,4 gibi ciddi bir rakamla ilk sıradadır. Kenya'yı %40,1 oranı ile Vietnam, %32,7 oranı ile de Hindistan izlemektedir. Kenya'da her 10 kişiden yaklaşık 4'ünün günlük geliri 1,25 \$'ın altında iken, Vietnam ve Hindistan'da her 10 kişiden 3'ünün günlük geliri 1,25 \$'ın altındadır.

Tablo-3: Uluslararası Yoksulluk Göstergeleri

Bölge	Ölke	Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi	Çok Boyutlu Yoksulluk İçindeki Nüfus Oranı	Yoksulluğun Derinliği Oranı	Yoksulluk Şiddeti Oranı	Uluslararası Gelir Yoksulluk Eşğinin Altında Kalan Nüfus Oranı
Doğu Asya ve Pasifik	Japonya					
	Singapur					
	Kore Cumhuriyeti					
Batı Avrupa	Almanya					
	İsviçre					
	İsveç					
Doğu Avrupa ve Orta Asya	Çek Cumhuriyeti ⁽¹⁾	0,010	3,1	0,0	0,0	...
	Slovenya ⁽¹⁾	0,000	0,0	0,4	0,0	0,1
	Türkiye ⁽¹⁾	0,028	6,6	7,3	1,3	0,0
Kuzey Amerika	ABD					
	Kanada					
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	İsrail					
	Lübnan					
	Ördün ⁽²⁾	0,008	2,4	1,3	0,1	0,1
Latin Amerika ve Karayipler	Meksika ⁽¹⁾	0,015	4,0	5,8	0,5	1,2
	Panama					
	Kosta Rika					
Sahra-Altı Afrika	Güney Afrika Cumhuriyeti ⁽²⁾	0,057	13,4	22,2	2,4	13,8
	Namibya ⁽²⁾	0,187	39,6	23,6	14,7	31,9
	Kenya ⁽²⁾	0,229	47,8	27,4	19,8	43,4
Son Dönemde Büyüme Kaydeden Seçilmiş Ölkeler	Çin ⁽¹⁾	0,056	12,5	6,3	4,5	13,1
	Endonezya ⁽²⁾	0,095	20,8	12,2	7,6	18,1
	Malezya					
	Filipinler ⁽²⁾	0,064	13,4	9,1	5,7	18,4
	Tayland ⁽¹⁾	0,006	1,6	9,9	0,2	0,4
	Kamboçya ⁽²⁾	0,212	46,1	21,4	17,0	22,8
	Vietnam ⁽²⁾	0,017	4,2	7,9	0,7	40,1
	Hindistan ⁽¹⁾	0,283	53,7	16,4	28,6	32,7
	Sri Lanka ⁽¹⁾	0,021	5,3	14,4	0,6	7,0
	Pakistan ⁽²⁾	0,264	49,4	11,0	27,4	21,0

Kaynak: UNDP, Human Development Report, 2013.

(1): 2002-2006 yılları arasındaki dönem için anketlere dayalı olarak tahmini hesaplanmış ve SGP'nin günlük 1,25 \$ olduğu varsayımı yapılmıştır.

(2): 2007-2011 yılları arasındaki dönem için anketlere dayalı olarak tahmini hesaplanmış ve SGP'nin günlük 1,25 \$ olduğu varsayımı yapılmıştır.

Küresel bolluk (servet), küresel iletişim ve teknolojik kabiliyetler gibi insani koşullar son yüz yılda tarihin geri kalanına kıyasla karşılaştırılmayacak ölçüde ilerleme göstermesine karşın, yokluk ve/veya yoksulluk olanca şiddetiyle devam etmektedir. Ayrıca bunlara benzer şekilde küresel kazanımların dağılımı eşit olmaktan oldukça uzaktır. En zengin 20 ülkenin ortalama geliri, en fakir 20 ülkenin gelirinin 37 katı kadardır ve bu fark son

kırk yılda ikiye katlanmıştır.⁷⁹ Dünya'yı tehdit eden yoksulluk artık gelişmiş ülkelerin de önemli bir sorunu haline gelmiştir. Sorunun giderek büyümesi ile ülkeler, ulusal politikalarının yanı sıra uluslararası politikalarla da yoksullukla mücadele etme çabasına girişmişlerdir.

Yaşanan ekonomik krizler uluslar, bölgeler ya da birliklerin küresel ekonomik durum karşısındaki tutumlarını değiştirmektedir. Örneğin; 2008 küresel ekonomik krizi dünya ekonomisine güvensizlik ve karamsar bir yapı getirmiştir. Küresel ekonomik krizin etkileri, çok çabuk bir şekilde yayılmış ve tüm dünyada büyük etki göstermiştir. Bu gibi çabuk yayılan krizleri çabuk atlatabilmek için finans piyasaları ve makro ekonomi açısından belirsizliklerin ortadan kaldırılmasında statik yapıdan ziyade, dinamik yaklaşımların benimsenmesi gerekmektedir. 2008 küresel ekonomik krizinden en çok etkilenen alanların başında istihdam gelmektedir. Ülke ekonomilerinde işsizlik, yapısal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁰

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) Küresel İstihdam Trendleri 2012 Raporu'nda da belirtildiği gibi gelişmiş ekonomilerde bile işsizlik oranı yüksek seyretmeye devam ederek 2011 yılında %8,5 iken 2012 yılında %9,1'e yükselmiştir. Euro Bölgesi'nde IMF verilerine göre işsizlik oranı 2012 yılında %11,2'ye çıkmıştır. G-7 ülkelerinde ise 2011 yılı işsizlik oranı %7,7 iken 2012'de %7,5 olmuştur. Gelişmekte olan ülkeler grubunda öne çıkan Çin'in işsizlik oranı %4,1 ile 2011 yılı düzeyinde kalmıştır. ILO verilerine göre dünyada 73,8 milyon genç nüfusun işsiz olduğu belirtilmektedir. 2012 yılında toplam genç nüfustaki işsizlik oranı %12,7 iken, gelişmiş ekonomilerde bu oran %17,5'tir. 2012 yılında %9,5 ile en düşük genç işsizlik oranı Doğu Asya'da görülmüştür.⁸¹

Bugün birçok gelişmiş ülkede de yoksulluk oranları alarm vermeye başlamıştır. Örneğin, genel olarak bir refah bölgesi olmakla beraber, AB'de de yoksulluk göreceli olarak hala yüksek düzeydedir. Yaklaşık her 7 kişiden birinin

---

⁷⁹ TOBB, (2013). **Ekonomik Rapor 2012**, Ankara:Özyurt Matbaacılık, s:34.

⁸⁰ A.g.k. s:2-3.

⁸¹ A.g.k., s:3.

(toplam 72 milyon kişi) yoksulluk riski altında ya da görece yoksul olduğu AB’de, yaşlılar, özürllüer ve çocuklar gibi dezavantajlı gruplar arasında yoksulluk oranı da oldukça yüksektir. ABD’de Nüfus Bürosu verilerine göre, federal yoksulluk sınırı altında yaşayan yaklaşık 37 milyon yoksul bulunmaktadır ki bu, yüzde 12,6’lık bir yoksulluk oranına karşılık gelmektedir. Üstelik bu yoksulların yüzde 39’unu da çocuklar oluşturmaktadır.⁸²

Satın Alma Gücü Paritesi (SGP), ülkeler arasında fiyat düzeyleri farklılaşmasını ortadan kaldırarak ülkelerin belirli bir dönemde sahip olduğu kişi başına milli gelir değerlerinin kıyaslanabilmesine olanak veren ve daha anlamlı sonuçlar elde edilmesini sağlayan önemli bir göstergedir.

IMF’nin 2012 yılı Ekim ayında yayımlanan Dünya Ekonomik Görünümü raporunda yer alan sonuçlar doğrultusunda seçilmiş ülkeler için SGP’ye göre kişi başına milli gelir değerleri değişim oranları incelendiğinde, en düşük kişi başına milli gelir artış oranına sahip ülke %4,0 oranındaki artış ile Çek Cumhuriyeti olmuştur. Bu artış oranıyla 2011 yılında 27.063 ABD \$’ı olan Çek Cumhuriyeti’nin kişi başına milli gelir değeri, 2012 yılında 27.165 ABD \$’ına yükselmiştir. Ayrıca seçilmiş ülkeler içerisinde sadece Slovenya’nın kişi başına milli gelir rakamı 2012 yılında bir önceki yıla kıyasla %7,0 oranında azalış yönünde değişim göstermiştir. Slovenya’da 2011 yılında kişi başına milli gelir rakamı 28.843 ABD \$’ı iken, 2012 yılında 28.648 ABD \$’ına gerilemiştir. Seçilmiş ülkeler içerisinde 2012 yılında en fazla kişi başına milli gelir değerine sahip ilk üç ülke; 60.883 ABD \$’ı ile Singapur, 49.802 ABD \$’ı ile ABD ve 45.286 ABD \$’ı ile İsviçre olurken; en düşük kişi başına milli gelir değerine sahip olan üç ülke ise; 1.807 ABD \$’ı ile Kenya, 2.399 ABD \$’ı ile Kamboçya ve 2.876 ABD \$’ı ile Pakistan olmuştur.⁸³

---

⁸²Gündoğan, Naci (2008). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele”, **Ankara Sanayi Odası Dergisi**, Ocak/Şubat Sayısı, s:45.

⁸³ TOBB, (2013). **Ekonomik Rapor 2012**, Ankara:Özyurt Matbaacılık, s:25.

Tablo-4: Seçilmiş Ülkeler İçin Satın Alma Gücü Paritesine Göre Kişi Başına Milli Gelir

Bölge	Ülke	SGP'ye göre KBMG (\$)			Değişim Oranı	
		2010 ⁽¹⁾	2011 ⁽¹⁾	2012 ⁽²⁾	2011	2012
Doğu Asya ve Pasifik	Japonya	34.241	34.748	36.179	1,5	4,1
	Singapur	56.709	59.710	60.883	5,3	2,0
	Kore Cumhuriyeti	29.717	31.221	32.431	5,1	3,9
Batı Avrupa	Almanya	36.173	38.077	39.059	5,3	2,6
	İsviçre	43.157	44.452	45.286	3,0	1,9
	İsveç	38.474	40.705	41.750	5,8	2,6
Doğu Avrupa ve Orta Asya	Çek Cumhuriyeti	26.122	27.063	27.165	3,6	0,4
	Slovenya	28.111	28.843	28.648	2,6	-0,7
	Türkiye	13.294	14.393	15.029	8,3	4,4
Kuzey Amerika	ABD	46.811	48.328	49.802	3,2	3,0
	Kanada	39.155	40.519	41.507	3,5	2,4
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	İsrail	30.102	31.467	32.212	4,5	2,4
	Lübnan	15.169	15.523	15.884	2,3	2,3
	Ürdün	5.767	5.907	6.044	2,4	2,3
Latin Amerika ve Karayipler	Meksika	13.977	14.653	15.300	4,8	4,4
	Panama	12.707	14.097	15.266	10,9	8,3
	Kosta Rika	11.337	11.923	12.559	5,2	5,3
Sahra-Altı Afrika	Güney Afrika Cumhuriyeti	10.541	10.970	11.302	4,1	3,0
	Namibya	7.016	7.451	7.814	6,2	4,9
	Kenya	1.681	1.741	1.807	3,6	3,8
Son Dönemde Büyüme Kaydeden Seçilmiş Ülkeler	Çin	7.553	8.387	9.146	11,0	9,0
	Endonezya	4.353	4.666	4.958	7,2	6,3
	Malezya	15.293	16.240	16.942	6,2	4,3
	Filipinler	3.920	4.080	4.264	4,1	4,5
	Tayland	9.226	9.399	10.023	1,9	6,6
	Kamboçya	2.068	2.239	2.399	8,3	7,1
	Vietnam	3.143	3.359	3.545	6,9	5,5
	Hindistan	3.403	3.663	3.851	7,6	5,1
	Sri Lanka	5.157	5.664	6.103	9,8	7,8
	Pakistan	2.702	2.786	2.876	3,1	3,2

Kaynak: TOBB, (2013). **Ekonomik Rapor 2012**, Ankara:Özyurt Matbaacılık, s:26.

Tablo 5'te Dünya Bankası'nın 2010 yılı verilerine bakıldığında, Doğu Asya, Pasifik ile Güney Asya'da ve Çin'de günlük 1,25 \$ veya daha az gelire yaşamını sürdüren nüfus oranı daha fazladır. 1990'dan 2005'e kadar geçen 15 yıllık süreçte Doğu Asya ve Pasifik ile Çin bölgelerinde bu oran önemli miktarda düşmüş fakat Güney Asya, Hindistan ve Sahra Altı Afrikası'nda yükselme meydana gelmiştir. 2015 ve 2020 yıllarındaki tahminlere göre ise bu bölgelerin tümünde düşüş öngörülmesine rağmen Güney Asya, Hindistan ve Sahra Altı Afrikası'nda 1,25 \$ veya daha az gelire yaşamını sürdürmeye çalışan nüfus oranları hala yükseklerde seyretmektedir.

Tablo-5: Günde 1,25 \$’dan Daha Az Gelirle Yaşayan Nüfus Sayısı (Milyon)

Bölgeler	1990	2005	2015 (tahmin)	2020 (tahmin)
Doğu Asya ve Pasifik	873	317	120	83
Çin	683	208	70	56
Avrupa ve Orta Asya	9	16	7	5
Latin Amerika ve Karahipler	50	45	30	27
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	10	11	6	6
Güney Asya	579	595	388	352
Hindistan	435	456	295	268
Sahra Altı Afrika	296	387	366	352
Toplam	1.817	1.371	918	826

Kaynak: World Bank, Global Economic Prospects January 2010: s:42.

Uluslararası Para Fonu 2011 yılı gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) raporuna göre en düşük satın alma gücü paritesi olan ülkeler aşağıdaki şekilde Wikipedia’da yayınlanmıştır. BM 2010 yılı İnsani Gelişme Raporu’na göre, gelişmekte olan ülkelerde yaşama yaşı 1970’lerde 59 iken 2010’da 70 yıla yükselmiştir. Okur yazar olma ise tüm ilk ve orta okul çağındaki çocuklarda %59 iken %70’e yükselmiştir. Yoksul ülkeler zengin ülkelerle arayı kapatmakta ancak tüm ülkelerde hızlı ilerleme olamamaktadır. Örneğin, Sahra altı Afrika’daki bazı ülkelerde HIV salgını ve iç savaşlar nedeniyle az veya hiç ilerleme olmamaktadır.⁸⁴

⁸⁴Sammy S. “20 Poorest Countries In The World”, May 27, 2012, <http://www.the richest.org/world/poorest-countries-in-the-world/> (12.02.2013)

Tablo-6: Uluslararası Para Fonu 2011 Raporuna Göre En Fakir 20 Ülke

	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla		Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
Dem. Kongo Cum.	348 \$	Madagaskar	934 \$
Liberya	456 \$	Afganistan	956 \$
Zimbabwe	487 \$	Gine	1083 \$
Burundi	615 \$	Mozambik	1085 \$
Eritrea	735 \$	Etyopya	1093 \$
Orta Afrika Cum.	768 \$	Mali	1128 \$
Niger	771 \$	Guinea Bissau	1144 \$
Sierra Leone	849 \$	Comoros	1232 \$
Malawi	860 \$	Haiti	1235 \$
Togo	899 \$	Uganda	1317 \$

Kaynak: Sammy S. “**20 Poorest Countries In The World**”, May 27, 2012, <http://www.therichest.org/world/poorest-countries-in-the-world/>

BM Kalkınma Programı tarafından açıklanan 2011 yılı İnsani Gelişme Raporu'na (İGR) göre, Norveç, Avustralya ve Hollanda gibi ülkeler insani gelişmede başı çekerken Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Nijer ve Burundi ise son sıralarda yer almıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Yeni Zelanda, Kanada, İrlanda, Lihtenştayn, Almanya ve İsveç 2011 İnsani Gelişme Raporu'nda ilk on arasında yer alırken sağlık, eğitim ve gelir konularında endekste yapılan düzeltmelerle birlikte dünyanın refah düzeyi en yüksek ülkelerinden bazılarının ilk 20 dışında kaldığı, buna göre ABD'nin 4'üncü sıradan 23'üncülüğe, Kore'nin 15'inci sıradan 32'nci sıraya, İsrail'in de 17'ncilikten 25'inci sıraya gerilediği belirtilmiştir. Türkiye'nin yüksek insani gelişme kategorisinde olan 0.699'luk 2011 İGE değeri, ülkeyi 187 ülke ve bölge içinde 92'nci sıraya yerleştirmiştir. 1980-2011 yılları arasında Türkiye'nin İGE değeri 0.463'den 0.699'a çıktı ki bu

yüzde 51'lik bir artışa ya da yıllık ortalama yüzde 1.3'lük bir artışa işaret etmektedir.⁸⁵

2011 yılı İGR' nda temiz su, yakacak ve sağlık hizmetlerine erişimin yanı sıra, temel ev eşyaları ve ev standartları gibi aile bazındaki etmenleri inceleyen çok boyutlu yoksulluk endeksine göre ise (ÇBYE) nüfusunun %92'si ile Nijer ilk sıradayken, %89 ile Etiyopya ve %87 ile Mali, Nijer'i takip ediyor. ÇBYE ile tespit edilmiş olan en yoksul 10 ülkenin tamamı Sahra Altı Afrika bölgesindedir. Öte yandan en geniş çok boyutlu yoksul nüfus ise Güney Asya'da Hindistan, Pakistan ve Bangladeş'te yer almaktadır. En yüksek ÇBYE rakamları bu ülkelerden elde edilmektedir. Türkiye'nin ÇBYE tahminleriyle ilgili olarak en yakın tarihli araştırma verileri 2003'e aittir. Türkiye'de nüfusun %6.6'sı çoklu yoksunluklar içindeyken buna ilaveten %7.3'lük bir kesim de çoklu yoksunluklar karşısında hassas konumdadır. Türkiye'de çok boyutlu yoksulluk içindeki insanların hissetmekte olduğu yoksunluk yüzdesi olan yoksunluğun payı (yoğunluğu) %42'dir. Nüfusun çok boyutlu yoksul kesiminin payını ifade eden ÇBYE yoksunlukların yoğunluğuyla düzeltildiğinde ortaya çıkan rakam 0.028 olmaktadır.⁸⁶

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın (OECD) 2011 yılı sonunda yayınladığı raporda Dünyadaki adaletsiz gelir dağılımına dikkat çekilmiş ve kuruluşa üye 34 ülkede zengin ve yoksul arasındaki uçurumun giderek derinleştiği belirtilmiştir. Eşitsizliğin Avrupa'nın sanayide önder ülkesi Almanya'da bile arttığı, bütün dünyada toplumların, giderek bölünmeye başladığı, yoksulların daha da yoksullaştığı, zenginlerin ise gittikçe daha zengin olduğu ortaya koyulmuştur. Gelir durumu iyi olanlar, düşük gelirlilerden ortalama sekiz kat daha fazla para kazanmakta, bunun nedenlerinden biri olarak da, düşük ücretli işler sektöründe çalışanların sayısının giderek artması ve hatta bu sektörde elde edilen gelirden bile düşmenin söz konusu olması gösterilmektedir.

---

⁸⁵ UNDP (2011). **Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi**, Ekim-Aralık Sayısı http://www.unicankara.org.tr/2011_dec/, (24.08.2012)

⁸⁶ A.g.k. (24.08.2012)

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER VE YOKSULLUK POLİTİKALARI

2.1. TÜRKİYE' DE YEREL YÖNETİMLER VE YERELLEŞME

Yerel yönetim kavramını açıklamadan önce yönetim kavramını tanımlayacak olursak, yönetim; eldeki olanakların, amaca yönelik olarak en verimli biçimde kullanılması şeklinde tanımlanabileceği gibi, işgücünün ve kaynakların sevk ve idare edilmesi şeklinde de tanımlanabilir. Yönetim konusunda pek çok tanım yapılmıştır. Bunun sebebi yönetimin birçok bilimin içinde yer alması ve amaçlarının farklı olmasıdır. Hukuksal, tarihsel, ekonomik, sosyolojik, psikolojik, siyasi gibi çeşitli alanlarda yönetim yer almakta ve kullanılmaktadır. Bu çalışmada kullanılacak yönetim şekli ise kamusal yönetim olacaktır.

Kamu yönetimi, kamu yararı gözeterek ekonomik ve sosyal politikalar oluşturmakta, mal ve hizmetler üretmektedir. Devlet kamusal hizmetleri çok farklı tüzel kişilikleri eliyle yerine getirmektedir. Toplumsal ihtiyaçların giderilmesi için devlet en etkin ve en uygun yönetim sistemini ve yönetim organizasyonunu kurmak ve geliştirmek durumundadır. Üzerinde tam bir görüş birliğine varılamayan kamusal ve yarı kamusal nitelikli mal ve hizmetlerin, en etkin şekilde üretilmesi kamu yönetim sistemlerinin başlıca amaçlarından birini oluşturmuştur. Kamusal hizmetlerin görülmesinde toplumlar merkezden yönetim ve yerinden yönetim sistemlerini uygulamaktadırlar. Merkezden yönetimde kararlar tek bir merkezden alınırken yerinden yönetimde ise kararlar yerel yönetim birimlerince alınmaktadır. Yerel yönetimler, merkezi yönetimle birlikte kamu yönetiminin bütünü oluştururken önemli bir yönetim ve karar birimidir.⁸⁷ Yerel yönetimler kamu yönetiminin önemli bir parçasını oluşturmakta ve her geçen gün önemi artmaktadır.

---

⁸⁷Karakış, Engin (2009). "Küreselleşen Dünya Yönetiminde Yerel Yönetimler Bağlamında Sosyal Politika", Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, s:5-6.

Ülkemizde yönetim; idarenin kuruluş ve görevleri, merkezden ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Merkezi yönetim, kimi kamu hizmetlerinin bir merkezde toplanması ve bu hizmetlerin belli bir hiyerarşi içinde tekelden yürütülmesidir. Yerinden yönetim ise, halkın yerel, ortak gereksinimlerini, halk tarafından seçilen yerel yöneticilerle ve ağırlıklı olarak yerel kaynaklarla karşılanması olup bu sürece halkın katılımını öngörmektedir.⁸⁸

Ülkemizin yönetimi, hem merkezi hem de yerinden yönetim yapısına uygun sürdürülmektedir. Her iki yönetim şeklinin de faydalı ve sakıncalı tarafları mevcuttur. Birinin sakıncalı taraflarını diğerinin faydalı taraflarıyla bu şekilde en aza indirmek mümkün olmaktadır. Bu sayede halkın da yönetime katılmasının önü açılmıştır.

Anayasamızın 123. maddesinde idarenin esasları şu şekilde düzenlenmiştir: “İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.”

Bugün kamu hizmetleri genel idare başta olmak üzere, mahalli idareler ve hizmet yerinden yönetim kuruluşları tarafından yürütülmektedir. İdarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu ilkesiyle, idarenin yerine getirdiği çeşitli görevlerle bu görevleri yerine getiren kuruluşlar arasında birlik sağlanmaktadır.

2.1.1. Yerel Yönetim

Yerel yönetimler, var olan bir ulusal alt bölgeyi belirli ölçüde kontrol eden ve bu bölgede yaşayan insanları temsil eden kişiler tarafından yönetilen politik oluşumlardır.⁸⁹

---

⁸⁸ http://www.tmmob.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=3217&tipi=16, (04.02.2012)

⁸⁹ Sharpe, L.J. (1970), **Theories and Values of Local Government**, Political Studies, Vol:XVIII, N:2

Yerel yönetimler, bütün ülkelerde kamu yönetiminin önemli ve vazgeçilmez unsurunu meydana getirmektedir. Bir ülkedeki yerel yönetimlerin gücü ve etkinliği, söz konusu ülkedeki demokrasinin düzeyi ile de yakından ilişkilidir. Yerel yönetimler, demokrasi açısından önemli olduğu kadar, yerel hizmetlerde verimliliği ve etkinliği sağlamada da vazgeçilmez kurumlardır.⁹⁰

Bir yönetim biçimi olan yerel yönetim kısaca halkın yerelde seçtiği organlar aracılığı ile yönetilmesini anlatan aynı zamanda yerel iradenin inisiyatifinde yönetim anlamında kullanılmaktadır. Belli hedeflere ulaşmak, halkın ortak gereksinimlerine yanıt vermek üzere ortaya çıkmış olan yerel yönetim birimleri siyasal yönetsel ve toplumsal nitelikler taşımaktadır.⁹¹

Yerel yönetimler, belli bir coğrafi alan üzerinde yaşayan yerel topluluk üyelerinin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, ekonomik, sosyal, kültürel zenginliğe ve refaha ilişkin yerel hizmetleri genel yetkiyle, kendi sorumluluğu doğrultusunda yerine getiren, işleyişinde açıklığı, şeffaflığı çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini hayata geçiren, yetkilerin yerel halka en yakın yönetim birimince kullanıldığı, kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk, demokratik bir kuruluştur.⁹²

2.1.2. Merkezden Yönetim

Yerel yönetimleri incelerken merkezden yönetim kavramını da açıklamak, karşılaştırma yapabilmek adına faydalı olacaktır.

Merkezden yönetim; kamu hizmetlerinin tek bir merkezden, merkez hiyerarşisine bağlı organ ve örgütler eliyle yürütülmesini öngören yönetim biçimidir.⁹³ Merkezden yönetimde, kamu yönetimi teşkilatı, hiyerarşi denilen bir

⁹⁰Eryılmaz, Bilal (2000). **Kamu Yönetimi**, İstanbul: Erkam Matbaası, s:121.

⁹¹ http://www.tmmob.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=3217&tipi=16, (04.02.2012)

⁹² <http://www.yerelyonetim.net/yerel-yonetim-nedir/123/>, (04.02.2012)

⁹³Çoker, Ziya (1995), Merkezden Yönetim, İl Sistemi ve Yerel Yönetim Reformu, **Yeni Türkiye-Yönetimde Yeniden Yapılanma Özel Sayısı**, Sayı: 4, Ankara.

hukuksal bağ ile zincir durumunda merkeze bağlanmış kişilerden oluşan tek bir örgüt şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁹⁴

Merkezden yönetim, kamu hizmetlerinde birlik ve bütünlüğü sağlamak amacıyla söz konusu hizmetlere ilişkin karar ve faaliyetlerin merkezi hükümet ve onun hiyerarşik yapısı içerisinde yer alan örgütlerce yürütülmesi demektir. Dolayısıyla kamu kudretinin tümü merkezde toplanmış demektir.⁹⁵

Merkezi yönetim, devletin milletine sunduğu kamu hizmet ve faaliyetlerinin tek bir merkezden idare edilmesidir. Sunulacak hizmetlerin planlamasının, örgütlemesinin, koordinasyonunun yani kısaca hizmetlere ilişkin alınan karar ve düzenlemelerin merkezi yöneticiler ve örgütleri eliyle yapılmasıdır.

Merkezden yönetim katı biçimde uygulandığında, bütün kararların üst yöneticiler tarafından alınması ve alt kademede ki memurların her şeyi üst yönetime danışarak yürütmeleri gerekir. Bu tür katı merkezîyetçiliğin önemli sakıncaları vardır. İşler gecikir ve hizmetlerin maliyetleri artar. Bu nedenle merkezden yönetim katı biçimde uygulanmaz. Hiyerarşik bağıllığın yanında alt kademelere karar alma yetkisi tanınır.⁹⁶

Merkezi idare, yetki ve güç yönünden sahip olduğu bazı avantajlara rağmen bu hizmetleri etkin bir biçimde gerçekleştiremez. İşte devletler, hem bu sebepten, hem de demokratik düzenin gereklerinden ötürü merkezi yönetimin yanı sıra ondan ayrı olarak “yerel yönetim” örgütlerini kurmuşlardır.⁹⁷

2.1.3. Yerinden Yönetim

Âdem-i merkezîyet olarak da bilinen bu kavram, yerel kamu hizmetlerinin, merkezi yönetim içerisinde yer almayan yerel kuruluşları aracılığıyla yürütülmesidir. Yerinden yönetim merkezi yönetime göre daha

---

⁹⁴Giritli, İsmet; Bilgen, Pertev ve Akgüner Tayfun (2006), **İdare Hukuku**, İstanbul:Der Yayınları, Gözden Geçirilmiş 2.Basım.

⁹⁵Eryılmaz, a.g.k. s:59.

⁹⁶Tortop, Nuri, Eyüp G. İsbir, Burhan Aykaç (1999). **Yönetim Bilimi**, Ankara: Yargı Yayınevi, s:92.

⁹⁷Nadaroğlu, Halil (1994). **Mahalli İdareler**, İstanbul: Beta Basım Yayım, s:3-4.

demokratik ve bölgedeki insanların ihtiyaçlarını daha doğru karşılayabilecek bir yönetimdir.

Yerinden yönetim sözlük anlamıyla, “yetki ve sorumluluğun, ya coğrafi ya da işlevsel ölçütlere bağlı olarak merkezi hükümet örgütü dışında, hizmet yerinde bulunan organlarca üstlenilmesi durumu” , “hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde bir hizmetin yürütüldüğü ya da işin yapıldığı yerde yönetilmesi” olarak tanımlanmaktadır. Bir başka anlamda, kamu hizmetlerinin merkezi yönetimden ayrı özerk kamu tüzel kişilerine bırakılması ve bunun için kamu güçlerinin daha az yetkili bir otoriteye verilmek üzere merkezi otoriteden çekilmesi durumudur.⁹⁸

Günday’ a göre ise, yerinden yönetim (âdem-i merkeziyet), topluma sunulacak bazı idari hizmetlerin devlet merkezinden ve tek elden değil, merkezi idare teşkilatı içinde yer almayan ve merkezi idare hiyerarşisine dâhil olmayan kamu tüzel kişileri tarafından yürütülmesidir.⁹⁹

Yerinden yönetim kuruluşlarının yetkileri yer, konu ve biçim yönünden sınırlandırılmıştır. Yer olarak sınırlandırılmıştır, çünkü bu kuruluşlar ancak kuruldukları coğrafi sınırlar içinde çalışma yapabilirler. Yetkilerini kendi sınırları içinde kullanabilirler. Örneğin bir köy veya belediye ancak kendi coğrafi sınırları içinde yetkilerini kullanabilir. Yerinden yönetim kuruluşlarının yetkileri konu olarak da sınırlandırılmıştır. Hangi görevlerin bu kuruluşlar tarafından yapılabileceği, kendi özel kanunlarında belirtilmiştir. Örneğin belediyelerin görevleri Belediye Yasasında, köylerin görevleri Köy Yasasında yazılıdır.¹⁰⁰

Yerinden yönetim genel olarak iki uygulama biçimine ayrılır. Biri siyasi yerinden yönetim diğeri ise idari yerinden yönetimdir.

---

⁹⁸Önen, S. Mustafa (Aralık 2010). “Yoksulluk ve Yerinden Yönetim: Nasıl Bir Yönetişim?”. **Türk İdare Dergisi**, Sayı 469, s:169.

⁹⁹Günday, Metin (1966). **İdare Hukuku**, Ankara: İmaj Yayıncılık, s:42.

¹⁰⁰Tortop, İsbir, Aykaç, a.g.k. s:97-98.

Siyasi gücün, merkezi idare ile mahalli yönetim üniteleri arasında bölüşümüdür. Bu sistemde siyasi otorite merkezde toplanmamış, çeşitli birimler arasında paylaşılmıştır. Mahalli yönetim ünitelerine yasama ve yürütme konularında kısmi bir bağımsızlık verilmektedir. Ancak bunlar ulusal hükümet karşısında ikinci derecedeki egemen kuruluşlardır.¹⁰¹

Siyasi yerinden yönetim türünde, yerinden yönetim kuruluşlarının yasama ve yargı alanında önemli yetkileri bulunurken; bunu dünyada genellikle farklı yönetim biçimleri altında örgütlenerek gerçekleştirdikleri görülür. Bu, federal yapıli devletlerde (ABD, Federal Almanya, İsviçre gibi) federe devletler, ABD’ de State’lar, Federal Almanya’da Land’lar, İsviçre’de Kantonlar biçiminde karşımıza çıkar.¹⁰² Oysa üniter devletlerde yasama ve yargı güçleri sadece merkezi yönetim tarafından kullanılır. Eğer yerel yönetimler yasama ve bir dereceye kadar yargısal özerkliğe sahiplerse siyasi yerinden yönetim söz konusudur.¹⁰³

Sonuç olarak siyasi yerinden yönetimde, siyasi güç merkezi idare ile yerel yönetim idareleri arasında paylaşılmıştır. Bu sistemde siyasi otorite merkezde toplanmamış çeşitli birimler arasında paylaşılmıştır.

İdari yerinden yönetim, merkeziyetçi sistemin, yerel nitelikteki ortak yararları gereği gibi koruyamaması sonunda ortaya çıkmış bir sistemdir. Bu sistemde yasama ve yargı konularındaki bütün yetkiler merkezi yönetime aittir.¹⁰⁴

İdari yerinden yönetim, bütün ülkelerde yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Bununla güdülen amaç aşırı merkeziyetçiliğin sakıncalarını ortadan kaldırmak, halkın yönetime katılmasını sağlamak, yerel ihtiyaçlarla

---

¹⁰¹Eryılmaz, a.g.k. s:69.

¹⁰²Önen, a.g.k. s:169-170.

¹⁰³Bayrakçı, Erdal, (2011). **Yerel Yönetimler (Ders Notları)**, Konya: Dizgi Ofset, s:10.

¹⁰⁴Nadaroğlu, a.g.k. s:24.

mahal hizmetler arasında denge kurmak ve kamu hizmetlerindeki verimi ya da etkinliği artırmaktır.¹⁰⁵

Türkiye’de idari yerinden yönetim biçimi uygulanmaktadır. Buna göre yönetsel yerinden yönetim, hizmet yönünden yerinden yönetim (TRT, üniversiteler, KİT’ler, Kamu Meslek Kuruluşları v.b.) ve coğrafya ya da yer yönünden yerinden yönetim (il özel idareleri, belediyeler ve köyler) olmak üzere ikiye ayrılır.

İşlevsel (fonksiyonel) yerel yönetim olarak da ifade edilen hizmet yönünden yerinden yönetim, belirli bir kamu hizmetinin merkez örgütünden ayrı ve hukuksal varlığa sahip kuruluşlar tarafından yönetilmesi, yerine getirilmesidir. Bir kamu hizmeti taşıdığı özelliği ya da teknik yapısı nedeniyle merkez tarafından idare edilemiyorsa, bu hizmete bağımsız bir varlık tanıma yoluna gidilmektedir.¹⁰⁶

Bu yerinden yönetim türünde hizmete özerklik tanınmıştır. Bu yönetim biçimi hizmetin daha rasyonel, işin gereklerine göre daha iyi, daha verimli bir şekilde görülmesini mümkün kıldığı için faydalı bir yönetim biçimidir. Hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşlarının temel özellikleri ise şunlardır:¹⁰⁷

- a) Milli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulurlar.
- b) Kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk kuruluşlardır. Dolayısıyla ayrı bir malvarlığı ve bütçeye sahiptirler.
- c) Merkezi idarenin idari vesayet denetimine tabidirler.
- d) Tek bir hizmeti tüm ülkede yürütürler.
- e) Mal topluluğu niteliğindedirler.
- f) Karar organlarının belirlenmesinde genel seçim ilkesine yer verilmez. Genel kural olarak yöneticileri merkezin ataması ile göreve gelir. Ancak

---

¹⁰⁵Eryılmaz, a.g.k. s:69.

¹⁰⁶Kobak Kadriye (2006). “Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelede Uyguladığı Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Programları”, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, s:15.

¹⁰⁷Bayrakçı, a.g.k. s:11.

kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yöneticileri kendi üyeleri arasından seçilir.

Coğrafya veya mahalli yönünden yerinden yönetim olarak da adlandırılan bu yerinden yönetim biçimi, “yerel halkın kendi seçtiği organlarca yönetilen bir dizgenin adı olup, merkezi yönetimin öngördüğü koşullar altında kurallar koymaya, mali yükümlülükler getirmeye yetkili bir yerel meclisin denetimi altındaki yönetim birimidir. Bu yönetim biçimiyle, merkezi yönetimin neden olduğu hantal, gereksiz ve uzun zaman alıcı işler daha hızlı ve etkili biçimde giderilmek istenir.”¹⁰⁸

Merkezi yönetimin, ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan insanların ihtiyaçlarını yerinde, zamanında ve isabetli karşılayabilmesi kolay değildir. Yer bakımından yerinden yönetimde, ülke geneline yayılmış bazı hizmetler (güvenlik, sağlık, eğitim gibi) merkezi yönetim tarafından sağlanır fakat diğer yerel ihtiyaçlar mahalli yönetimler tarafından karşılanır.

Mahalli bakımdan yerinden yönetimin esası; bir bölgenin sakinlerine, o bölgedeki yerel kamu hizmetlerini karşılamak ve topluluğun genel çıkarlarını korumak noktasında, sözü geçen bu kamu hizmetlerini ve ortak çıkarları, kendi oluşturacakları organlar aracılığıyla saptamak ve gereğini yerine getirmek hususunda özerklik verilmesidir. Mahalli yerinden yönetimi hizmet bakımından yerinden yönetimde olduğu gibi belli bir hizmetin değil, coğrafi bir alanın, bir yerin önem taşıdığı yönetim biçimidir.¹⁰⁹

Anayasamızın 127. maddesinin birinci fıkrasına göre ise, “Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.”¹¹⁰ Buradan da anlaşılacağı gibi mahalli bakımdan yerinden

---

¹⁰⁸Önen, a.g.k. s:170.

¹⁰⁹Bayrakçı, a.g.k. s:12.,

¹¹⁰Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). **T.C. Resmi Gazete**, 17863, 09.11.1982.

yönetim kuruluşlarını, il özel idareleri, belediyeler ve köyler oluşturmakta, karar organlarını ise yerel halk belirlemektedir.

2.2. YEREL YÖNETİMLERİN ÖNEMİ

Merkezi yönetimin kamu hizmetlerinin hepsini tek elden yürütmesi mümkün değildir. Böyle bir durum olsa dahi verilen hizmetlerin hem verimliliği ve etkinliği az olacak hem de devlete ekstradan yük binecektir. Ayrıca demokrasiden uzak bir yönetim sergilenecek ve halkın yönetime katılımı mümkün olmayacaktır. Halkın katılımı olmadan halkın ihtiyaçlarının karşılanması kuşkusuz ki yetersiz olacaktır. Bunun gibi aksaklıkların olmaması, ihtiyaçların iyi bir şekilde karşılanması için yerel yönetimler ortaya çıkmış ve önemi her geçen gün artmıştır.

Yerel yönetimler, güçlü merkezi hükümete karşı bir fren ve denge unsuru olabilmektedir. Bu yönetimler aşırı ölçüde merkezileşmiş bir devletin tehlikesini azaltmada önemli bir rol oynayabilmektedir. Demokraside yerel muhalefeti, yerel yönetimler meydana getirir. Bu düzende asıl olan siyasi gücün bir merkezde toplanması değil, çeşitli gruplar ve yönetim birimleri arasında paylaşımıdır.

Yerel yönetimler gerek demokratik hayatta oynadıkları roller, gerekse kamu hizmetlerinin halka götürülmesinde yüklendikleri fonksiyonlar sebebiyle yönetilenlerin yönetime katılmasının ilk aşamasıdır. Yerel yönetimlerin belli bir başlangıç tarihi yoktur. Ancak bugünkü niteliklere sahip olmasalar da mahalli idareler ilk kez merkezi otoritenin yetkilerinden bir kısmını bazı yerel otoritelere devretmesinin ve mahalli bazı topluluklara bazı haklardan yararlanma imkânı tanımış olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmışlardır.¹¹¹ Günümüzde ise yerel yönetimler demokrasi okulları olarak tanımlanmakta ve demokratik yönetim şeklinin önemli göstergelerinden biri olmaktadır.

---

¹¹¹Bayrakçı, a.g.k. s:14.

Devletin geniş sınırlar içinde türlü görevleri vardır. Geniş sınırlar içinde devletin görevlerini yapabilmesi için birçok karar alması gerekmektedir. Bütün bu kararların bir merkezden yönetilmesi sakıncalıdır. Merkezle iletişim, karar alınması ve diğer ilgili yerlere gönderilmesi çok zaman alır ve işlerin gecikmesine sebep olur. Öte yandan yerel nitelikteki birçok hizmetin öneminin merkezi idare tarafından değerlendirilmesi çok güç bir iştir. Ayrıca merkeze bağlı memurlar, yetki genişliğine sahip olmalarına rağmen, yerel gereksinimleri anlama, değerlendirme ve halka yakın olma yönünden yetersiz kalırlar. Bu nedenle organları halk tarafından seçilen yerinden yönetim kuruluşlarına gereksinim vardır. Yerel yerinden yönetim kuruluşları, yerel çıkarlara, ekonomik, coğrafi ve siyasal duruma göre değişen koşullara daha iyi uyabilme olanağına sahiptir.¹¹²

Yerel yönetimler belli ereklere ulaşmak, belli gereksinimlere yanıt vermek üzere toplumların tarihsel gelişimine koşut olarak ortaya çıkmış birimlerdir. Yanıt verdikleri gereksinimler ve gelişmelerini sağlayan etmenler siyasal, yönetsel ve toplumsal nitelik taşırlar.¹¹³

Yerinden yönetim ilkesinin benimsenmesinin ve buna bağlı olarak merkezi yönetimin yanı sıra yerel yönetim kuruluşlarının da idarenin bütünü içinde yer alışlarının siyasi nedeni, demokrasilerin temelinde kamusal hürriyetlerin, diğer bir ifadeyle yerel özgürlüklerin yer almasıdır.

Yerel yönetimlerin merkezi yönetimin işlerini kolaylaştırması ve yerel halkın ihtiyaçlarını karşılaması gibi faydaları ile aslında gelişiminin ve güvenilirliğinin de önü açılmış sayılır. Karşılıklı memnuniyet toplumsal gelişmeyi sağlarken diğer yandan da yerel yönetimlerin varlığına olan ihtiyacı artıracaktır.

Birçok ulusal hükümet, sınırları içindeki yerel yönetimler üzerinde doğrudan kontrol yetkisine sahiptir. Merkezi idarenin esneklik ve uyumdan mahrum yapısı âdemi merkezîyet ve doğrudan demokrasi uygulamalarına,

---

¹¹²Tortop, a.g.k. s:24.

¹¹³Keleş, a.g.k. s:17.

yerel ölçekte mali ve yasal düzenleme yetkilerine daha fazla yer verilmesini gerekli hale getirmektedir. Bu anlamda devlete düşen yeni görev, yerel ölçekte birlikte çalışmayı ve daha az mücadeleci bir yapıyı mümkün kılacak düzenlemeleri yapmaktır.¹¹⁴

Türkiye’de kamu yönetimi hem merkezi hem de yerel yönetim ilkelerine göre yapılmıştır. Merkezi ve yerel yönetimler hizmet sunumunda, Anayasa’da belirlenen görev ve yetkiler doğrultusunda hareket etmektedirler. Bu doğrultuda kimi hizmetler yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilirken, kimi hizmetler de merkezi yönetim tarafından yerine getirilmektedir. Merkezi yönetimler daha çok toplumun tümünü ilgilendiren ve yerel bölgesel ölçek ekonomileri, toplumsal adalet gibi açılardan sıkıntılı olan hizmetleri yürütmektedir.¹¹⁵

Birçok alanda olduğu gibi yönetim alanında ve kamu yönetiminde de küreselleşmenin etkileri görülmektedir. Dünyanın farklı yerlerindeki insanları birbirine yakınlığa, bilgi alışverişini hızlandıran ve birçok konuda haberdarlık sağlayan küreselleşme yerelleşmeyi de gerekli hale getirmiştir.

Bilgiye eskisine göre çok daha kolay ulaşılan bu yeni dönemde, demokrasi ve yönetim anlayışına ilişkin yeni kavramlar da tartışılmaya başlanmış, yönetimler saydamlık, bilgi paylaşımına açıklık, hesap verebilirlik gibi unsurlar açısından sorgulanmaya ve değerlendirilmeye başlanmıştır. Küreselleşen dünyada, tek tip bir anlayış ve ülkeleri bu anlayış çerçevesinde bir araya getiren bir yapıdan çok; toplum yerine bireyin, merkez yerine yerelin daha fazla önem kazandığı bir sisteme doğru geçiş yaşanmaktadır. Yerelleşme olarak da nitelendirilen bu yeni dönemde, bireylerin kendilerine dair farkındalığına ve tercihlerine yönelik; kadın, çevre duyarlılığı, engellilik gibi konular çevresinde bir araya gelen topluluklar, yeni sosyal hareketlere öncülük etmektedirler. Postmodern söylemler olarak nitelendirilen bu yeni siyasi katılım türü ile birey-devlet ilişkisi de yeni bir şekil almakta, yönetim yerini

---

¹¹⁴Yücel, Asuman (2003). “Küreselleşme ve Yerel Yönetimlerde Reform Gereği”, **I. Ulusal Yerel Yönetimler Çalıştayı**, 6-7 Haziran, Biga/Çanakkale, s:104.

¹¹⁵Gül, Sallan Gül ve Memişoğlu, a.g.k. s:9-10.

yönetişime bırakmaktadır.¹¹⁶ Yerelleşme ile birlikte merkezi yönetimin görev ve fonksiyonlarının önemli bir bölümünün yerel yönetimlere, taşra kuruluşlarına, meslek kuruluşlarına ve gönüllü kuruluşlara devredilmesi söz konusu olmaktadır.¹¹⁷

Yerelleşmeye uygun olarak yerel yönetimler, yerel sorunlara daha yakın olduğundan ve yerel halkın özelliklerini, ihtiyaçlarını daha iyi bildiğinden, merkezi yönetimin belirleyeceği ölçüler çerçevesinde güçlendirilmelidir. Gerekli olan malzeme ve imkânlarla kavuşturulmalı, üretici olmaları yönünde teşvikte bulunulmalıdır. Yerel halkın ve özel sektörün katılımı sağlanarak maddi ve manevi destek alınmalıdır.

2.3. YEREL YÖNETİMLERDE İYİ YÖNETİŞİM

Yönetişim terimi ilk kez Kuzey Avrupa’da, ardından da bütün dünyada kullanılmaya başlanmıştır. Terimin kökeni 16. yüzyıla kadar götürülebilmektedir. Özellikle 17. yüzyılda Fransa’da hükümeti sivil toplumla uzlaştırmaya ya da kombine etmeye çalışan bir yaklaşımdan esinlendiği belirtilmektedir.¹¹⁸

70’lerin sonlarında Anglo - sakson coğrafyalarda saldırgan bir iktidar pratiği sergileyen yeni sağcılık, 1989’da Sovyet Bloku’nun çökmesinin ardından dünya çapında yeni bir düzenin inşasına yöneldi. Tavsiyecilik yerini yeniden inşaaya, dışlayıcı saldırgancılık yerini içerici düzenlemelere bıraktı. Kapitalist sermaye birikiminin yayılcı evresine koşut gelişen bu yönetim, Amerika Birleşik Devletleri’nin önderliğinde yol aldı ve hızla genelleşti. İçerici düzenlemelerin yönetim biçimi konusundaki farklı adlandırmaların rekabeti uzun sürmedi; “demokratikleşme”, “küçük devlet”, “piyasa dostu devlet” gibi kavramsallaştırmaların arasından sıyrılan bir kavram etrafında büyük bir

---

¹¹⁶TESEV, (2008). **İyi Yönetişim El Kitabı**, Haz. Fikret Toksöz, İstanbul: TESEV Yayınları. s:14.

¹¹⁷Parlak, Bekir (2005). “Küresel Gelişmeler ve Avrupa Birliği Uygulamaları Ekseninde Yerelleşme”, (Editör: N. T. Arslan). **Teoriden Pratiğe Kamu Yönetimi**, İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları, s:9.

¹¹⁸Özer, M.Akif (2005). **Yeni Kamu Yönetimi**, Ankara: Platin Yayınları, s:306.

oydaşma gerçekleşti.¹¹⁹ İngilizce’de “governance” olarak bilinen bu kavram dilimize “yönetişim” olarak geçmiştir.

Çukurçayır’a göre yönetişim, demokrasi, sivil toplum, etkin yönetim, küreselleşme, yerelleşme, ekonomik kalkınma ve sosyal devlet kavramlarını temel alarak ve bu farklı alanları birbiriyle ilişkilendirerek ulusal yönetim ve uluslararası ilişkiler için daha kabul edilebilir ve işlevsel bir model olarak algılanmaktadır.¹²⁰

1990’lı yıllardan bu yana “iyi yönetişim” kavramı geniş bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. İyi yönetişim kavramı Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, IMF ve OECD gibi kuruluşlar tarafından yayınlanan raporlarda yaygın olarak kullanılmış, daha sonra kavram akademik alanda ciddi araştırma ve incelemelere konu olmuştur.

Yönetişim son zamanlarda siyaset biliminde, kamu yönetiminde ve daha çok kalkınma yönetiminde düzenli kullanılmaya başlanan bir kavram haline gelmiştir. Özellikle bu kavram, demokrasi, sivil toplum, halk katılımı, insan hakları, sosyal ve sürdürülebilir kalkınma gibi kavramlarla birlikte anılır olmuştur.¹²¹

Yönetişim, tek yönlü yönetimden çift yönlü bir yönetim anlayışına geçişi sağlayan bir kavramdır. Yöneten ve yönetilen ayrımının ortadan kaldırılmasına yönelik olarak yönetişim, birlikte yönetmektir.

Yönetişim, bir dizi kavramı kapsamaktadır. Bunlardan biri karşılıklı bağımlılıktır. Burada yönetişim, örgütler, kurumlar ya da aktörler arasında karşılıklı bağımlılık esasına dayanan bir eş güdümlene biçimi olarak karşımıza çıkar. Yönetişim devlet ve toplum arasındaki ilişkiyi eşitler arası ve karşılıklı bağımlı bir ilişki olarak görmektedir. Yönetişim yaklaşımında devlet negatif bir

---

¹¹⁹ Bayramoğlu, Sonay (2005). **Yönetişim Zihniyeti**, İstanbul: İletişim Yayınları, s:6.

¹²⁰ Çukurçayır, M. Akif (2003). “Çok Boyutlu Bir Kavram Olarak Yönetişim”, **Çağdaş Kamu Yönetimi-I**, (Ed: Muhittin Acar, Hüseyin Özgür), Ankara: Nobel Kitapevi, s:271.

¹²¹ Yıldırım, İbrahim (2004). **Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim**, Ankara: Seçkin Yayınları, s:193-194.

anlama sahip değildir. Yöneten ve yönetilen karşıtlığı biçimindeki bir devlet-toplum karşıtlığını reddeder. Bunun yerine, eşit statüde, karşılıklı bağımlılık içeren bir “birlikte yönetim”den söz eder. Devletin yönetilmesi sadece hükümetle sınırlı olarak görülmez; yönetişim yaklaşımı hükümetin yanı sıra hükümet dışı aktörlerin de eşit statüde katılımına imkân vermektedir.¹²²

Artık ortak bir amacın gerçekleştirilebilmesi için tek bir özne yeterli olmamakta, demokratik bir anlayışla beraber insan haklarına dayalı, birden fazla aktörün önderliğinde yürütülen ve kaynakların en verimli şekilde kullanılmasına yönelik yapılan faaliyetler ön plana çıkmaya başlamaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın tanımına göre iyi yönetişim, “bir ülkedeki ekonomik, siyasal ve idari otoritenin her düzeydeki işlemleri yürütmesi anlamına gelmektedir. İyi yönetişim vatandaşların ve toplumsal grupların kendi çıkarlarını korumak ve yasal haklarını kullanmak için gerekli mekanizmalara ve kurumlara sahip olmalarını gerektirir.”

Söz konusu kavramı en sık kullanan Dünya Bankası’na göre ise iyi yönetişim, “açık ve öngörülebilir bir karar alma sürecinin; profesyonel bir bürokratik yönetimin; eylem ve işlemlerinden sorumlu bir hükümetin ve kamusal sürece aktif bir şekilde katılımında bulunan sivil toplum ve hukukun üstünlüğünün geçerli olduğu bir düzen”i ifade eder.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütüne göre ise yönetişim, “bir ülkenin ekonomik ve sosyal kaynaklarının yönetiminde sahip olunan güç ve yetkilerin kullanımı” nı ifade etmektedir.

TODAİE tarafından hazırlanan Kamu Yönetimi Sözlüğünde ise yönetişim, “bir toplumsal-politik sistemdeki ilgili tüm aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzen” olarak

---

¹²²Bayramoğlu, a.g.k. s:9.

tanımlanmakta ve kavramın yönetime katılma kavramına bir seçenek olarak ortaya konduğu ifade edilmektedir.¹²³

Yönetişim kavramıyla katılımcılık, şeffaflık, insan hakları çerçevesinde yetkilerin kullanılması, hesap verme, ahlak ve denetimin hâkim olduğu bir yapı vurgulanmaktadır. Eski devletçi yönetim modelinin eksik ve başarısız taraflarının doğurduğu bir kavramdır. Katılımlı planlama, katılımlı uygulama ve katılımlı denetleme esasına dayanmaktadır. Genel kamu çıkarları doğrultusunda birlikte yönetme ve yönlendirmedir.

Yönetişimin amacı katılımın sağlanmasıyla toplumsal sorunların çözülmesi, bunu sağlarken de karmaşıklığın önlenmesidir diyebiliriz. Amaçlara ulaşırken izlenilen yolda bazı ilkeleri de göz ardı etmemek gerekecektir. Bu kapsamda yönetişimin temel ilkelerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

a) Katılım: Yönetişimde, politikaların belirlenmesinde, uygulanma ve uygulanma sonuçlarının ilan edilmesinde, ifade ve örgütlenme özgürlüklerinin bulunduğu, güçlü, etkili bir sivil toplum gerekmektedir. Vatandaş ve devletin işbirliğinde sorunlar daha hızlı tespit edilip çözüme kavuşturulabilir.

Uygulanacak politikaların hazırlıklarının yapılması aşamasından uygulanmasına kadar geçen tüm süreçlerin geniş bir halk katılımına açılmasıdır.¹²⁴

b) Hesap Verebilirlik – Sorumluluk: Hesap verebilirlik yönetişimin temel ilkelerinden biridir. Yalnızca idari kuruluşların hesap vermesinden bahsedilmez. Aynı zamanda sivil toplumun ve özel sektörün de halka ve ilgili kurumlara hesap verebilir olmasını içermektedir.

---

¹²³Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013). s:4.

¹²⁴Okçu, Murat (2007). “Yönetişim Tartışmalarına Katkı: Avrupa Birliği İçin Yönetişim Ne Anlama Geliyor?” **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 12 (3), s:304.

Hesap verebilirlik, modern yönetimin teori ve uygulamasında anahtar bir kavramdır. Bu kavram, yöneticilere belirli bir takım görevleri yerine getirmelerini ve bunlarla ilgili kural ve standartlara uymaları konusunda bir takım sorumluluklar yüklemek anlamına gelmektedir. Hesap verebilirliğin diğer bir anlamı da iktidardaki kimselerin tüm vatandaşlara hizmet etme ve beklentilerine cevap verebilme gerekliliğidir. Kamu yönetimlerinin eylemleri ve kararlarında açıkça tanımlanmış ve üzerinde uzlaşmış hedeflerle tutarlı olduğunu gösterme arzusu ve bu yönde davranmasıdır. Devlet sivil toplum ve piyasalar arasında sağlıklı bir güçler dengesi mevcut olduğunda hesap verebilirlik daha da güçlenmektedir.¹²⁵

Yönetimde, bir amacı gerçekleştirmek için tek bir aktörün sorumluluk alması kabul edilmez. Farklı aktörler arasında işbölümü yapılarak sorumlulukların dağıtılması söz konusudur. Yönetim anlayışı bu yönüyle toplumdaki siyasal, sosyal ve ekonomik aktörlere paydaş gözüyle bakmaktadır.

c) Eşitlik ve Adalet: Tutarlı ve çağdaş yasalara, etkin ve verimli çalışan mahkemelere ve kanunları adil ve şeffaf bir şekilde yorumlayan ve uygulayan düzenleyici kurumlara sahip bağımsız bir yargı sistemi hukukun üstünlüğünü sağlamanın bir anahtarıdır. Bu bağlamda etkin bir yönetim çerçevesinde yasalar, kapsam ve uygulama açısından genel olmalı, yasal bir otorite tarafından yapılmış, kesin, açık, erişilebilirliği tutarlı ve uyulabilir olmalı, şeffaf süreçler yoluyla uygulanmalı, ilkeli bir muhakeme sistemine ve örgütlenmiş bir başvuru mekanizmasına sahip olmalı ve siyasi iradede bağımsız bir yargı merci tarafından yorumlanmalı ve izlenmelidir.¹²⁶

Kurumlar içinde adil bir ortam oluşturulduğu ve herkese eşit muamele yapılmasının gerektiği bir ilkedir. Kayırmacılık değil, bilgi, beceri ve yeteneğe dayalı adaletli bir sistem oluşturulmalı ve kurumlar yasalara uygun hareket etmelidir.

---

¹²⁵Çukurçayır, M. Akif, Esra Banu Sipahi, “Yönetim Yaklaşımı ve Kamu Yönetiminde Kalite”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı:50-51, s:52.

¹²⁶A.g.k. s:54.

d) Şeffaflık (Saydamlık): Rekabeti, ticareti ve yatırımı teşvik edecek ve çeşitli menfaat gruplarının etkisinde kalmayacak istikrarlı ve herkese açık bir düzenleme ortamı tesis edebilmesi için şeffaf bir düzenleme şarttır. Şeffaflığın içerisinde düzenleme-yapıcı standardize edilmiş süreçler dâhil geniş bir uygulama alanı ile ilgili taraflar arasında danışmanlık, anlaşılır bir dille yazı yazma, yayın ve düzenleme yapma ve ortaya konan kuralların iyi anlaşılmasını sağlayacak diğer hususlarla öngörülebilir ve tutarlı temyiz uygulamaları girmektedir.¹²⁷

Her işini açıkça ifade edebilen kurumlara daha çok güvenilir. Bir şeyin neden ve nasıl yapıldığının açıklanması güveni artırır. Şeffaflık eşitsizliğin, adaletsizliğin, güvensizliğin, rüşvet ve yolsuzluğun ortadan kaldırılmasında kullanılacak önemli bir araçtır. Şeffaflık, yönetişimin hesap verebilirlik ilkesinin de ön şartıdır. Eşitlik ve adalet ilkesinin ise gereğidir. Güven ortamının yaratılması için de olmazsa olmaz bir şarttır.

Şeffaflık, kararları alanların ve icra edenlerin kurallara ve düzenlemelere uyması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca şeffaflık işlem ve kararlardan etkilenenlerin ilgili bilgilere kolayca ulaşmasını da ifade etmektedir. Aynı zamanda yeterli bilginin kolayca, anlaşılır bir biçimde ve medya ile sağlanması yönetişimin aradığı yöntemlerden birisidir. Böylece daha çok insan doğru bilgiye ulaşmak suretiyle yönetişimin özü olan katılım için gerekli ortamı yakalamış olacaktır.¹²⁸

2.4. TÜRKİYE’DE YOKSULLUKLA MÜCADELENİN TARİHÇESİ

1923 yılında Cumhuriyetin kurulmasıyla, %85’ i kırdan yaşayan bir toplumda yoksullukla mücadele, genel olarak bütüncül sosyo ekonomik ulusal kalkınma anlayışının içinde düşünülmüştür. Bu nedenle Türkiye’de yoksulluk, özellikle 1970’lere kadar “devletçi kalkınma modeli” çerçevesinde ulusal makro ekonomik büyüme ve kalkınma politikalarıyla orta ve uzun dönemde

¹²⁷TÜSİAD, (2003). **Türkiye’de Düzenleyici Reformlar**, İstanbul: TÜSİAD Yayınları, s:86.

¹²⁸Yıldırım, a.g.k. s:228.

kendiliğinden çözülecek ya da azalacak bir sorun olarak görülmüş ve doğrudan yoksulluk sorununa yönelik politikalar geliştirilmemiştir.¹²⁹ Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde dünyada sosyal güvenlik alanında ortaya çıkan gelişmelere ayak uydurmaya çalışmıştır. 10 Aralık 1948 tarihli “İnsan Hakları Evrensel Bildirisi” 6 Nisan 1949'da Bakanlar Kurulu'nca kabul edilmiş; 7 Nisan 1948 tarihli Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Anayasası, 9 Haziran 1949 tarih ve 5062 sayılı yasa ile onaylamış ve Türkiye Dünya Sağlık Örgütü üyesi olmuştur. Bu sözleşmeler Türkiye'ye sağlık ve sosyal güvenlik alanlarında yükümlülükler getirmiştir.¹³⁰

1961 Anayasası'nda sosyal güvenlik ve sağlık kavramları birer hak olarak tanımlanmış ve bu hakların sağlanmasının devletin görevi olduğu kabul edilmiştir. Bu bakımdan, 1961 Anayasası Türkiye'deki bu dönemde çıkarılan 5 Ocak 1961 tarihli 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Yasası sosyal güvenlik alanında atılan önemli bir adım olmuştur. Bu yasa bütün sağlık hizmetlerinin finansmanının genel bütçeden karşılanmasını ve sağlık hizmetlerinin, yasal süreci izleyen herkese ücretsiz olarak verilmesini öngörmektedir.¹³¹

Doğrudan yoksullukla mücadele politikaları ancak, 1970'lerde ve 1980'lerde geliştirilmiştir. Her ne kadar 1928 yılında Yardım Sevenler Derneği adı altında kurulan ve 1935 yılında da Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'na dönüştürülen kurum ile kimsesiz ve bakıma muhtaç çocuklar için devlet koruması öngörülmüş ise de, güvencesiz yoksullara yönelik olarak kamusal sorumluluk alınması ilk kez 1976 yılında yürürlüğe giren 2022 sayılı yasa ile gerçekleşmiştir. Bu yasa ile 65 yaşını doldurmuş kimsesiz, yoksul ve özürli Türk vatandaşlarına aylık bağlanmış, devlet hastanelerinden ücretsiz

---

¹²⁹Gül, Sallan Gül ve Memişoğlu, a.g.k. s:7.

¹³⁰T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (Haziran 2009). Ersin Kaya, “Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli”, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, s:62-63.

¹³¹A.g.k. s:63.

yararlanma hakkı tanınmıştır. Bu yasa kapsamında yardım alanların sayısı 1980 yılında 500 bin civarında iken, 2004 itibarıyla 1 milyonun üzerine çıkmıştır.¹³²

Sosyal yardım alanındaki en önemli gelişme ise, 1986 yılında 3294 sayılı yasayla oluşturulan “Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Fonu”nun (SYDTF) kurulması olmuştur. Bu Kanunun amacı; “fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir.”¹³³ 18.02.1992 ve 3816 sayılı ödeme gücü olmayan vatandaşların tedavi giderlerinin “Yeşil Kart” verilerek devlet tarafından karşılanması, 25 Ağustos 1999 tarihli 4447 sayılı yasa ile düzenlenmiştir. 1 Haziran 2000 tarihinde hayata geçirilmiş olan “İşsizlik Sigortası” da yoksullara yönelik geliştirilen diğer sosyal hizmetlerdendir.

Türkiye’de yoksulluk sorununun çözümünde son yıllara kadar dolaylı yaklaşım ağırlıklı olarak benimsenmiş, işsizlik sorunu ile mücadelede olduğu gibi, yoksullukla mücadele de ekonomik büyümeye havale edilmiş ve beş yıllık kalkınma planlarında hızlı ekonomik büyümenin işsizlik ve yoksulluk gibi sorunları kendiliğinden çözeceği gibi iyimser bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşım tarzının işsizlik sorununu çözemediği ve nasıl ki bu sorunun çözülebilmesi için özel politikaların, yani istihdam politikalarının gerekliliği gerçeği ortaya çıkmışsa, aynı şekilde mülkiyetin ve üretim araçlarının bu denli eşitsiz dağılımının bulunduğu ülkemizde, büyümenin kendiliğinden yoksulluk sorununu çözemeyeceği geç de olsa anlaşılmış ve böylece dünyanın en hızlı büyüyen ekonomileri arasında yer alan Türkiye’ de, yoksullukla mücadelede büyümenin yanında doğrudan mücadele yöntemlerinin de uygulanması, bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır.¹³⁴

---

¹³² Gül, Sallan Gül ve Memişoğlu, a.g.k. s:7.

¹³³ Resmi Gazete (1986) ,19134, 14.06.1986. <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/739.html>. (22.03.2012)

¹³⁴ Gündoğan, a.g.k. s:52.

2.5. DÜNYA'DA YOKSULLUKLA MÜCADELE POLİTİKALARI

Dünya ölçeğinde yoksullukla mücadele konusunda çalışan resmi teşkilatlar, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Para Fonu, Asya Kalkınma Bankası, Afrika Kalkınma Bankası, Inter-Amerikan Kalkınma Bankası vs. kuruluşlardır. Asya ve Afrika kalkınma bankaları Asya ve Afrika ölçeğinde yoksulluğun azaltılması yönünde hizmet verirlerken, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası tüm dünyada yoksulluk ile mücadeleyi sürdürmektedir.

Bu kuruluşlardan Birleşmiş Milletler, yoksulluk ile mücadelesini Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), UNICEF gibi alanlarda sürdürmektedir. Dünya Gıda Programı, bu çalışmalar arasında yoksulluk ve açlığa direkt olarak yardımlar ile cevap verebilen bir programdır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, ulusal düzeyde üretkenliği artırmak ve ekonomik fırsatlara ulaşılması için destek sağlamak, fakirliği ulusal düzeyde ekonomik programlarla azaltmak, ticaret reformu ile küresel ticarete destek vererek ülkelerin kalkınmasına yardımcı olmak adına çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çalışmaların en önemlilerinden birini de Bin Yıl Kalkınma Hedefleri oluşturmaktadır.

Dünya Bankası ise Birleşmiş Milletlerin uzman kuruluşlarından birisidir ve 184 üye ülkeden oluşmaktadır. Bu ülkeler, kuruluşun nasıl finanse edildiğinden ve paraların nasıl harcandığından müştereken sorumludurlar. Dünya Bankası, kalkındırma çevrelerinin geri kalanıyla birlikte, çabalarını Bin Yılın Kalkınma Hedeflerine ulaşılması doğrultusunda yoğunlaştırmaktadır. Bu hedefler BM üyeleri tarafından 2000 yılında kabul edilmiş olup, yoksulluğun istikrarlı bir şekilde azaltılmasını amaçlamaktadır.¹³⁵

Dünya Bankası, daha çok sivil toplum kuruluşları ile küresel, bölgesel ve ülke ölçeğinde çalışmaktadır. Bu sivil toplum organizasyonları, yardım

¹³⁵<http://www.worldbank.org.tr/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYEXTN/0,,contentMDK:20167472~menuPK:413765~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:361712,00.html> (01.08.2012)

götürülen ülkelerdeki yerel sivil toplum organizasyonları, dini temelli organizasyonlar, yerel yardımsever vatandaşlar ve yerel vakıflardır. Bu kuruluşlara yardım Dünya Bankasının politikasına uygunluk derecesine göre yapılmaktadır. Başlıca iki kuruluş aracılığı ile yardımlarını sürdüren Dünya Bankası, daha çok kalkınma için düşük maliyetli, maliyetsiz veya karşılıksız kredi veren bir kuruluştur. Yardımlarını Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (IBRD) ve Uluslararası Kalkınma Örgütü (IDA) aracılığı ile sürdürmektedir.¹³⁶

Dünya Bankasının yoksullukla mücadelede izlediği politikalar zamanla farklılaşma göstermiştir. 1960'lı yıllarda birçok kalkınma iktisatçısına göre yoksulluğun azaltılmasında en iyi yol geliştirmekte olan ülkelerin sanayileşmesini hızlandırmak ve alt yapıya daha çok yatırım yapmak olmuştur. 1970'li yıllarda kırsal gelişmeye daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. 1980'lerde ise durum tamamen farklılaşmıştır. Çünkü birçok geliştirmekte olan ülke artan borç ve azalan döviz gelirleriyle birlikte önemli makro ekonomik sorunlarla karşı karşıya gelmiştir. Piyasanın rolünün artırılması ve kamunun ekonomik ağırlığının azaltılması gibi neo-liberal politikalara dayalı reform programları aktif bir şekilde desteklenmeye başlanmıştır. 1990 yılında özel olarak yoksullukla mücadeleye ayrılan bir Dünya Kalkınma Raporu hazırlanmıştır. Raporun temel vurguları şöyle özetlenebilir.¹³⁷

- a) Ekonomik Büyüme: Banka, hiçbir ülkenin ekonomik büyüme olmadan yoksulluğu azaltamayacağını savunmaktadır. Banka daha çok, emek yoğun sanayiye ve geniş tabanlı tarımsal kalkınmaya dayalı bir büyüme stratejisini önermektedir. Fakat bu politikanın geliştirmekte olan dünya ülkelerine ne ölçüde uygun olduğu tartışılır. Srinivasan, Dünya Bankasının anlayışına paralel olarak böyle bir büyüme stratejisi için eğitim ve sağlığa önem vererek beşeri ve fiziki sermayenin etkin bir biçimde kullanıma geçirilmesi ve liberal dış ticaret ve yatırımlar yoluyla

---

¹³⁶ www.worldbank.org. (07.08.2012)

¹³⁷ Uzun, a.g.k. s:159-161.

ekonominin kendi içerisinde ve uluslar arası ölçekte rekabetin teşvik edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

- b) İnsana Yatırım Yapmak: Büyümenin nimetlerinden yoksulların yararlanması için eğitim, sağlık ve aile planlamasına ağırlık vermektedir. Özellikle kadınların eğitimine ağırlık verilmektedir.
- c) Ekonomik Denge: İzlenen yapısal denge politikalarının yoksulları olumsuz etkilediği görülmüştür. Buna karşın, zarar görebilecek kesimler için güvenlik ağları oluşturulması, kamu harcamalarından temel sosyal hizmetlere daha çok pay ayrılması ve yoksullara yönelik sosyal hizmetlerin etkinliğinin artırılması gibi önlemlerin alınması istenmektedir.
- d) Katılım ve Çevre: Yoksul kesimlerin proje dizaynı ve uygulamasına katılımı sağlanmalı ve bu amaçla sivil toplum kuruluşları güçlendirilmelidir. Bunun için demokrasinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca yoksullar için yaratabileceği olumsuzluklar açısından çevrenin korunmasına da büyük önem vermektedir.
- e) Dünya Bankası Borçları: Banka yoksulluğun azaltılmasına yönelik borç verme hedefini giderek öne çıkarmaktadır.

Aynı zamanda IMF ve Dünya Bankası, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde uyguladıkları söz konusu politikaların sonuçlarından dolayı yaygın ve şiddetli eleştirilere maruz kalmıştır.

1980’li yıllardan itibaren IMF ve Dünya Bankası tarafından gelişmekte olan ülkelere dış borçlarının yeniden görüşülmesinin koşulu olarak sunulan makro ekonomik programların yüz milyonlarca insanın yoksullaşmasına neden olduğu ve yapısal uyum programlarının büyük oranda ulusal paraların istikrarsızlaşmasına ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinin batışına katkı yaptığı ve yoksulluğun küreselleşmesine yol açtığı iddia edilmiştir.¹³⁸

---

¹³⁸CHOSSUDOVSKY, M. (1999). **Yoksulluğun Küreselleşmesi**, Çev. Neşenur Domaniç, İstanbul: Çiviyazıları Yayınları, s:37.

Bu eleştirilerin temeli, bu politikaların sadece toplumsal eşitsizliği ve işsizliği artırdığıdır. Neo-liberal politikaların yaygın uygulama alanı bulunduğu yüzyılımızın son çeyreğinde gerçekten de, dünyanın en zengin ve en fakir ülkeleri arasındaki gelir uçurumunun giderek açıldığı, konu ile ilgili rakamlara bakıldığında açıkça gözlenebilen bir durumdur. Dünya nüfusunun en zengin %20'sine tekabül eden ülkelerin, küresel GSMH içindeki payları 1970-1989 arası dönemde %73,9'dan %82,7'ye yükselmiştir. Dünya nüfusunun en yoksul %20'sine sahip olan ülkelerin küresel GSMH içindeki payı ise %2,3'den %1,4'e gerilemiştir. Başka bir dünya gelir dağılımı tablosunda ise; dünya nüfusunun %85,2'sini teşkil eden yoksul ülkelerin dünya gelirinden aldığı pay yalnızca %21,5'tir. En zengin %14,8 nüfus payına sahip ülkelerin dünya gelirinden aldığı pay ise %78,5'tir. Yoksulluğu yok etmek adına izlediği politikalar, özellikle denge politikaları önemli eleştiriler almaktadır. Yapılan bu yardımların yoksulluğa çözüm olmasının aksine genel durumu daha da kötüleştirdiği öne sürülmektedir. Bu amaçla küresel ölçüde yoksullukla mücadele konusunda yeni strateji ve politikalar geliştirmeye çalıştıkları görülmektedir.¹³⁹

Yoksullukla mücadelede ortaya çıkan eksikliklerin ve olumsuzlukların sadece IMF ve Dünya Bankası'na yüklenmesinin ne kadar doğru olduğu da tartışmaya açık bir konudur. Uygulamaya bakıldığında hükümetlerin de eleştirilmesi gerektiği noktaların olduğu ortaya çıkmaktadır. Politikaların uygulanması adına IMF ve Dünya Bankası'ndan sağlanan kaynakların, çoğu zaman amacına uygun kullanılmadığı görülmektedir. Ayrıca politikaların uygulanması aşamasında yeterince özen gösterilmediği ve demokratik uygulamaların yapılmadığı da söylenebilir.

Birçok ülkede iktidarlar, alınan borçları ve diğer tüm yardımları verimsiz bir biçimde ve çoğu zaman yolsuzlukların finansmanında kullanmışlardır. Böylece yoksullara gitmesi gereken kaynaklar iktidar çevrelerine

---

¹³⁹Çeken, Hüseyin, Şevket Ökten ve Levent Ateşoğlu (2008). "Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk", **Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 9 (2), s:89-90.

kullandırılmış ve dolayısıyla bir taraftan yoksulluk daha da artarken diğer taraftan da ülkenin borç yükü büyümüştür.¹⁴⁰

2000 yılında 147 devlet ve hükümet başkanlarının da dâhil olduğu 189 ulusun temsilcileri Birleşmiş Milletler' in önderliğinde bir araya gelerek Binyılın Kalkınma Hedefleri'nin kabul edildiği tarihi zirveyi gerçekleştirmişlerdir. 2000-2015 yılları arasını kapsayan bu proje güncelliğini korumakta ve üye ülkelerce hedeflere ulaşılmaya çalışılmaktadır. Binyıl Kalkınma Hedefleri (BKH), aşırı yoksulluğa ve açlığa 21. Yüzyıl içinde son vermeyi amaçlayan Binyıl Bildirgesi'ne dayanan hedeflerdir.¹⁴¹ 2015 yılına kadar varılması gereken BKH' leri şunlardır:

- Mutlak yoksulluk ve açlığı ortadan kaldırmak,
- Herkesin temel eğitim almasını sağlamak,
- Kadınların konumunu güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek,
- Çocuk ölümlerini azaltmak,
- Anne sağlığını iyileştirmek,
- HIV/AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıklarla mücadele etmek,
- Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması,
- Kalkınma için küresel ortaklıklar geliştirmek.

Türkiye, 2005 ve 2010 yıllarında BKH raporu hazırlamıştır. 2005-2010 yılları arasında özellikle anne ve çocuk sağlığı alanında önemli ilerlemeler kaydetmiş bebek ölüm hızı, 5 yaş altı ölüm hızı ve anne ölüm hızı oranlarını önemli düzeyde düşürmüştür. Türkiye geliştirmekte olan ülkelere yönelik Resmi

---

¹⁴⁰Uzun, a.g.k. s:162.

¹⁴¹T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı (2010). "Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye 2010", s:12.

Kalkınma Yardımlarını (RKY) önemli düzeyde artırmıştır. Türkiye'nin RKY miktarı bazı AB ülkelerinin ve OECD-DAC üyesi ülkelerin üzerindedir.¹⁴²

Binyıl Kalkınma Hedefleri 2010 raporu ise, 2005 raporuyla karşılaştırıldığında, Türkiye'nin bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde ciddi ilerlemeler kaydettiği söylenebilir. Her ne kadar önemli bir oranda kır-kent, bölgesel ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri görülse de, Türkiye yoksulluğun azaltılması, herkesin temel eğitime ulaşması, anne ve çocuk ölümlerinin azaltılması ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması konularında önemli gelişmeler göstermiştir.

2010 Ulusal Binyıl Kalkınma Hedefleri İlerleme Raporu'na göre, % 98.2'lik net okullaşma oranı ve 15-24 yaş grubunda % 97.4'lük okuma-yazma oranı ile Türkiye 2015'ten de önce herkesin temel eğitim almasını sağlama hedefine ulaşacaktır. Rapor, 5 yaş altı çocuk ölüm hızının özellikle son beş yıllık dönemde önemli ölçüde iyileşme göstererek % 35 oranında azaldığını belirtmektedir. Bebek ve çocuk ölümlerinin azaltılması hedefine, doğumların eğitilmiş sağlık personeli tarafından yapılmasının, bebek ve anne bakımlarının iyileştirilmesinin, önlenemez hastalıklara karşı çocuklarının aşılmasının ve kadının eğitim düzeyinin artırılmasının sağlanarak ulaşılabileceği öngörülmektedir.

2003 yılından itibaren uygulanmakta olan Sağlıkta Dönüşüm Programı'nda anne ölümlerinin azaltılması öncelikli politika olarak belirlenmiş ve bu konuda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Türkiye şu anda 100.000 doğumda 19.4 ölümlerle, yüksek orta gelirli ülkeler arasında en düşük anne ölüm oranına sahiptir.¹⁴³

Türkiye aynı zamanda kalkınma için küresel ortaklıklar kurulmasını kapsayan Binyıl Kalkınma Hedefi konusunda da önemli ilerleme kaydetmiştir.

---

¹⁴² A.g.k. s:13.

¹⁴³ <http://www.undp.org.tr/GoZlem3.aspx?WebSayfaNo=2570>, (02.08.2012)

2000'li yıllarda Türkiye'nin gelişmekte olan ülkelere yönelik kalkınma yardımlarında önemli artışlar gözlemlenmiştir.¹⁴⁴

Türkiye bu başarılarına rağmen, 3. Binyıl Kalkınma Hedefi, yani cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesinde ve kadının güçlendirilmesinde, sorunlarla karşılaşmaktadır. Kadınların meclisteki koltukların sadece % 9.1'ine sahip olmasının Türkiye'de cinsiyet eşitliğinin problematik olarak nitelendiren rapor bu alanda cinsiyet eşitliğinden bahsedilmesinin güç olduğunu belirtmektedir. UNDP'nin 2009 Cinsiyeti Güçlendirme Ölçütü'ne göre 109 ülke arasında 101. sıradaki Türkiye'de kadınların politikadaki temsiliyeti Avrupa, Amerika, Pasifik ve Afrika ülkeleri ortalamalarının altında yer almaktadır. Rapor aynı zamanda sera gazı salınımları ve çevresel bozulmayı azaltacak çabaların hızlandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Türkiye'nin kişi başı ve toplam salınım miktarının 1990'dan beri artarak büyüyen ekonomi, artan enerji talebi ve sanayileşmeden dolayı günümüzde 372 milyon tona ulaştığı bildiriliyor. Diğer bir yandan Türkiye'de ormanların kapladığı alanın 1999'da % 26.6'dan 2005'te % 27.2'ye çıktığı gözlemlenmiştir.¹⁴⁵

2.6. TÜRKİYE'DE KENTSEL YOKSULLUKLA MÜCADELEDE GENEL STRATEJİLER

Ülkemizde bugün için, yeterli düzeyde olmasa da doğrudan yoksullukla mücadeleye yönelmiş önemli bazı uygulamalardan söz edilebilir.

Merkezi yönetimin yanında yerel yönetimlerden yurtiçi sivil toplum örgütlerine, yurtdışı örgütlerine kadar birçok organizasyon yoksullara dönük politikaları hayata geçirmektedir. Merkezi yönetim ve yerel yönetimler ile yerel yönetimlerin kendi aralarında yoksulluk konusunda koordinasyon yokluğu önemli sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu alanda yerel, ulusal ve uluslararası birçok sivil toplum örgütünün işlevsel olması ile koordinasyon daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Dolayısıyla uluslararası, ulusal ve yerel koordinasyona gereksinim vardır. Özellikle sosyal yardım

---

¹⁴⁴A.g.k.

¹⁴⁵A.g.k.

sağlayıcıları ile sosyal yardım alıcılarının ortak hareket etmeleri ve bu anlayışla öncelikleri belirlemeleri gerekmektedir. Bunun için sürekli bir şekilde kurumsal bilgi paylaşımı ve akışı sağlanmalıdır.¹⁴⁶

Yardıma muhtaç olanların ve muhtaç olma kriterlerinin belirlenmesi, kamu ve özel kurumlar tarafından yapılacak olan yardımların belli standartlarda ve birlik beraberlik içinde yapılmasına özen gösterilmesi konularında düzenlemeler yapılmalıdır. Yapılan yardımlar ve kimlerin bu yardımlardan yararlanabileceği konusundaki dağınıklık ortadan kaldırılmalı ve koordinasyon sağlanmalıdır. Yoksullukla mücadele konusunda çalışmalar yapan tüm kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin eşgüdümlü hareket edebilmesi için iyi iletişim kurması gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programında, Türkiye'ye yönelik hazırlanmış sosyal kalkınma politikalarında, kentsel yoksullukla mücadele anlamında yapılması gerekenler ayrıca belirtilmiştir. Buna göre;

Yerel yönetimler, yoksullukla yerel düzeyde mücadele edecek yegâne mekanizmalardır. Yerel yönetimlerin, toplumdaki günlük gelişmeler konusunda daha iyi bilgi sahibi olup, kentleşme ve nüfus artışının neden olduğu yoksulluğu daha etkin izlemeleri ve gerekli tedbirleri almaları gereklidir. Türkiye'deki göç eğilimleri değerlendirildiğinde, kırsal kesimden kentlere gönüllü göç sürecinde, kendi kendine işleyen bazı sosyal güvence mekanizmalarının kentsel çevrede yeniden üretilen toplumsal ilişki ağları içinde devam ettiği ve sosyal, kültürel destek veren bu ilişkilerin korunduğu bilinmektedir. Göç süreci zorunlu olduğunda ve göç ile terk edilen yerin artık yaşanır yer olmadığı durumlarda, bu destek ilişkisi daha da güçlenmektedir. Çevre konusunda, ticari teşebbüslerle çevresel sorumluluklar arasındaki ilişkinin Türkiye'de daha çok önem kazanacağı tabiidir.¹⁴⁷

Gördüğümüz gibi Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nda da yine yerel yönetimlerin öneminden bahsedilmektedir. Yerel yönetimlerin, halka

¹⁴⁶ Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2009). a.g.k. s:80.

¹⁴⁷ Hak-İş Konfederasyonu Yayınları (2002). Aktan, a.g.k. s:5.

merkezi hükümetten daha yakın olması, yoksullukla mücadelede avantaj yaratmaktadır. Yerel yönetimler bölge halkının özelliklerini bilmeli ve ona göre tespitlerini yapıp yoksullukla mücadelesini sürdürmelidir. Kırsaldan kentlere doğru gerçekleşen göç dalgalarının önlenmesinde de yine yerel yönetimler devrede olmalı ve kırsal alanı yaşanabilir hale getirmeye çalışmalıdır.

Yoksulluğun azaltılmasında iyi yönetimin etkileri büyüktür. İyi yönetim ülke şartlarını iyi bilmeli, vatandaşlarını iyi tanımalı, doğru politikalar belirlemeli ve doğru hizmetleri doğru şekillerde sunmalıdır. Yönetim, sosyal hizmetlerde etkinlik ve verimlilik sağlamalı, saydam, katılımcı, eşitlikçi ve hesap verebilir bir anlayışta olmalıdır. Krizlere karşı vatandaşlarını ve ülke ekonomisini hazırlamalıdır.

Aktan ve Vural' a göre kamu yönetiminin iyileştirilmesi için ise şu değişiklikler yapılmalıdır:¹⁴⁸

- a) Kamu yönetimi her seviyede etkinleştirilmeli ve kamusal hizmetlerin sunumunda sorumluluk ve yetki en uygun devlet birimine aktarılmalıdır, başka bir ifade ile desantralizasyon teşvik edilmelidir;
- b) Yoksulluğu azaltma çabalarına kamu ve özel kesimin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının da aktif bir şekilde katılmaları sağlanmalıdır; yoksullara sunulan hizmetlerin türü, kalitesi ve sunumu üzerinde yoksullara söz hakkı ve denetim yetkisi verilmelidir;
- c) Kamu yönetimi demokratikleştirilmeli, hesap verme sorumluluğu ve saydamlık artırılmalıdır. Bu amaç doğrultusunda performans denetimi ve “gün ışığında yönetim” gündeme getirilmelidir;
- d) İnsan hakları güçlendirilmelidir, marjinal ve izole olmuş grupların korunması ve güçlendirilmesine öncelik verilmelidir ve kamu

---

¹⁴⁸ Aktan, Coşkun Can, İstiklal Yaşar Vural (2002). “Yoksullukla Mücadeleye Yönelik Öneriler”, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara, s:7.

yönetiminde toplumdaki belirli kişi ve gruplara yönelik her türlü ayrımcılık ortadan kaldırılmalıdır;

- e) Demokratik katılım geliştirilmeli, sivil toplum kuruluşları güçlendirilmeli, dernek ve vakıf kurma özgürlüğü artırılmalı ve özgür basın desteklenmelidir;
- f) Yargının tarafsızlığı ve hukuk devleti ilkesi güçlendirilmelidir;
- g) Çalışanların hakları güçlendirilmelidir, kamu yönetiminde işe alma ve terfi işlemlerinde her türlü ayrımcılık ortadan kaldırılmalı liyakat esas alınmalıdır.

Genel olarak her çeşit yoksulluğun azaltılmasında ülkeyi yönetenlerin yönetim anlayışının ve kamu yönetiminin değişmesi şarttır. Bencil olmayan, açık, adaletli, çalışkan ve demokratik bir yönetimle her türlü yoksullukla mücadele etmek daha kolay olacaktır.

Kentsel yoksullukla mücadele edebilmek için sadece kentlerde politika yapmak ve bunları uygulamak yeterli değildir. Kentsel yoksulluğun en önemli sebeplerinden olan kırdan kente göçün de engellenebileceği politikaları hayata geçirebilmek gerekmektedir. Kırsal bölgeler yaşanabilir hale getirilmeli, köylerde yaşayanların her türlü ihtiyaçlarını kısa sürede ve kolaylıkla karşılayabilmesi için en yakın merkezlerle olan ulaşım ve iletişim yollarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Tarım ve hayvancılıkta verimliliğin sağlanması için teşvikler verilmeli ve destekler artırılmalıdır. Kırsal alanların geliştirilmesi sadece kente olan göçü engellemeyecek, ülke ekonomisine de önemli katkılar sağlayacaktır.

Ayrıca kentsel yoksullukla mücadele edebilmek için ilk yapılması gerekenleri ise şu şekilde sıralayabiliriz:¹⁴⁹

---

¹⁴⁹Aktan, Vural (2002). a.g.k. s:9.

- a) Kentlerdeki barınma probleminin çözülmesi için yerel yönetimlerin yetkileri artırılmalı ve büyük kentlerde mücavir alanlar içinde kalan kamu arazileri yerel yönetimlere devredilmelidir;
- b) Kamu kurum ve kuruluşlarına ait lojmanlar kentsel alanlardaki yoksulların ve marjinal gruplar, sakatlar, yaşlılar ve ailenin geçimini temin eden aile reisinin kadın olduğu muhtaç durumdaki ve dezavantajlı bir konumda bulunan kişilere tahsis edilmek üzere ilgili kamu birimine veya belediye yönetimlerine devredilmelidir;
- c) Köyden kente göçü önleyecek aktif politikalar yürürlüğe konulmalıdır;
- d) Mesleki eğitime ağırlık verilerek kentlerdeki işgücü çağdaş gereklere uygun bir şekilde eğitilmeli ve kamunun teknoloji ve araştırma-geliştirme faaliyetlerine yönelik katkısı artırılmalıdır;
- e) Geleneksel dayanışma bağlarının zayıflamasından kaynaklanan güvenlik sorununun çözümü için sosyal dayanışma artırılmalı ve özellikle vakıflar olmak üzere, sivil toplum örgütleri güçlendirilmelidir.

Düzenli ve planlı bir kentleşmenin gerçekleştirilebilmesi için; nüfus yığılmasının çok yoğun olduğu şehir ve bölgelerde yerli ve yabancı yeni yatırımların özendirilmesi; yoğun göç veren şehirler ve bölgelerde istihdam odaklı etkin yatırım teşvik politikaları uygulanması; kırsal alanda yerel kaynak ve hammaddelere dayalı imalat sanayi sektörlerinin kurulması için teşvik sağlanması; yerelde üretilen ürünlerin ülke içinde ve komşu ülkelere pazarlanması için lojistik ve tanıtım faaliyetleri için devlet desteği sağlanması; yerel işgücü arz ve talep yapısı tespit edilerek insanların yaşadıkları bölgelerde istihdam edilmelerinin sağlanması; kentlerdeki yapılaşmanın imar planlarına uygun, planlı, alt yapıları, üst yapıları, sosyal ve kültürel tesisleri ve çevresi ile yaşanılabilir şekilde olması; kentlerde yaşayanların kadınları, çocukları, yoksulu, yaşlısı ve özürsü ile dışlanmadan ve güvenlik içinde yaşayabilecekleri ortamın oluşturulması; muhtaç durumda olanların sosyal

yardımlardan adil bir şekilde yararlanabilecekleri bir mekanizma kurulması hususlarının dikkate alınmasında yarar görülmektedir.¹⁵⁰

2.7. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KENTSEL YOKSULLUKLA MÜCADELEYE KATKISI

Geniş anlamda sivil toplum kuruluşları, toplum içerisinde idarenin bir parçası olmayan ve sivil toplum alanında etkinlik gösteren her türlü örgütlerdir. Buna göre siyasi gruplar, vakıflar, sendikalar, dini kuruluşlar, spor kulüpleri, dernekler, ticari birlikler ve sanayi odaları da bu kapsama girmektedir. Dar anlamda STK' lar yalnızca sosyo-ekonomik kalkınmaya katkıda bulunan örgütlerdir.¹⁵¹ Çeşitli alanlarda faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri, toplumun farklı problemleriyle ilgilenmektedir. Bu sayede katılımçılık daha fazla sağlanmaktadır.

Bu örgütlerin amaçları, kamu yönetiminde güç kazanmak ya da hükümet olmak değildir. Amaçları yaptıkları işlerde özerk olmaktır. Bu örgütler sadece kendi amaç ve görevleri doğrultusunda çalışmaktadırlar. Sivil toplum örgütlerinin bu özellikleri birçok ülke vatandaşının nezdinde güvenilirliklerini artıran ve faaliyetlerinde başarıya ulaşmalarına yardımcı olan bir faktör olmaktadır.¹⁵² Dünya Bankası da sivil toplum örgütlerinden amaçlarını gerçekleştirebilmek adına yararlanan, STÖ'lerini kendi faaliyetlerini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirebilmek için kullanan, dünya çapında yoksullukla mücadele eden teşkilatların başında gelmektedir.

Dünya Bankası-sivil toplum ilişkilerinin genişliği ve kalitesi, bölgesel düzeyde katılım eylem planlarının kabul edildiği ve sivil toplum uzmanlarının dünyanın dört bir yanındaki Dünya Bankası ofislerinde çalıştırılmak üzere işe alındığı 1990'ların ortalarında yoğunlaşmaya başlamıştır. O zamandan bu yana, Dünya Bankası ile aralarında toplum grupları, STK' lar, sendikalar, inanca

¹⁵⁰ T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2009). a.g.k. s:91.

¹⁵¹ Seyyar, Ali, "Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede STK' lerin Roller ve Önemleri (Deniz Feneri Derneği Örneği)", http://www.sosyalsiyaset.com/documents/yoksullukla_mucadele.htm, (15.06.2012)

¹⁵² Şenkal, Abdülkadir (2003). "Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri", İstanbul Üniversitesi, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 45. Kitap, s:101.

dayalı kuruluşlar, meslek dernekleri ve üniversitelerin de bulunduğu dünyanın dört bir yanındaki çeşitli sivil toplum örgütleri arasındaki etkileşimin ve işbirliğinin seviyesinde önemli bir artış olmuştur. Sivil Toplum Örgütleri kamu politikalarında ve kalkınma çabalarında daha etkili aktörler haline geldikçe, Banka'nın sivil toplumu dâhil etme gerekçesi daha fazla güçlenmeye devam etmekte ve yoksulluğun azaltılması ve Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşma yönündeki etkili bir kurumsal stratejinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmeye başlanmıştır.¹⁵³

Dünya Bankası sivil toplum örgütlerinin katılımını üç yolla sağlamaktadır.¹⁵⁴

İlk olarak, Dünya Bankası, kaynaklar, eğitim, teknik destek sağlayarak ve genellikle birleştirici bir rol oynayarak sivil toplum ile hükümetler arasında diyalogu ve ortaklığı kolaylaştırmaktadır. Bu tür katılım en iyi şekilde ülkenin yoksulluğu azaltma stratejilerinin oluşturulması sürecinde görülebilir.

İkinci olarak, banka, sorunları, politikalar ve programlar konusunda perspektiflerini dinleyerek ve önerilerini talep ederek STÖ' ler ile diyalog kurmakta ve onlarla istişare yapmaktadır. Bu etkileşimler sosyal koruma önlemleri ve uyum kredileri gibi küresel politikalar hakkındaki istişarelerden, yerel banka finansmanlı projeler hakkındaki tartışmalara kadar çeşitlilik göstermektedir.

Üçüncü olarak, banka, teknik yardım ve eğitim hizmetleri için sözleşme yaparak, sivil toplum girişimleri için finansman sağlayarak ve ortak programlar yöneterek STÖ' ler ile doğrudan ortaklık yapmaktadır. Ormanların korunması, aids aşılıarı, kırsal yoksulluk, mikro kredi ve internet kullanımının yaygınlaştırılması alanlarında gerçekleştirilen aktif ortaklıkların birçok örneği mevcuttur.

---

¹⁵³<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYINTURKISHEXTN/0,,contentMDK:20819597~menuPK:2089264~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:455688,00.html>, (01.08.2012)

¹⁵⁴A.g.k. <http://web.worldbank.org>.

Yoksulluk, başta sosyal devletlerin üstesinden gelmesi gereken bir sorundur. Ancak, sosyal sorumluluk taşıma yönünden ileri boyutta olan sivil toplumların, bu sorunun karşısında da kayıtsız kalmaları düşünülemez. Kendi dinamiklerini geliştiren sivil toplumların, kamuya ait gibi görünen birçok görevi üstlendiklerine göre, yoksullukla mücadele gibi önemli bir sosyal sorunun giderilmesinde de aktif rol almaları hem devlet-millet kaynaşmasını sağlamakta hem de sosyal sorunların çözümünde, hükümet dışı alternatif yolların gündeme gelmesini sağlamaktadır. Türkiye’ de yoksulluğun oluşturduğu sosyal problemlerin çözümlenmesinde, STK’ ların aktif rol almaları son derece önemlidir.¹⁵⁵

Devletler, gerek karar mekanizmalarının hantallığı, gerekse muhtaçların tespitinde etkin olmamaları sebebiyle yoksulluğun bütünüyle ortadan kaldırılmasında hiçbir zaman tam anlamıyla yeterli olamamışlardır. Türkiye’de ise yapısal veya zihinsel kavrayış sorunlarından dolayı yoksullara yönelik sosyal politikalarını henüz geliştiremediği için, devletin, sorunların çözümlerinde STK’ ların aktif katılımlarına ihtiyacı vardır. STK’ lar sosyal sorunları duyarlı bir biçimde daha yakından takip etmeleri ve çözüme dönük karar aşamalarında daha hızlı hareket edebilmelerinden dolayı çoğu kamu kurumlarından daha etkin hizmet sunabilmektedirler. Türkiye’ de STK’ ler kamu kurumlarının eksik bıraktıkları ya da ulaşamadıkları yerlerde tamamlayıcı bir fonksiyon icra etmekte, toplumda var olan dayanışma duygusunu devamlı kılmakta, katılımcı demokrasiye katkıda bulunmaktadır.¹⁵⁶

Devlet tarafından ayrılan bütçenin yoksullukla mücadelede yetersiz kalması ve sivil toplum kuruluşlarının yoksulluğa duyarlılık göstermesi, sivil toplum kuruluşlarının bu konuda aktif rol almasını sağlamaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının yoksullukla mücadelede aktif rol alması katılımı sağlamakla birlikte, toplumun bu konuya olan duyarlılığının artmasını ve toplum bilinçlenmesini de gerçekleştirmektedir.

---

¹⁵⁵Seyyar, A.g.k. http://www.sosyalsiyaset.com/documents/yoksullukla_mucadele.htm, (15.06.2012)

¹⁵⁶Uğur, Aydın (1998). *Sosyo-ekonomik Gelişmede Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü*, İstanbul: Boyut Yayınları, s:274.

Sivil toplum kuruluşlarını yoksullukla mücadele kriterleri açısından değerlendirmeye tâbi tuttuğumuzda, yoksulluğu gidermek veya gidermede bir katkıda bulunmak isteyen bir sosyal kuruluş aşağıdaki şartları taşımalıdır.¹⁵⁷

- a) Sosyal faaliyetler kapsamında hedef kitle olarak yoksulların yer alması ve bu kesimin özellikle sosyo-ekonomik boyutuyla korunması ve desteklenmesi,
- b) Yoksulluğun tanımlanmasında ve yardıma muhtaçların tespitinde objektif kriterlerin uygulanması,
- c) Yardıma muhtaç kategorisine giren farklı yoksul grupların (özürlü, yaşlı, hasta) spesifik ihtiyaçlarına göre sosyal (aynî veya nakdî) yardım ve hizmetlerin yapılması,
- d) Maddî yardımların yanında yoksulların psiko-sosyal, meslekî, teknik ve tıbbî ihtiyaçların karşılanması (Örn. istihdam sağlayıcı meslekî eğitim programları; Toplum hayatına kazandırma faaliyetleri; Eğitim programları; Temel sağlık hizmetleri),
- e) Sosyal faaliyetler çerçevesinde yürütülen değişik sosyal yardım ve hizmet programlarının yoksulların hayat standardını belirgin bir şekilde iyileştirmesi ve üretime dönük potansiyellerini artırması,
- f) Yoksullukla mücadeledeki sosyal politikaların bölgesel olmaktan ziyade yurt çapında dengeli bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Yoksullukla mücadele kapsamında önemli katkılar sağlayan sivil toplum kuruluşlarına Deniz Feneri Derneği örnek olarak gösterilebilir. Eğitime katkıları yine büyük olan Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD), çevrenin korunmasında, Türkiye’de Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) ve Türkiye’de siyasal alanı etkilemede ve bir baskı grubu olmada, eğitimden yoksulluğa birçok alanda faaliyetleri bulunan Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD),

---

¹⁵⁷Seyyar, a.g.k. http://www.sosyalsiyaset.com/documents/yoksullukla_mucadele.htm, (15.06.2012)

gündemden düşmeyen, toplumsal bilinçlenmeye ve katılıma önemli katkıları bulunan, ülke çapında etkileri olan sivil toplum kuruluşlarıdır. Yoksullukla mücadele eden ve sosyal yardımlar kapsamında faaliyet gösteren bazı sivil toplum kuruluşlarını ve yapmış oldukları yardımları örnek olarak inceleyebiliriz:

Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı

Van ilinde meydana gelen deprem felaketinde Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi binalarında meydana gelen hasar nedeniyle 2011 yılında 3 adet 92 m² prefabrik yapı 19 gün gibi kısa bir sürede yaptırılmış ve teslimi gerçekleştirilmiştir.

Van'da meydana gelen deprem felaketi nedeniyle Van'dan ayrılmak zorunda kalan 13 kişinin 1.901 TL tutarındaki ulaşım bedeli ödenmiştir.

Vakıf amaca dönük faaliyetleri kapsamında tek kullanımlık 2 parçalı (2, 5 ve 10 cc'lik) enjektörlerden ihtiyaçları doğrultusunda aşağıda yerleri belirtilen sağlık kurum ve kuruluşlarına bağışlanmıştır.

Tablo-7: Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı 2011 Yılına Ait Enjektör Bağışı

KURUM	TOPLAM ADEDİ
İzmir Sağlık Müdürlüğü	28.000
Adana Devlet Hastanesi,	85.000
Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesi,	500.000
Bursa Sağlık Müdürlüğüne	323.000
Amasya Sağlık Müdürlüğü	7.500
Ankara Gazi Mustafa Kemal Devlet Hastanesi	18.550
Konya İl Ambulans Servisi	25.000
Kastamonu Sağlık Müdürlüğü	7.500
Balıkesir Devlet Hastanesi	80.000
Sivas Devlet Hastanesi	56.000
Mardin Devlet Hastanesi	50.000
Çanakkale Sağlık Müdürlüğü	50.000
K.Maraş Sağlık Müdürlüğü	1.011.750
Kayseri Eğitim ve Araştırma Hastanesi	1.070.000
Nusaybin Devlet Hastanesi	80.000
Ağrı Sağlık Müdürlüğü	40.000
Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi	133.000
Adıyaman Kadın Doğum ve Çocuk Has.Hastanesi	100.000
Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi	601.500
Etimesgut Devlet Hastanesi	20.650
Denizli Devlet Hastanesi	34.000
Tokat Sağlık Müdürlüğü	17.000

Kaynak: <http://www.ssyv.org.tr/sayfa1.asp?id=757> (20.05.2013)

Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı

1979 yılında gönüllü kişiler tarafından kurulan Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı, “Çocukköyleri” ile ailesi olmayan veya terk edilen, kişisel varlığı tehdit altında olan, ihmal veya istismara uğramış, kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılmış korunmaya muhtaç çocukları (koruncukları), toplumda başarılı bireyler haline getirmektedir. Her çocuğun bir ailesi ve günün 24 saati beraber olabileceği bir annesi vardır. Çocuklar aile ortamında kendilerini güvende hissetmekte, aidiyet duygusu ile yetişmektedir. Sorumlulukları paylaşmayı ve hayat boyu sürecek ilişkiler kurmayı öğrenmektedirler. Aile ortamı çocuklara hayatlarını üzerine kurabilecekleri sağlam bir temel oluşturmaktadır. Her çocuğun eğitimi ile birebir ilgilenilmekte, 3-6 yaş arasındaki çocuklar köy bünyesindeki anaokuluna devam ederken okul çağındaki çocuklar ise yöredeki çevre okullarda öğrenimlerini sürdürmektedir. Çocukköyünde büyüyen çocuklarla meslek

sahibi olup, kendini geçindirebilir duruma gelene kadar bağlantı kesilmemektedir.¹⁵⁸

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği

Çağdaş insan ve çağdaş topluma ulaşmak amacını güden Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, ülkenin “çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkması” ülküsü için bilgi, beceri ve deneyim birikimiyle, gönüllü çalışan bir sivil toplum örgütüdür. ÇYDD, eğitim alanında ülkemizde sosyal faaliyetlerde bulunmaktadır. 2012 yılında yapmış oldukları yardım ve bağışlardan bazıları şunlardır:¹⁵⁹

- Van'daki Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde 1.542 metrekarelik bir alana eğitim birimi kurulmuştur.
- Silvan ilçesine bağlı Onbaşılar köyü Dorukardı mezrasında 2 derslik ek bina yapılmıştır.
- Van Erciş'te çeşitli okul ve lise müdürlüklerinden gelen talep üzerine tam donanımlı kütüphaneler kurulmuş, öğrencilere giysi ve bot sağlanmış, üniversiteye hazırlık kitapları gönderilmiştir.

2.8. MERKEZİ YÖNETİMİN KENTSEL YOKSULLUKLA MÜCADELE POLİTİKALARI

Yoksulluk politikalarının hangi yönetimce ve nasıl uygulanacağını belirleyen birçok unsur vardır. Diğer birçok politikada olacağı gibi yoksulluk politikalarının da merkez veya yerel yönetimlerce uygulanabilmesi ülkenin özelliklerine ve idari yapısına bağlıdır. Sosyal politikaların uygulanmasında sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal, demografik v.b. yapı ve özellikler belirleyici olmaktadır. Bu özelliklerden dolayı yoksullukla mücadele politikalarının uygulanmasında sadece merkezi yönetim veya sadece yerel yönetimlerden bahsetmek doğru olmayacaktır. Bu ortak sorunun çözümü,

---

¹⁵⁸ <http://www.koruncuk.org/site/index>. (22.06.2013)

¹⁵⁹ <http://www.cydd.org.tr/> (04.06.2013)

merkezi yönetimin önderliğinde, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği halinde yürütülmelidir.

Türkiye'de yoksulluğu azaltmak ve sosyal yardımlarda bulunmak adına Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı aşağıdaki kamu kuruluşları faaliyet göstermektedir:

- Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Vakıflar Genel Müdürlüğü
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı
- Yerel Yönetimler

Bu kuruluşlar aracılığı ile sosyal koruma; sosyal güvenlik, sosyal hizmet ve sosyal yardım olarak üç bacaklı bir yapıya ayrılmıştır. Sosyal güvenlik sistemi çalışan ve işveren primleri ile finanse edilirken, sosyal yardım ve sosyal hizmetler genel bütçe ile karşılanmaktadır.¹⁶⁰

2.8.1. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM)

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF), 3294 Sayılı Yasa ile 1986 yılında Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. SYDT Fonunun faaliyetleri, kurulduğu 1986 yılından 2004 yılı sonuna kadar, Başbakanlık bünyesinde faaliyet gösteren bir “ Genel Sekreterlik” tarafından yürütülmüştür.

Fonun kuruluş amacı, 3294 sayılı Kanununun 1 inci maddesinde; “Fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye’ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım

---

¹⁶⁰Bildirici, Zeki (2011). “Avrupa Birliği’nde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s:101.

etmek, yoksulluk içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlara yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici önlemler olarak, gelir dağılımının iyileştirilmesine katkı sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmek” şeklinde hükme bağlanmıştır.

SYDTF yerine, 01.12.2004 tarihli ve 5263 sayılı kanunla, yasanın daha iyi uygulanması, mevcut sosyal yardım programlarının ekonomik ve sosyal yoksunluk içerisinde bulunan vatandaşlara daha etkin ve daha hızlı bir şekilde ulaştırılması amacıyla SYD Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Genel Müdürlük, 08.06.2011 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Devletimizin en önemli sosyal yardım ve himaye kuruluşu olan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü; gerek yurt çapında sürdürdüğü yardım faaliyetleri ile sosyal güvencesi olmayan yoksul, kimsesiz, muhtaç ve düşkün vatandaşlarımıza gerekse istihdam odaklı mesleki eğitim ve proje destekleri ile işsiz, eğitimsiz vatandaşlarımıza ilişkin devletin sosyal sorumluluklarını yerine getirmektedir.¹⁶¹

2.8.2. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2’nci maddesi ile; "Çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunarak sağlıklı gelişimini temin etmek üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak" görevi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına verilmiştir.

---

¹⁶¹Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, <http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/477/Tarihce/> (13.08.2012)

2.8.3. Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onurlarına saygıyı güçlendirmek amacıyla, 30 Mart 2007 tarihinde New York'ta, Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme onaylanmıştır.

5825 numaralı 3/12/2008 tarihli Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin onaylanmasının uygun bulunduğu kanunun dayandığı ilkeler ise şunlardır:

- a) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak şekilde, kişilerin insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;
- b) Ayrımcılık yapılmaması;
- c) Engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması,
- d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engellilerin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi;
- e) Fırsat eşitliği;
- f) Erişilebilirlik;
- g) Kadın-erkek eşitliği;
- h) Engelli çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması.

Özürlüler İdaresi doğrudan parasal transfer yapmamakla birlikte, verdiği “özürlü kimlik kartı” ile özürlü vatandaşlara yardım yapılmasını sağlamaktadır. Söz konusu karta sahip olan vatandaşlarımıza 2022 sayılı “ 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” gereğince Emekli Sandığı vasıtasıyla 3 aylık maaş ödenmektedir.¹⁶²

---

¹⁶²T.C. SYDGM, Ersin Kaya, a.g.k. s:68.

2.8.4. Vakıflar Genel Müdürlüğü

8 Haziran 1984 tarih ve 227 Sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuş ve 20 Şubat 2008 tarih ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile daha kurumsal bir yapıya kavuşturulan Vakıflar Genel Müdürlüğü Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olup, çeşitli sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu sosyal hizmet ve sosyal yardımlar şunlardır:¹⁶³

- a) 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile Genel Müdürlüğe gerekli yerlerde aşevi açmak ve işletmek görevi verilmiştir.
- b) 27.09.2008 tarihli ve 27010 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan " Vakıflar Yönetmeliği" hükümleri gereğince muhtaç aylığı bağlanmaktadır.
- c) Ailelerinin maddi durumu yeterli olmayan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilk öğretim ve orta öğretim okullarında öğrenim gören öğrencilere burs verilmektedir. 2011-2012 yılı burs kontenjanı 15.000 öğrenci olup, her birine aylık 60 TL burs verilmektedir.

2.8.5. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, işçi ve işveren arasındaki ilişkileri düzenleyen, ekonominin iş ve insan ihtiyacını karşılayabilmek için çalışmalar yapan, çalışanların mesleki eğitimlerini sağlayan, çalışma hayatını denetleyen, çalışma hayatında adaleti sağlayan vb. işlevlere sahiptir. Bunlarla birlikte sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri konularında da faaliyetlerde bulunmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı' nın 2011 Faaliyet Raporu' na göre sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri alanında 21.504.619.308,00 TL harcama yapılmıştır.

65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanması hakkında 2022 sayılı kanunla; 65 yaşını doldurmuş, kendisine kanunen bakmakla mükellef kimsesi bulunmayan, sosyal güvenlik

¹⁶³T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, <http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=13>, (13.08.2012)

kuruluşlarının herhangi birisinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlanmayan, nafaka bağlanmamış veya bağlanması mümkün olmayan, mahkeme kararıyla veya doğrudan doğruya kanunla bağlanmış herhangi bir devamlı gelire sahip bulunmayan ve muhtaçlığını İl veya İlçe İdare Heyetlerinden alacakları belgelerle kanıtlayan Türk Vatandaşlarına hayatta buldukları sürece, 300 gösterge rakamının her yıl bütçe kanunu ile tespit edilecek katsayı ile çarpımından bulunacak tutarda aylık bağlanır.

2.8.6. Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı, ödeme gücü olmayan kişilerin sağlık masraflarının devlet tarafından karşılanması amacıyla 18.06.1992 tarihinde, 3816 sayılı kanunla Yeşil Kart uygulamasını yürürlüğe koymuştur.

Kanunun amacı, “hiç bir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında olmayan ve sağlık hizmetleri giderlerini karşılayacak durumda bulunmayan Türk vatandaşlarının bu giderlerinin, Genel Sağlık Sigortası uygulamasına geçilinceye kadar Devlet tarafından karşılanması” dır.

31.12.2011 tarihi itibari ile Yeşil Kart Bilgi Sistemi’nden (YKBS) alınan aktif – pasif yeşil kart kayıtlarının seçilmiş il dağılımları aşağıdaki gibidir.¹⁶⁴

---

¹⁶⁴ <http://sbu.saglik.gov.tr/sbyesil/>, (15.08.2012)

Tablo-8: 31.12.2011 Tarihi İtibari ile Aktif-Pasif Yeşil Kart Kayıtlarının Seçilmiş İl Dağılımları

İl Adı	Aktif Yeşil Kart	Pasif Yeşil Kart
1 ADANA	333719	331064
2 ANKARA	146446	308176
3 ANTALYA	96958	203202
4 DIYARBAKIR	555360	365903
5 ELAZIĞ	87714	125669
6 ERZURUM	232796	200867
7 ESKİŞEHİR	31512	51614
8 MERSİN	230833	284549
9 İSTANBUL	327689	717249
10 İZMİR	171662	261382
11 KONYA	181282	257198
12 KAHRAMANMARAŞ	237152	277609
13 MARDİN	298668	193888
14 TRABZON	64168	130151
15 ŞANLIURFA	633814	346052
16 VAN	491627	309455

Kaynak: <http://sbu.saglik.gov.tr/sbyesil/>

Yeşil Kart kullanımının suiistimal edilmesinden, yeşil karta ihtiyacı olmayan birçok vatandaşın da yeşil kartlı olmasından ötürü devlet bu uygulamaya yeni bir düzenleme getirmiştir. Hükümetin 2012 Programı'na göre yeşil kart sisteminin ortadan kaldırılmasıyla bütçedeki sağlık giderleri kaleminde 4,4 milyar liralık bir düşüş olacağı belirtilmiştir. Yeni uygulamaya göre yeşil kart sahibinin durumu, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından yapılacak gelir testiyle ortaya çıkacaktır. Genel Sağlık Sigortası sistemine geçilirken, sadece aylık geliri 279 TL'nin altında olanlara bedava sağlık

hizmeti verilecektir. Bu limitin üzerinde geliri olanlar ise kademeli olarak prim ödemek zorunda kalacaktır.

2.8.7. Yerel Yönetimler

Türkiye’de yoksulluk politikaları merkezi yönetimler/yerel yönetimler, yerel cemaatler, STK’lar ve aile arasında paylaşılmıştır. Merkezi yönetimlerin bu yoksulluk politikalarını tek başlarına sürdürecekleri şüpheli olup, idareler bu politikaları yalnız başlarına yürütebilecekleri kaynaklara da sahip değildirlir.¹⁶⁵

Merkezi yönetimin yoksullukla mücadelede etkili olabilmesi, başkent ve çevresi dışında bulunan bölgelerdeki yoksulları tespit etmesi ve onlara ulaşması imkânsız olmasa da zordur. Yoksullukla mücadelede asıl sorumluluk merkezi yönetimde olmakla birlikte, yerel yönetimlere de önemli görevler düşmektedir. Yerel yönetimlerin yerel halka coğrafik, psikolojik ve toplumsal açıdan yakın olması, kentsel yoksullukla mücadeledeki önemini artırmaktadır.

2.9. YEREL YÖNETİMLERİN KENTSEL YOKSULLUK SORUMLULUĞU

Yoksulluğun çok boyutlu ve dinamik bir sorun olması, bu sorunla mücadelede izlenecek politikaların da çok boyutlu olmasını, zamana ve ülkelerin içinde buldukları sosyo-ekonomik koşullara göre farklılaşmasını zorunlu kılmaktadır. Yoksullukla mücadele edilirken öncelikle karar verilmesi gereken, bu mücadelenin hangi yoksullukla ve kimlerin yoksulluğu ile yapılacağı konusudur. Dolayısıyla, yoksullukla mücadele politikalarının çerçevesi belirlenirken mücadele edilecek yoksulluk türünün ve yoksulluk profilinin bilinmesi gerekir.¹⁶⁶

Yoksullukla mücadele politikaları genelde devlet tarafından oluşturulmakta fakat yerel yönetimler tarafından uygulanmaktadır. Bu sosyal

---

¹⁶⁵Kesgin, Bedrettin (2008). “Yoksulluğa Yerel Müdahale “Sosyal Belediyecilik” Karşılaştırmasında Eminönü Ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s:88.

¹⁶⁶Gündoğan, a.g.k. s:100.

politikaların etkin olabilmesi, yoksullara ulaşabilmeye ve politikayı o bölgeye entegre edebilmeye ve politikayı uygulama aşamasında takip etmeye bağlıdır. Sosyal politikanın bu işlevselliğinin sağlanabilmesi için sosyal yerel yönetimlere önemli işler düşmektedir.

Bu yetkiler çerçevesinde günümüzde, il özel idareleri ve belediyelerin yoksullukla ilgili çalışmalarına baktığımızda, gıda ve giyecek verilmesi, aş evleri açılması, para yardımında bulunulması, meslek edindirme kursları ile kadın ve çocuk sığınma evlerinin açılması gibi yardımların çoğunlukla yapıldığını görmekteyiz.

2.9.1. Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikadaki Rolü

Sosyal politika temel olarak ekonomik olaylardan doğan toplumsal sorunların incelenmesini içeren bir bilim dalıdır. Sosyal politika genel olarak tanımlanırsa ekonomik bakımdan güçsüz olanları korumaya yönelik önlemler bütünüdür. Sosyal politika toplumun refahı ve mutluluğunu sağlamaya çalışır. Bu bilim dalının konusu sosyal nitelikteki sorunlardır. Sosyal politika dar anlamda işçi sınıfının çalışma yaşamındaki sorunlarını inceleyen bilim dalı olarak tanımlanırken geniş anlamda sosyal politikanın konusu ve kapsamı oldukça geniştir.¹⁶⁷

Sanayi devriminin yol açtığı toplumsal ekonomik ve siyasal dönüşümün sonucunda devletin sosyal politika sağlama işlevi ve işlevi değişmiştir. Devlet bu değişim ve dönüşüm sürecinde ekonomik ve sosyal hayata temel sorumlu olarak girmiştir. Daha önce bahsedildiği gibi devlet bu şartlarda gelirin yeniden dağıtımını ve sosyal adalet/sosyal yardım başta olmak üzere birçok sosyal politika hizmetini yüklenmiştir.¹⁶⁸

---

¹⁶⁷Karakış, a.g.k. s:96.

¹⁶⁸Kesgin, a.g.k. s:45.

Koray'a göre ise sosyal politika en başta:¹⁶⁹

- a) Büyük ölçüde devlete ait bir politikadır, fakat gelişmesini büyük ölçüde insan haklarının ve demokrasinin gelişmesine borçludur.
- b) Devletin bir yandan toplumsal sınıflar ve çıkarlar arasında uzlaşma sağlama ihtiyacı ve arayışıyla ilgilidir; öte yandan devletin tüm toplumun çıkarlarını kollamak üzere piyasaya bırakılamayacak hizmetleri yerine getirme yükümlülüğünden doğmaktadır.
- c) Demokratik-siyasal hakların genel bir nitelik kazanması ve insan haklarına ekonomik-sosyal boyutlar eklenmesinin gerisinde ise, büyük ölçüde işçi sınıfının mücadelesi gibi gelişmeler yatmaktadır.
- d) Bu nedenle sosyal politika, önce işçi sınıfına ait önlemler olarak başlamışsa da, zaman içinde, toplumun çeşitli kesimlerine ve çeşitli toplumsal sorunlara yönelmiş, tüm toplumun sosyal gelişmesini sağlamaya ve yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan bir vatandaşlık hakkına dönüşmüştür.

Sosyal politikalar eskiden beri insanların gündemindedir. Ama özellikle bu sorumluluğun devletin yetkisinde görülmeye başlanması, kapitalizmin gelişmesi ile mümkün olmuştur. İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle ekonomik haklar, büyük oranda ve daha çok merkezi yönetimin yetki ve görev alanına girdi. 1980 sonrasında neoliberalizmin etkinliğine denk olarak bu sorumlulukların bir kısmı tekrar yerel birimlere ve yönetimlere devredilmektedir. En azından bazı sosyal politika uygulamalarında yerel yönetimler daha fazla söz sahibi olmaya başlamıştır. Kurumsal anlamda yerel yönetimler özellikle belediyeler aktif olarak sosyal politikaları üstlenmiş ve üstlenmektedir. Hangi politikaların merkezden hangilerinin yerelden belirleneceğini ekonomik, sosyal ve siyasal yapılar tarafından belirlenir. Saraceno'nin de ifade ettiği gibi, yerel toplumsal ve siyasal kültürün aynı

---

¹⁶⁹Koray, Meryem (2000). **Sosyal Politika**, Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları, s:8-9.

zamanda sosyal sermayenin de yoksulluk politikalarını belirlemede etkinliği vardır.¹⁷⁰

Sosyal politikalar, merkezî ve yerel olmak üzere iki temel alana yönelmektedir. Merkezî sosyal politikalar, ÷lke genelinde makro politikalar (istihdam, malî yapı, sosyal güvenlik, eğitim vb.) ve bunların uygulanmasına dönük plânlama ve koordinasyonlardan oluşmaktadır. Yerel sosyal politikalar ise yerel ölçekte sosyal sorunlar ve bunlara yönelik mikro politika uygulamalarından meydana gelmektedir. Halkın yerel ihtiyaç tür ve boyutlarının düzeyini belirleme ve bunları gidermeye yönelik çalışmalar açısından yerel yönetimler daha avantajlı bir konumda oldukları için, makro düzeydeki genel politikaların yerel ihtiyaçlarla uyumuna yönelik uygulamalar daha çok yerel sosyal politikalar kapsamına girmektedir.¹⁷¹

Nadaroğlu'na göre ise, yerel yönetim birimlerinin görevlerini yerine getirebilmeleri, doğal olarak görmekle yükümlü oldukları hizmetin gerektirdiği harcamayı yapabilecek mali kaynağa sahip olmalarına bağlıdır. Nadaroğlu, sosyal yardımların yerel yönetimlerin görevleri arasında olmadığını ve olamayacağını ifade etmektedir. Yerel yönetimlerin yalnız kendi bölgelerinde arızı bir takım yardımlar yapmakta olduklarını belirterek, bu konuda yükün ağırlığını merkezi yönetimin taşıdığını ileri sürmektedir.¹⁷²

Türkiye'de henüz oluşum hâlinde olan merkezî sosyal politikaların yerelleştirilmesi, (yerel) sosyal sorunların çözümü bağlamında yeni imkânlar ve fırsatlar doğurabilir. Yerel sosyal politikalar, bizde henüz yeni bir açılım olarak görülürken, birçok Avrupa kenti bu gelişim sürecini tamamlamış ve sosyal politikaları yerel siyasetin önemli bir parçası hâline getirmiştir.¹⁷³ Sosyal politika oluşturmak asıl olarak merkezi yönetimin işidir. Genelde uygulama aşamasında yerel yönetimler devreye girmektedir. Fakat günümüze baktığımızda durumun yavaş yavaş değişmekte olduğunu görülmektedir.

---

¹⁷⁰Kesgin, a.g.k. s:45.

¹⁷¹ <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=891>, (26.04.2012)

¹⁷²Nadarođlu, a.g.k. s:77.

¹⁷³ <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=891>, (26.04.2012)

Küreselleşmenin de etkisiyle, bölgeye özgü sosyal politika oluşturmak artık “devlet eliyle değil yerel yönetimler eliyle yapılmalı ve uygulanmalı, buna bağlı olarak yerel yönetimlere ayrılan bütçe ve yetkileri artırılmalı” düşüncesi oluşmaya başlamıştır.

Yerel yönetimler altyapı, eğitim, sağlık, barınma, güvenlik kültürel gelişim alanlarında önemli işlevler yüklenerek üretimin ve toplumsal yaşamın devamını sağlamaktadırlar. Sosyal ve ekonomik yapının değişimine, kentleşmenin hız kazanmasına bağlı olarak yerel yönetimlerin günümüzdeki sosyal politika fonksiyonları her geçen gün çeşitlenerek artmaktadır. Kadınların çalışma hayatına girişi, çocukların eğitim bakım ihtiyacı yanında yaşlıların bakım ihtiyacının artışı sosyal hizmetlerin önemini artırarak yerel yönetimlerin bu alanlarda politika üretmesini zorunlu kılmıştır. Günümüzde karmaşık ve zor bir hale gelen kent yaşamı, kentlerde güvenlik ve sosyal koruma programlarının sosyal kültürel faaliyetlerle de desteklenerek uygulanmasını gerektirmektedir. Gün geçtikçe artan ihtiyaçlar karşısında yerel yönetimler kurumsal düzenlemeler ve sosyal yardım programları ile hizmet sunar hale gelmişlerdir. Yerel yönetimler kamu hizmetlerinin yürütülmesinde uygulayıcı olmuşlardır. Yerel yönetimler merkezi yönetimler tarafından belirlenen ulusal ölçekli ekonomik, sosyal plan ve programların uygulanmasında araç rolü üstlenmişlerdir.¹⁷⁴

Sosyal yardım Türkiye’de büyük bir mevzuat karışıklığı içinde yürümekte, ayrıca muhtaç olma kriterleri açısından farklı ölçüm ve ölçütler kullanılmasından dolayı sosyal yardım kapsamına giren değişik yoksul kesimlerine farklı gerekçe, yöntem ve miktarlarla yardım yapılmaktadır. Ayrıca yerel yönetimler ile diğer kamu kurumları arasındaki görev ve yetkiyi tanımlayan mevzuatın yeterli ve açık olmaması, hizmetlerin takibinin ve kontrollerinin getirdiği zorluklar, parasal, mekânsal yetersizlikler ve yoksulluğa yaklaşım kültüründen kaynaklanan sorunlar, sosyal politikaların kayırmacı ve fırsatçı uygulanma kaygıları, politik destek arayışları, bu alanda

---

¹⁷⁴Ersöz, Halil Yunus (2005). “Sosyal Politika-Refah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi”, **İktisat Fakültesi Mecmuası**, 55 (1), s:770.

birçok kurum, kuruluş, yerel ve bölgesel organizasyon olmasına rağmen bunlar arasında eşgüdümün olmaması¹⁷⁵ sosyal yardım politikalarının uygulanmasını zorlaştırmaktadır.

Yerel sosyal politikaların yerel yönetimler tarafından oluşturulmasının faydalı yönleri olduğu gibi sakıncalı taraflarının da olabileceği düşünülmelidir. Merkezi yönetim desteği ve denetimi olmadan yapılacak olan yerel sosyal politikaların amacına ulaşması zor olacaktır. Çünkü sosyal politika yapmak ve bunu başarıyla uygulamak için ilk olarak güçlü bir bütçeye ihtiyaç vardır. Türkiye’de ise devlet bütçesinin yanı sıra kendisine mali kaynak sağlayan belediyelerin sayısı çok fazla değildir. Yerel yönetimler tarafından yapılacak sosyal politikaların eşitlik ilkesi çerçevesinde yapılması gerekmektedir. Ayrıca sosyal politikayı uygulayacak uzman kadroya da ihtiyaç vardır.

Sosyal politika uygulama sorunlarına ilişkin stratejiler ise şunlardır:¹⁷⁶

- a) Toplumun tüm kesimlerinin sosyal güvenliğini sağlayacak ve yeni istihdam fırsatı yaratacak şartların oluşturulması.
- b) İnsan onuruna yaraşır ve güvenceli bir işte çalışabilme, yeterli ücretin ödenmesi ve emekliliğin sağlanması.
- c) Sosyal yardım politikalarının ülkenin sosyal güvence ağı (safety net) dışında kalmış olanları da kapsayacak şekilde vatandaşlık temeline göre belirlenmesi.
- d) Sosyal yardım mekanizmalarını düzenleyen çerçeve mevzuatın yeniden düzenlenmesi.
- e) Yoksulluk ve sosyal yardımlar konusunda hizmet veren sorumlu kuruluşların verilerinin birbirleri ile irtibatlı bir şekilde kullanılması.
- f) Anayasal hak olarak eğitim ve sağlığın devlet garantisi altına alınması.

---

¹⁷⁵T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası 2009 (Nisan 2009). **Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu**, (Rapor no:7). Ankara, s:79-80.

¹⁷⁶A.g.k. s:88-89.

- g) Özel sağlık ve eğitim kurumlarının eğitlik ilkesi doğrultusunda toplumun her kesimi tarafından daha yaygın olarak kullanılması.
- h) Kişilere yaşadıkları alanda sağlık ve eğitim hizmetlerinin sağlanması.
- i) Her belediyenin kendi sınırları içinde yaşayan sosyal hizmete ihtiyaç duyan nüfusu tespit etmesi ve bir veri tabanı oluşturmaları.
- j) Anne ölümlerinin azaltılması, modern kontraseptif kullanım oranlarının artırılması, bebek ölümlerinin azaltılması ve sağlık personeli yardımıyla yapılan doğumların artırılması için kapsamlı bir aile planlaması ve üreme sağlığı yaklaşımının benimsenmesidir.

Yerel sosyal politikaların merkezî yönetimle bir bütünlük içinde etkin hâle gelebilmesi için, yerel siyasetin sosyal politika alanlarının belirlenmesi kaçınılmazdır. Burada alanların hangi boyutta hangi yerel yönetim birimine ait olacağı, idarî yapının özelliklerine ve sosyal politika alanında elde edilen organizasyonel birikimlere bağlı olduğu için, merkezî ve yerel yönetimler arasındaki işbirliği ve koordinasyon sorunundan bağımsız olarak yerel siyaset açısından önem arz eden sosyal alanlar belirlenecektir. Bu çerçevede katılımcı ve sivil demokrasi anlayışına uygun olarak bir sosyal devlet olan T.C. Devleti'nin, yerel uygulama yöntemleri ve aktörleri açısından yerel sosyal politikaların yeni görevlerini ve hedeflerini yeniden gözden geçirmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda yerel yansımalarını da içeren geniş anlamda sosyal politika, dar anlamda sosyal güvenlik sistemleri ve vasıtalarının (devletçe bakılma; sosyal tazminat; sosyal sigortalar; kamusal sosyal yardım; sosyal hizmetler) AB standartlarına uygun hâle getirilmesi zaruridir.¹⁷⁷

2.9.2. Türkiye'de Yerel Yönetimler Tarafından Yapılan Sosyal Yardımlar ve Yoksullukla Mücadele Politikaları

Yoksulluğun yükü ve sosyal haklardan yoksunluk, nüfusun farklı bölümleri üzerinde yoğunlaşmakta, bu açıdan bölgesel düzeyde yerel yönetimlere de önemli görevler düşmektedir. Bu çerçevede verilen destekler,

¹⁷⁷ <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=891> , (26.04.2012)

mesleki eğitimler, ücret destekleri, sosyal güvenliğe ilişkin destekler, kamuda geçici istihdam yaratmak ve danışmanlık hizmetleri vb. üzerinde durulmaktadır. Özellikle bu hedefleri gerçekleştirmede yerel yönetimlerin sürece dahil edilmesi ve aktif rol almalarının sağlanması gerekmektedir.¹⁷⁸ Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yoksullukla mücadele önemini artırmıştır. Devlet desteği ile yoksullukla mücadele politikaları geliştirilmeye başlanmış, bunun yanı sıra dernekler, sivil toplum kuruluşları, özel işletmeler, yardım seven vatandaşlar gibi kişi, kurum ve kuruluşlar bu mücadeleye dâhil olmuşlardır.

Türkiye’de yoksulluğu azaltma görevini tamamen veya daha çok merkezi hükümetin müdahale alanı olarak görmek birçok yanlış da beraberinde getirmektedir. Merkezi hükümetin sorunu gerçekçi şekilde tanımlaması ve sahaya göre çözüm üretmesi her zaman mümkün olamamıştır. Yatırımların, yoksulların hem yaşadıkları fiziksel çevreyi geliştirecek şekilde hem de sosyal ve ekonomik olarak yerelin ihtiyaçlarını göz ardı etmeden yapılması gerekmektedir: “sosyo-ekonomik yatırım”. Yoksulluk alanında kamu ve yerel politikalarının hangisinin ya da hangilerinin seçileceği-uygulanacağı kamu yönetiminin önemli sorunlarından. Bu ayrım iki kurum arasında hiyerarşik bir ilişki kuramayacağı gibi kurumlar arasında iletişim ve ilişkiyi de bitirmeyecektir.¹⁷⁹

Yerel yönetimler, temel nitelikte hizmetlerin sunumu ve yoksulluğun azaltılması konusunda fonksiyonel bir rol üstlenmeye başlamıştır. Yerel yönetimlerin bu konuda iki temel misyonu olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bunlardan birincisi, yoksul kesimi ihtiyaçlarını belirlemek ve ulusal kaynakların bu ihtiyaçlara yönlendirilmesini sağlamak için politik süreçte etkin olmak ve merkezi idareyi bilgilendirmek, ikincisi ise, etkin planlama ile

---

¹⁷⁸Hazman, a.g.k. s:143.

¹⁷⁹Kesgin, a.g.k. s:95.

ihtiyaçların önceliklerinin belirlenmesi ve koordinasyonu için teknik destek sağlama şeklindedir.¹⁸⁰

Yerel yönetimlerin Türkiye’de yoksullukla mücadele konusundaki çalışmalarını faydaları açısından uzun dönemli (doğrudan) katkıları ve kısa dönemli (dolaylı) katkıları olarak iki ana başlık altında inceleyebiliriz.¹⁸¹

Uzun Dönemli Katkıları:

- a) Meslek edindirme kursları,
- b) Eğitim öğretim faaliyetleri,
- c) Düşük kredili ve uzun vadeli konut temini,
- d) Mikro kredi temini,
- e) Kermes veya alışveriş merkezinde satış standı temin etme gibi katkıları içerir.

Kısa Dönemli Katkıları:

- a) Ayni yardımlar,
- b) Nakdi yardımlar,
- c) Sağlık yardımları,
- d) Sığınma evleri ve benzeri katkıları içermektedir.

Uzun dönemli yapılan katkılarla yoksulluğun kalıcı çözüme ulaştırılması mümkün olabileceken, kısa dönemli yapılan katkılar yoksullukla mücadelede acil fakat geçici katkıları oluşturmaktadır. Uzun dönemli yardımlar, her türlü ihtiyacın karşılanmasında gerekli olan parayı kazanabilmek için eğitim, kurs ve pazarı sağlarken; kısa dönemli yardımlar, eninde sonunda tükenen olan parayı direkt vermektedir. Yine sağlık ve barınma da kısa dönemli destekler arasındadır.

---

¹⁸⁰Hazman, a.g.k. s:143-144.

¹⁸¹Özden, Kemal, Ahmet Arabacı (Ekim 2007). “Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü”, **IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, Çanakkale, s:839.

Yerel yönetimler, engelli ve özürlü kişilerin kamu yaşamına katılmasını, kamu alanlarında söz sahibi olmasını, kamu ulaşımından yararlanma haklarını, elverişli konut hakkını, eşit, adil davranılmasını karşılamak durumundadır. Ayrıca eğitim hakkının gerçekleşmesi amacıyla, değişik toplumsal ve kültürel kesimlerden insanların eğitsel gereksinimlerini hem ilk ve orta öğretim basamaklarındaki okullarda, hem de halk eğitimi özeklerinde karşılamak durumundadır. Kadının konumuyla ilgili olarak da, kendi örgüt yapısı içinde kadın çalışanlarıyla birlikte kadın kenttaşların toplumdaki rollerini oynayabilmesi, sunduğu kentsel hizmetlerden kadınların daha adil ve eşit biçimde yararlanabilmesi için sorumluluklar yüklenmesi gerekmektedir.¹⁸²

Türkiye’de yoksulluk, kırsaldan kentlere akan bir yol izlemektedir. Yoksulluk öncelikle kırsal kesimlerde doğmuş, işsizlik ve daha iyi yaşam koşullarına hevesle yapılan göç ile kentlere taşınmıştır. Kentlerdeki hayat pahalılığı ve güvencesiz, düşük ücretli istihdam kişileri yoksulluktan kurtarmamış, yoksulluğun kentlere taşınmasına sebep olmuştur.

Kentsel yoksulluğun azaltılması için öncelikle kırsal temelli yoksulluğun görüldüğü Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde tarım reformu başta olmak üzere bazı yasal düzenlemeler yapılarak bireylerin gelir sağlama olanaklarını artırmak gerekmektedir. Bu tür politikalarla bir yandan, bireylerin yaşadığı topraklarda yaşamlarını sürdürebilmelerinin olanaklı hale gelmesiyle göç etme isteklerinin törpülenmesine, öte yandan, göç alan ve bunu ememeyen bölgelerde tırmanan yoksulluğun da azalmasına katkı sağlanabilecektir.¹⁸³

Kırsal alana tarıma dayalı sanayilerin yanında, ev yapımı gıda ürünleri, geleneksel el sanatları, işlenmiş tarım ürünlerinin üretimi, küçük işletmeler, madencilik, balıkçılık ve yöresel turizm, kayak, arıcılık, tavukçuluk, hayvancılık, halı ve kilim dokumacılığı, gibi tarım dışı faaliyetlerin de teşvik edilmesi yoluyla ekonomik faaliyet çeşitliliği artırılabilirken kırsal alanda yatırım yapmanın da cazip hale getirilmesi mümkün olabilir. Ayrıca merkez

¹⁸²Geray, Cevat (Aralık 1998). “Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı:421, s:341.

¹⁸³Ökten ve Kale, a.g.k. s:87.

olarak belirlenecek köylerde yöresel ürün, pazar ve fuarların oluşturulması tarımsal sanayiye önemli oranda destek sağlayabilecektir. Ancak tüm bu çalışmalar yürütülürken bölgesel özelliklere uygun ekonomik faaliyet alanlarının tespit edilmesi yoluyla kırsal kalkınmada bölgesel özelliklerin göz önüne alınması önem taşımaktadır.¹⁸⁴

Kentsel yoksullukla mücadelede öncelikle kırsal kesimlere uygun sosyal politikaların uygulanması, sorunun kaynağından çözüme gidilmeye çalışılması mantıklı fakat yeterli değildir. Kentlerde de yoksullukla mücadele yerel yönetimler, dernekler, vakıflar, sivil toplum kuruluşları gibi kurum, kuruluş veya kişiler tarafından yürütülmektedir. Bu bölümde yerel yönetimlerin çalışmaları üzerinde durulacak, örnekler verilecektir.

2.9.2.1. İl Özel İdareleri'nin Kentsel Yoksullukla Mücadele Çalışmaları ve Mikro kredi Uygulamaları

Daha önceki konularda belirttiğimiz gibi, 04/03/2005 tarihinde yayımlanan 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununda, İl Özel İdaresine yoksullukla mücadele anlamında sosyal hizmet ve yardımlar yapabilme, yoksullara mikro kredi verilmesi ve çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları açma yetkileri verilmiştir. Ayrıca valinin, yoksul, muhtaç ve kimsesizlere, özür lülere yapılacak yardımlar için il özel idaresi bütçesinden ayrılan kaynağı kullanması gerekli görülmektedir (md. 43).

İl özel idarelerine, yoksullukla mücadele için verilen bu yetkilerden mikro kredinin ne olduğunu, ne amaçla, nasıl ve kimlere verildiğini kısaca açıklayalım.

Yoksullukla mücadele için yapılması önerilen başka bir uygulama da mikro kredi uygulamasıdır. Yoksulluğu azaltmak amacıyla geliri artırmak ve istihdamı desteklemek üzere tasarlanmış bir uygulamadır. 2005 yılı Birleşmiş Milletlerce "Mikro kredi Yılı" ilan edilmiştir. Ülkemizde ise ilk defa 2002

---

¹⁸⁴Kentleşme Şurası 2009, a.g.k. s:49.

yılında, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı tarafından deprem bölgesi Düzce, Kocaeli ve İstanbul'da dar gelirlili kadınlara verilerek uygulanmıştır.

Mikro kredi programlarının kökleri 1940'larda Asya'da yürütülen kırsal tarımsal kredi programlarında bulunabilir. Bu programlar hükümetlere ait ve onlar tarafından yönetilen, imtiyazlı faiz oranları ile çiftçilerin desteklendiği programlar olup 1980'lere kadar tarım kesimindeki yoksullar hedeflenmiştir. Ancak 1980'lerden itibaren hedef tarım dışı mikro girişimcilere, özellikle de kadınlara kaymıştır.¹⁸⁵

Mikro kredi, kolay verilebilen, prosedürü az olan bir kredilendirme sistemi olup; resmi mali kuruluşlardan kredi alma olanağı bulunmayan, yoksulluk çizgisinin en altında bulunan (yoksulun yoksulu) insanlara, yani bir ekonomik fırsat veya küçük meblağda bir nakit kaynağı buldukları takdirde "girişimci" haline gelerek yoksulluktan kurtulabilecek kişilere, iş yapmaları için verilen geri ödeme taahhüdüne dayanan bir sistemdir.¹⁸⁶ Küçük bir başlangıç sermayesine ihtiyacı olanlara verilen bir borçtur. Bu kredi ile sermayesi olmayanların üretime katılmaları desteklenmekte ve yoksulluktan koptmaları için de bir fırsat yaratılmaktadır.

Mikro kredinin popülerliği, kadınların ekonomik, politik ve sosyal güçlenmelerini sağlama potansiyeline sahip olması varsayımına dayandırılmaktadır. Bu varsayım da donörlerin ve kalkınma alanında çalışanların üçüncü dünya kadınlarının güçlenmelerini sağlamak için mikro krediyi kullanmalarını meşrulaştırmaktadır. Kredi sisteminin aynı zamanda sosyal hedefleri de vardır ki bunlardan en önemlisi yoksulluğun azaltılmasıdır. Diğer hedefler sosyal koruma, istihdam yaratma, istihdamın geliştirilmesi ve makroekonomik koşulların iyileştirilmesine katkı sağlayacak olan mikroekonominin sürdürülebilir gelişimini desteklemektir. Bireysel bir

---

¹⁸⁵T.C.Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2011). Nediha Özgün Baltacı. "Kadınları Güçlendirme Mekanizması Olarak Mikrokredi", Ankara, s:55.

¹⁸⁶Kösemen, İkbal Begüm (2004), "Yoksulluk Çizgisinin Altındaki Nüfusa Mikrokredi Uygulaması ve Türkiye'deki Boyutu", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s:58-59.

girişime mikro kredinin katkısı ise finansal problemlerin üstesinden gelme ve paranın yönetimine yardım etme yoluyla olmaktadır.¹⁸⁷

Özellikle kadınların, mikro kredi uygulamasıyla kendi hesabına çalışan kişiler haline gelmesi ve hane gelirinin artmasına katkı sağlaması hedeflenmiştir. Çalışmayan veya güvencesiz çalışan kadınların bankalardan kredi alması için teminat göstermesi, çalışan bordrolu kefil bulması, gerekli belgeleri toplaması gibi prosedürleri yerine getirmesi zordur. Günümüzde hala okuma yazma bilmeyen kadınların fazlaca olması da ayrı bir engeldir. Kadınların kaynaklara ve söz konusu kredilere erişimi sağlandığında, kredileri erkeklere göre daha verimli kullandığı da başka bir önemli ayrıntıyı oluşturmaktadır.

Örnek birkaç il özel idaresi yıllık raporlarına baktığımızda aile ve sosyal politika adı altında yapılan yardımlar genellikle, bina bakım-onarım, rehabilitasyon hizmetine yönelik çalışmalar ile makine, teçhizat alımı ve mikro kredi verilmesi, kardeş okul yardımları gibi yardımlardır. Aşağıda bazı örneklerle bu açıklamayı destekleyelim:

Gaziantep İl Özel İdaresi'nin kadınlara yönelik Sosyal Destek Programı (SODES) destekli "Mikro Adımlarla Yoksullukla Mücadele" projesi bu yardımlara bir örnektir. Proje kapsamında 132 bin 500 lira bütçeyle mikro kredi çalışmalarına katkı sağlanmış, proje ile bir hafta süreyle evlerinde girişimcilik eğitimi alan 200 dar gelirli ev hanımının her birine 500 lira mikro kredi dağıtılmış, ayrıca, sosyal faaliyetler alanıyla ilgili olarak 520 mikro kredi üyesi kadına madde bağımlılığıyla mücadele, aile içi şiddetle mücadele, kadın haklarıyla ilgili bilinçlendirme, aile içi iletişimi güçlendirme ve yurttaşlık-kentlilik bilinci konularında eğitimler verilmiştir.¹⁸⁸

---

¹⁸⁷Baltacı, a.g.k., s:56.

¹⁸⁸<http://www.haberler.com/mikro-adimlarla-yoksullukla-mucadele-3101442-haberi/>, Haber Tarihi: 02.10.2011, (04.05.2012)

Yalova Valiliği İl Özel İdaresi ve Yalova Girişimci Kadınlar Derneği tarafından imzalanan protokol kapsamında, 23 kadına 1 yıl faizsiz geri ödemeli 1.500'er lira kredi desteği verilmiştir.¹⁸⁹

Manisa'da eğitim-öğretimin kalitesini arttırmak amacıyla Manisa Valiliğince başlatılan “Kardeş Okul Kardeş Kurum” kampanyasında Manisa İl Özel İdaresi kardeş okulu olan Mersinli Şehit Ahmet Uludağ İlköğretim Okulu'na bilgisayar, yazıcı ve projeksiyon cihazı hediye etmiştir.¹⁹⁰

Sonuç olarak il özel idareleri, sosyal yardımlara ayrılan bütçelerini tadilat, makine, cihaz alımı ve mikrokredi verilmesi gibi hizmetlerde kullanmaktadır. Gördüğümüz gibi yoksullukla mücadelede il özel idarelerinin katkıları yadsınamayacak kadar çoktur.

2.9.2.2. Belediyelerin ve Büyükşehir Belediyelerinin Kent Yoksulluğu İle Mücadele Politikaları ve Sosyal Belediyecilik

13/07/2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre ise belediye; belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamanın yanı sıra, sosyal hizmet ve yardım yapmak ve yaptırmak ile Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyelerin, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açması yetkisi verilmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda yoksullukla mücadeleye yönelik yapılan düzenlemelere göre ayrıca, dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özörlülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar için bütçeden harcama yapılabilmesi öngörölmüş (md. 60-i) ve Belediye Başkanına da bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özörlülere yönelik hizmetleri yürütmek ve özörlüler merkezi oluşturmak sorumluluğu yüklenmiştir (md.38/n).

Belediyeler belde halkının ortak nitelikli ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş örgütlerdir. Belediyeler hizmet götürdükleri veya hizmet bakımından

¹⁸⁹<http://www.haberler.com/yalova-da-23-kadina-mikro-kredi-destegi-3645354-haberi/>, Haber Tarihi:22.05.2012, (06.06.2012)

¹⁹⁰<http://www.sondakika.com/haber-il-ozel-idaresi-nden-kardes-okuluna-yardim-3601922/>, Haber Tarihi:08.05.2012 (06.06.2012)

bağlantılı oldukları toplumun örgütlü örgütsüz kesimleri ile ve tek tek bireyleri ile varlık nedenleri, amaçları ve görevleriyle uyum içinde olumlu ve yapıcı ilişkiler kurmak zorundadırlar. Çünkü bu nitelikte ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi, kuruluşun başarısını ve varlığını etkileyecektir. Bu tür ilişkilerden bazıları, belde halkının sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayacak olan çalışmalardır. Bu çalışmalarda dikkat edilmesi gereken, merkezi yönetim tarafından yapılan iş ve hizmetleri yenilemek değil, merkezi yönetimin görev üstlenmek istemediği alanlarda hizmet üretmeye çalışmak ya da merkezi hükümetin çalışmalarına yardım edici hizmetlerde bulunmaktır.¹⁹¹

Belediyelerin rolünün tartışılmaya başlamasıyla Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası'nın ortaklaşa hazırladığı Kent Yönetim Programı'nda ise (Urban Management Program) kentsel yoksulluğun belediyeler düzeyinde müdahale edilerek azaltılması konusu üzerinde durulmaktadır. Söz konusu raporda belediyelerin özellikle;¹⁹²

- Belediye hizmetlerine ulaşımı kolaylaştırma,
- İstihdam yaratma,
- Yerel halkı suç ve doğal kaynaklı afetlerden koruma,
- Koordinasyon sağlama, rolleri üzerinde durulmaktadır.

İl özel idaresi ve belediye kanununda olduğu gibi büyükşehir belediyesi kanununda da “yoksul”, “muhtaç” ve “dar gelirlili” gibi kelimeler kullanılmamıştır. Bunların yerine “sosyal ve kültürel hizmetler” başlığının kullanıldığı dikkat çekmektedir. Diğer yasalarda da olduğu gibi yoksul, muhtaç ve dar gelirlilere yapılacak yardımlar için ayrılan ödeneği kullanma yetkisi Büyükşehir Belediye Başkanına aittir.¹⁹³

Yerel yönetimler, sosyal politikaları, sosyal hizmetleri, mahalli sorumluluğa sahip olarak yerine getiren ve topluma en yakın olan kamu

---

¹⁹¹Güllüce, a.g.k. s:95.

¹⁹²Hazman, a.g.k. s:145-146.

¹⁹³Önen, a.g.k. s:78.

yönetim birimleridir. Ülkemizde yerel yönetim kuruluşu dendiğinde ise akla büyük ölçüde belediyeler gelmektedir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkemizde belediyeler, il özel idarelerine göre daha önemli kuruluşlar haline gelmiştir. Nüfus artışı ve göç hareketleri, hızlı ve plansız kentlerin ortaya çıkmasına ve kentsel hizmet talebinin artmasına yol açmıştır. Belediyelerin kullandıkları kaynaklar ve hizmet götördükleri nüfus, diğer yönetim birimlerine göre daha fazladır. Merkezi yönetimin yasal ve idari düzenlemeleri altında fonksiyonlarını icra eden belediyeler, sosyal refah hizmetlerinin üretim ve dağıtımında önemli bir rol üstlenirken, toplumun da artan ihtiyaçlarına bağlı olarak belediyelerden sosyal refah hizmetleri yönünde beklentisi oldukça yüksek düzeylere ulaşmıştır.¹⁹⁴ Topluma en yakın birimler olarak görülen belediyelere yoksullukla mücadelede önemli görevler düşmüştür. Bu özelliğinden dolayı da belediyelere “sosyal” sıfatı yakıştırılmış ve “sosyal belediyecilik” kavramı kulağa hoş gelir hale gelmiştir.

Literatürde yerini alan sosyal belediyecilikle ilgili birkaç tanımlamaya değinecek olursak, sosyal belediyecilik;

Akdoğan'a göre; mahalli idareye sosyal alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen, bu çerçevede kamu harcamalarını konut, sağlık eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca kanalize eden; işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun tesis edilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan alt yapı çalışmalarının yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mevhumunu güçlendirmeye yönelik olarak mahalli idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir modeldir.¹⁹⁵

Kadir Topbaş'a göre ise sosyal belediyecilik; kamu hizmetlerine sosyal karakter kazandıran, kentlilerin sosyal durumları ile yakinen ilgilenen ve onlara sosyal destek sağlayan bir anlayıştır. Bu anlayış günümüz demokrasilerinde

¹⁹⁴ Aydın, Murat (2008). **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, İstanbul: Yedirenk Yayınları, s:17-18.

¹⁹⁵ Akdoğan, Yalçın (2002). “Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyecilik”, **Eminönü Bülteni**, Şubat Sayısı, s:35.

vatandaşların devlet kurumlarından ve yerel yönetimlerden beklentilerinin artmasının tabii sonucudur. Sosyal belediyeçilik bu beklentileri en iyi şekilde karşılamayı amaçlayan bir hizmet yöntemidir. Bu bakış açısı ile hizmet veren bir yerel yönetim, kentlilerin isteklerini sadece yol, su ve kanalizasyondan ibaret görmez. Bunların yanı sıra kent sakinlerinin sosyal, kültürel, sportif ve benzeri ihtiyaçlarını da mutlaka dikkate alır ve gerekli hizmeti sunar.¹⁹⁶

Sosyal belediyeçilik, belediyeleri klasik hizmet ve görevlerinin dışına çıkarmış, yardıma muhtaç olanlarla daha fazla ilgilenen, yerel vatandaşların sosyal sorunlarını çözmeye çalışan bir statü kazandırmıştır. Sosyal devletin yetişemediği durumlarda sosyal belediyeler bu görevi üstlenmekte ve sosyal hizmetler sunmaktadır.

Sosyal belediyeçilik kapsamında, belediyelerin yapabilecekleri hizmetleri şu şekilde sıralayabiliriz.¹⁹⁷

- a) Kimsesizlerin, evsizlerin, sokak çocuklarının ve muhtaç kadınların barınma ihtiyaçlarını karşılamak,
- b) Öksüzlere çocuk yuvaları ve kreşler yapmak,
- c) Yaşlılara huzurevleri tesis etmek,
- d) Sağlık merkezleri, sağlık ocakları, gezici sağlık otobüsleri, öntanı merkezleri hizmete sokmak,
- e) Hastaneler civarında hasta yakınları için misafirhaneler oluşturmak,
- f) Kültür, sanat ve spor tesisleri açmak,
- g) Tiyatro, sinema, kütüphane ve kültür merkezlerini mahallelere kadar yaygınlaştırmak,
- h) Fakir, muhtaç ve yaşam mücadelesi veren kesimlere yönelik aş evleri ve imarethaneler kurmak,

¹⁹⁶ <http://www.sosyalpolitikalar.org/makaleler/sosyal-belediyeclik/148-kapak-soruturmasi-sosyal-belediyeclik-kadr-topba> , (24.05.2012)

¹⁹⁷ Eş, Muharrem, www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=583 (09.10.2011)

- i) Özürlüler için ulaşım, eğitim ve sosyo-kültürel ortamlarda kolaylık sağlayıcı tedbirler almak,
- j) Beceri ve meslek edindirme kursları açmak,
- k) Park-bahçeler ve piknik alanlarını yaygınlaştırmak,
- l) Doğal dengeyi koruyan ve çevresel şartları düzenlenmiş ucuz konut alanları üretmek,
- m) İş kuracak kadın ve gençlere yönelik rehberlik yapmak, makine ve ekipman desteği sağlamak,
- n) Tanzim satış mağazaları ve ekmek fabrikaları kurmak,
- o) Gıda, kömür, ilaç, kırtasiye malzemesi yardımı yapmak,
- p) Toplumsal gruplar, sivil toplum kuruluşları ve kitle örgütlerine rehberlik etmek, onlarla dayanışma ve yardımlaşmayı geliştirmek,
- q) Gençlerin, engellilerin ve kadınların toplumsallaşmalarını sağlayacak merkezler açmak.

Örneğin, Çankaya Belediyesi özellikle de ÇAYED aracılığıyla kent yoksullarına gıda ve giyim alanlarında düzenli olarak yardımlar yapmakta ve zorunlu harcamaların arttığı bayram, okul sezonu vb. dönemlerde belediyenin ihtiyaç sahibi ailelere dağıttığı Çankart aracılığıyla nakit para yardımında bulunmaktadır. Çankaya belediyesi yoksullara yardım etmenin gerekli olduğunu fakat yeni iş ve istihdam alanları yaratmanın daha faydalı olacağı düşüncesiyle kurulan İş ve İstihdam Merkezi ve Sosyal Projeler Merkezi ile işsiz vatandaşların niteliklerine göre iş bulmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca AGSD, İş Kur ve Çankaya Halk Eğitim Merkezi ile tekstil, kreş eğitmeni, hasta, yaşlı ve engelli bakım hizmetleri elamanları yetiştirilmesini hedefleyen kurslar düzenlemektedir.¹⁹⁸

Antalya Büyükşehir Belediyesi de, Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Toplum Hizmetleri Şube Müdürlüğü'ne bağlı olarak, sosyo-ekonomik durumu

---

¹⁹⁸ http://www.cankaya.bel.tr/oku.php?yazi_id=14005. (24.05.2012)

yetersiz olan kız ve erkek öğrencilerin barınma ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Sabah öğle akşam yemeği verilmekte, bazı kız öğrencilere burs imkânları sağlanmakta, psikolojik sorunlar yaşayan kızlar için Aile Danışma Merkezinden psikolog desteği alınmaktadır. Çamlıbel Aile Eğitim Ve Sosyal Hizmetler Merkezi, Engelli Danışma Merkezi Ve Görme Engelliler Sesli Kütüphanesi rehberlik, çocuk gelişimi, aile danışmanlığı, kurslar ve görme engellilere bilgi sağlama hizmetleri sunmaktadır. Sosyal Hizmet Uzmanları tarafından yapılan sosyal incelemeler sonrasında belirlenen mağdur ve ihtiyaç sahibi ailelere her gün 3 çeşit sıcak yemek Antalya Büyükşehir Belediyesi Aşevinden evlerine götürülmektedir. Antalya Büyükşehir Belediyesi Aşevinden yılın 12 ayı, her yıl ortalama olarak 500.000 vatandaş yemek yardımı almaktadır. Kasım 2009'dan itibaren Yarım Elma Projesi kapsamında kişisel bakım, ev temizliği, yemek hazırlama, ev dışı işlerde yardımcı olma, uğraş terapisi gibi hizmetler verilmektedir. 48 kişilik huzurevi ve Kadın Sığınma Evi de bu anlamda ihtiyaç sahiplerine destek vermektedir. Antalya Büyükşehir Belediyesi "Atma Paylaş" sloganıyla başlattığı kampanya ile ihtiyaç sahipleriyle kullanmadığı eşyalarını ne yapacağını bilemeyenleri buluşturmaya yönelik projeler yapmaktadır.¹⁹⁹

Yukarıdaki örnek çalışmaları değerlendirdiğimizde, belediyelerin yoksullukla mücadele amaçlı çalışma alanlarının oldukça geniş olduğunu söyleyebiliriz. Öğrenci yurtları, nakit para yardımı, kadın sığınma evleri, huzur evleri, aş evleri, mesleki eğitimler, danışmanlıklar gibi birçok alanda kentsel yoksullukla mücadele söz konusu olabilmektedir. Belde halkının gıda, giyecek, barınma, eğitim ve para gibi temel ihtiyaçların karşılanmaktadır. Bu çalışmalar, belediyelere bölgedeki vatandaşları daha iyi tanıma ve onlara daha da yaklaşma imkânı verdiği için "sosyal belediyecilik" unvanını da onlara kazandırmıştır.

Sosyal belediyeciliği yalnızca maddi anlamda yoksunluğu olan belde sakinlerine para, yakacak ya da yemek yardımıyla sınırlamamak gerekir.

---

¹⁹⁹ <http://www.antalya.bel.tr/content.asp?MAINMENUID=8&MENUID=133> , (25.05.2012)

Sosyal belediyeçilik, sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon, mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme, yardım etme, gözetme, yatırım gibi pek çok işleve sahiptir. Özellikle sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği halindeki bir belediye, bütün bu işlevleri yerine getirmede hiç zorlanmayacaktır. Merkezi idare, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları, sosyal hizmetlerin yerine getirilmesi sürecinde birbirlerinin alternatifi olarak değil de tamamlayıcısı olarak görülmelidir.²⁰⁰

2.9.2.3. Köylerin Yoksullukla Mücadeledeki Yetkileri

Yürürlükteki 1924 yılında çıkarılmış olan 442 sayılı Köy Kanunu, günümüzün ihtiyaçlarının çok gerisinde kalması ve değişecek olmasına rağmen yoksullukla mücadele konusundaki hükümleri dikkat çekmektedir. 442 sayılı Köy Kanunu'nun isteğe bağlı işler arasında köydeki yoksul ve muhtaçları korumaya dönük önemli bir takım düzenlemelere yer verilmiştir. Ayrıca bu kanunla köy muhtarına, yoksullukla mücadele konusunda doğrudan bir görev ve sorumluluk verilmemiş, buna karşılık ihtiyar meclisine, “tarlası ve arazisi olmayan köylüyü arazi sahibi edindirmek” (m.44/3) gibi yetkiler verilmiştir.²⁰¹

2.9.3. Yerelde Yönetişim Yoluyla Yoksullukla Mücadele

Yönetişimle amaçlanan yerel yönetimlerin her şeyi yapması değil, toplumdaki diğer aktörlerle birlikte bir ortaklık anlayışı içinde yapabilir kılınmalarıdır.²⁰² Yönetişimle, bir yandan toplumu yönlendirmede sorumluluk dengesinin devletten topluma aktarılması açıklanırken; diğer yandan STK' ları da içine alan demokratiklik, açıklık, hesap verebilirlik, çoğulculuk ve kararların hizmete en yakın yerlerde alınmasına işaret edilmektedir.²⁰³

---

²⁰⁰Pekküçükşen, Şerife (Aralık 2004). “Sosyal Belediyeçilik ve Selçuklu Belediyesi Şefkat Evleri Örneği”, Yerel Yönetimler Kongresi, **Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma**, Biga/Çanakkale, s:462.

²⁰¹Önen, a.g.k. (Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelesi: Malatya Belediyesi Örneği), s:78-79.

²⁰²Göymen, Korel (Nisan 2000). “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yönetişim: Gereksinimler, Önergeler, Yönelimler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, 9 (2), Ankara, s:10.

²⁰³Önen, (2010), a.g.k. s:170.

Yönetişimin temel mekanı Friedmann'a göre, ekonomik ve politik mekan ile yaşam mekanlarının merkezi olan kentlerdir. Yönetişim, kentlerin performansını değerlendirmek üzere iyi yönetişim, iyi yönetim ve iyi çıktılar olarak geliştirilmiş olan üç yoldan biri olarak da yorumlanabilir.²⁰⁴ Bu çerçeveden baktığımızda yönetişimin, merkezi yönetimlerden daha çok yerel yönetimlerle ilgili olduğunu ve bölgesel düzeydeki çalışmalarda daha fazla verimlilik sağlayabileceğini söylemek mümkündür.

1980'lerden sonra yaşanan yerelleşme ile birlikte sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimlerle beraber yerel sorunların çözülmesi, yerel gereksinimlerin gereği gibi karşılanabilmesi ve yoksullukla mücadele konusunda daha etkin ve şeffaf rol üstlenmeye başlamışlardır.²⁰⁵ Fakat hala Türkiye'de sivil toplumun çok güçlü olmadığını ve gelişmekte olan bir sektör olduğunu söyleyebiliriz. Bu süreçte, en küçük idari birim olan mahallenin ve mahalle muhtarlarının; yerel yönetim reformu ile ilgili kanunlar, kendilerine tanınan yeni haklar ve görevler, katılımı kolaylaştırıcı ve etkin kılıcı araçlar olan anket, gelişmişlik düzeyini ölçümleme, kamu harcamalarını takip etme ve bilgi edinme kanunu gibi alanlarda bilgi düzeylerinin artırılması, sivil toplumun en küçük ölçekten başlayarak gelişmesinde etkili olacaktır.²⁰⁶

Yönetişim kavramının en önemli özelliği karar alma aşamasında katılımın sağlanmasıdır. Yerelde yoksullukla mücadele amaçlı yapılması gereken ise bu etkin katılımın gerçekleştirilmesidir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için kent konseyleri kurulmuştur. Fakat kent konseylerinin kurulmuş olması etkin katılımın sağlanması için yeterli değildir.

Yerel yönetimlerin yoksulluğu giderebilmesi, toplumdaki bütün katman ve kesimlerin, yönetişimle, yoksulluğa ilişkin karar alma ve uygulama süreçlerine katılımını gerektirmektedir. Bu süreçte merkezi yönetim, yerel yönetimlerin bu konudaki görev ve sorumluluklarını sınırlandırmak yerine;

---

²⁰⁴ Shehrin, Petek Kovancı, (2013). "Kent Yönetimi ve Planlamada Yönetişim", **Yönetişim**, (Editör: M. Akif Çukurçayır, H. Tuğba Eroğlu). Konya: Çizgi Kitapevi, s:201,204.

²⁰⁵ Gül, Sallan Gül ve Memişoğlu, a.g.k. s:14.

²⁰⁶ TESEV, a.g.k. s:87-88.

teşvik edici, yol gösterici ve özendirici bir rol üstlenebilir. Bunun için yerel yönetimlerin yoksullukla mücadeledeki başarısı; merkezi yönetimin kaynakları etkin kullanması, işbirliği ve uyumu kapsamında verimsiz olduğu alanlarda çekilerek kendi görev ve yetkilerinden bir kısmını başta yerel yönetimler olmak üzere diğer kuruluşlarla paylaşmasına dayanmaktadır.²⁰⁷

Klasik anlamda bürokratik iş yapma kültüründen, daha etkin, saydam ve hesap verebilir yönetim anlayışına geçişte yöneticilerin öncü rolü oynamaları gerekmektedir. Kanunların çıkarılması ve reformların yapılması, yönetim anlayışına geçişi tek başına sağlayamamaktadır.²⁰⁸ Dolayısıyla yerel yönetimlerin yoksullukla mücadelesinde başta belediye başkanlarına, belediye meclis üyelerine, üst düzey yöneticilere ve daha sonra da mahalle muhtarlarına büyük görev düşmektedir. Yönetişimin ne anlama geldiği, yönetim çerçevesinde ne tip çalışmalar yapmanın mümkün olduğu, sürecin nasıl daha etkin işleyebileceği konularında bilinçlendirmeler yapılmalı ve eğitimler verilmelidir.

Türkiye’de AB yasalarına, standartlarına ve kurumlarına uyum sağlamak için hem AB’nin hazırladığı “yol haritası” ve hem de Türkiye’nin hazırladığı “Ulusal Program”, kamu idaresi sisteminin yeniden yapılandırılmasına hız kazandırmıştır. “Ulusal Program” iyi yönetim prensiplerini vurgulamakta, devletin verimli işlemesi gerektiğinin altını çizmekte ve reform yapılması gereken birkaç alan ve kuruma işaret etmektedir. İktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)’nin belediyeler, büyükşehir belediyeleri ve il özel idarelerine ilişkin yürürlüğe konmuş kanunlarıyla, yerel düzeyde daha saydam, katılımcı ve insan haklarının temelini oluşturduğu yeni bir düzenlemeye gidilmektedir. Bu bağlamda, merkezi yönetimin bazı yetkileri yerel idari birimlere devredilmiş, kamu kurumlarının özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarıyla paydaş ilişkileri geliştirmelerinin önü açılmıştır. Belli bir

---

²⁰⁷Önen, a.g.k. (Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelesi: Malatya Belediyesi Örneği), s:75.

²⁰⁸TESEV, a.g.k. s:88.

bölge/kentteki bütün paydaşlar, yerel kalkınma sürecine katılmak konusunda teşvik edilmektedir.²⁰⁹

Yerel yönetimlerin STK' larla özellikle derneklerle bir araya gelmesi, yasal zorunluluğun tamamlanması ya da belde halkının isteklerinin yalnızca dikkate alınması ve ilgili eleştirilerin göz önüne alınmasından çok, bu ilişki, yoksulların belirlenmesi, izlenmesi ve sorularının giderilmesi konusundaki karşılıklı bilgi alışverişi, ortak strateji ve ilgili tedbirlere başvurma yönünde kurulabilir.²¹⁰

Yerel yönetişimin inandırıcılığı ve uygulanabilirliği ile ilgili olarak bazı çekincelerin varlığının altı çizilmektedir. Bunlar, yönetilmekten yönetişime geçişin kolay ve hemen kabul görecektir bir olgu olmayışı, yeterli bir toplumsal sindirme, öğrenme ve deneyim sürecinin yaşanması ve toplumun bu anlamda örgütlenmesinin gerektiğidir. Nitekim henüz uygulamadan çok kavramsal boyutun üzerinde tartışılmaya devam edilmektedir. Bu bağlamda “yönetişim anlayışına dayalı bir demokrasiyi geliştirme projesi” olarak tanımlanan YG21 sürecinin, yerel yönetişimin belirtilen bu sorunlarını aşabilmede yardımcı olması beklenmektedir.²¹¹

Kimisine göre de iyi yönetim, her derde deva bir ilaç gibi görünmemelidir. Yerinden yönetimin yoksulluğun azaltılmasına ilişkin liberal demokrasinin söylem ve uygulamaları, gelişmekte olan ülkeler için her zaman doğru ve uygun düşmeyebilir. IMF ve Dünya Bankasının gelişmekte olan ülkelere yoksulluğun azaltılmasına ilişkin yönetim çağrısında bulunmasına ilişkin söylemlerine bakıldığında ise, bu kuruluşların sorunun üstesinden gelecek makul ve uygulanabilir bir donanımına sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu kuruluşlar, 10 yıllık süreden bu yana gelişmekte olan

---

²⁰⁹Göymen, Korel, Begüm Özkaynak (2008). “Türkiye’de Yerel Yönetişimde Son Gelişmeler: Pendik’te Edinilen Deneyimler ve Çıkarılan Dersler”, Bölgesel Kalkınma Ajansları, İstanbul Politikalar Merkezi, s:117-118.

²¹⁰Önen, (2010), a.g.k. s:176-177.

²¹¹Demir, İrfan (2006). “Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Fonksiyonları Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, s:75.

ülkelere değişimde bulunma çağrısı yapmayı adeta kendilerine alışkanlık haline getirmişlerdir. Ancak bunu yaparlarken daha çok ABD ve G -7 ülkelerinin ekonomik çıkar ve değerlerini esas alarak öneriler sunmayı kendilerine görev saymışlardır.²¹²

2.9.4. Yerel Ekonomik Kalkınma Politikaları

2005 ve daha önceki Dünya Kalkınma Rapor'unda insanları yoksulluktan kurtarmanın en etkili yolunun, yeni iş olanakları oluşturmaktan geçtiği ifade edilmektedir. İşsizliğin varoluşu, bireylerin aktif olarak iş aradıklarını ancak bulamadıklarını göstermektedir. Bununla birlikte gelişmekte olan ülkelerde çok küçük bir azınlık gönüllü olarak emek piyasası dışında kalmanın maliyetini karşılayabilmektedir. 2007 raporunda ise genç işsizliğine değinilmiş, yoksullukla mücadelede gençlere yatırım yapılmasının önemi vurgulanmıştır.²¹³

Çukurçayır'a göre Türkiye'de AB uyum politikalarının kalkınma stratejilerini belirleyiciliği çok güçlü bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde genellikle kalkınmayı sağlamak ve yoksulluğu azaltmak için yapılan projeler devlet merkezli olmuştur. Günümüzde ise bölge kalkınma ajansları aracılığı ile daha çok "toplum merkezli" ve "yönetişim" yaklaşımına dayanan bir bölgesel kalkınma temel strateji olarak görünmektedir. Yukarıdan aşağıya değil, aşağıdan yukarıya ve bütün toplumsal, ekonomik, siyasal aktörlerin işbirliğine dayalı bir kalkınma stratejisi ve projesi uygulanmaya konmuştur. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda küresel dinamikler göz önünde bulundurularak kentlerin ve bölgelerin birer rekabet birimi haline gelmesi amaçlanmakta, ayrıca kalkınma politikalarının belirlenmesi ve yürütülmesi yönetim modeline dayandırılmakta ve böylece katılımcı bir bölgesel kalkınma stratejisi benimsenmektedir.²¹⁴

---

²¹²Önen, (2010), a.g.k. s:175.

²¹³Öztürk, a.g.k. s:3.

²¹⁴Çukurçayır, M.Akif (2013). "Bölge Kalkınması ve Bölgesel Yönetişim" (Editör: : M. Akif Çukurçayır, H.Tuğba Eroğlu). **Yönetişim**, Konya:Çizgi Kitapevi, s:302,303.

İşsizlikle yoksulluk arasında kurulan ilişki, yoksulluğun ortadan kaldırılmasındaki istihdam politikalarını gündeme getirmektedir. En basit yol makro ekonomi politikalarıyla yoksulların kendilerini bu durumdan kurtaracak olan emeklerini kullanmalarını sağlamalarıdır. Tabii ki yoksullukla mücadelede istihdam politikalarının tek başına, her zaman yeterli olamayacağını da belirtmek gerekir. ABD’de yapılan bir araştırmaya göre işsizlik oranındaki her % 1’lik düşüş yoksulluk oranını % 0,3 ile % 0,9 azaltmaktadır. Yoksullukla mücadelede kullanılacak politikaları, işsizlere gelir desteği sağlamak amaçlı “pasif politikalar” ve işsizliği; eğitim, iş yaratma, danışmanlık ve işe yerleştirme faaliyetleri gibi doğrudan önlemlerle azaltmaya yönelik “aktif politikalar” olarak ikiye ayırmak mümkündür. Pasif politikalar daha çok gelişmiş ülkelerde uygulanan, işsizlik sigortası ve işsizlik yardımı gibi uygulamaları içeren politikalarlardır. Aktif istihdam politikaları ise, işsizlere bir gelir desteği sağlamak yerine onları iş sahibi yapma amacını taşır. Burada uzun dönemli işsizler, kadınlar ve özürlü işçiler, yani emek piyasasında iş bulma şansı en az olan kesimler, hedef kitle olarak ele alınmaktadır. Avrupa Birliği ve pek çok OECD ülkesinde bu tür uygulamalar yapılmaktadır.²¹⁵ Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde bu politikaların uygulayıcıları olan IMF ve Dünya Bankası, söz konusu politikaların sonuçlarından eleştirilere maruz kalmaktadır.

Bu eleştirilerin temeli, bu politikaların sadece toplumsal eşitsizliği ve işsizliği artırdığıdır. Neo-liberal politikaların yaygın uygulama alanı bulduğu yüzyılımızın son çeyreğinde gerçekten de, dünyanın en zengin ve en fakir ülkeleri arasındaki gelir uçurumunun giderek açıldığı, konu ile ilgili rakamlara bakıldığında açıkça gözlenebilen bir durumdur. Dünya nüfusunun en zengin %20’sine tekabül eden ülkelerin, küresel GSMH içindeki payları 1970-1989 arası dönemde %73,9’dan %82,7’ye yükselmiştir. Dünya nüfusunun en yoksul %20’sine sahip olan ülkelerin küresel GSMH içindeki payı ise %2,3’den %1,4’e gerilemiştir. Başka bir dünya gelir dağılımı tablosunda ise; dünya

---

²¹⁵Yüceol, Hüseyin Mualla (2005). “Küreselleşme, Yoksulluk ve Emek Piyasası Politikaları”. **Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 14 (2), s:506.

nüfusunun %85,2'sini teşkil eden yoksul ülkelerin dünya gelirinden aldığı pay yalnızca %21,5'tir. En zengin %14,8 nüfus payına sahip ülkelerin dünya gelirinden aldığı pay ise %78,5'tir.²¹⁶

Yerel ekonomik kalkınma olgusunu, oldukça farklı şekillerde tanımlamak mümkündür. ILO' ya göre yerel ekonomik kalkınma; yerel kaynakları ve rekabet avantajını kullanarak belirli bir bölgede kamu ve özel sektör aktörleri arasında ortaklık ve işbirliği faaliyetlerini destekleyen, genel bir kalkınma stratejisinin ortak şekilde oluşumu ve uygulamasına imkân tanıyan, uygun bir iş ortamının yaratılması ve ekonomik aktivitelerin desteklenmesi gibi önemli hedefleri olan katılımcı bir kalkınma sürecidir. ILO' nun yerel ekonomik kalkınma yaklaşımı, şu özellikleri bünyesinde toplar: Sosyal diyalog ve katılımı gerektirmesi, çeşitli alan-mekânlara dayalı olması, yerel kaynakların mobilizasyonu ve rekabet avantajlarını gerekli kılmaları, yerel olarak kendine özgü olması ve yerel bazda yönetilmeleridir.²¹⁷

Aktif istihdam politikaları içinde kullanılabilen başlıca uygulamalar şu şekildedir:²¹⁸

- a) Doğrudan İş Yaratma Programları: İşsizlerin emek piyasalarına geçişlerini kolaylaştıran, iş bulmaları güç kesimlere yönelik olarak geliştirilen faaliyetlerdir.
- b) Yoksul Emeğinin Bilgi ve Becerisinin Geliştirilmesi: Yoksullukları nedeniyle yeterli eğitimi alamayan ve emek piyasalarının aradığı nitelikleri taşımayan kişilerin mesleki formasyon sağlamalarına, teknolojik değişimlere uyum gösterebilmelerine yardımcı olan kurs niteliğindeki programlardır.
- c) İstihdam Sübvansiyonları: İş bulma şansı az olan uzun dönemli işsizlerin, gençlerin, özürülülerin ve kadınlarının istihdamının, bunları istihdam

---

²¹⁶Çeken, Ökten ve Ateşoğlu, a.g.k. s:89-90.

²¹⁷Çetin, Murat (2007). "Yerel Ekonomik Kalkınma Yaklaşımı ve Uluslararası Yaklaşımlar", **Yönetim ve Ekonomi**, 14 (1), s:156.

²¹⁸Yüceol, a.g.k., s:507.

edecek işverenlerin işgücü maliyetlerinin azaltılması suretiyle artırılmasıdır.

- d) Yoksullar Arasında Kendi Hesabına Çalışmanın Özendirilmesi: işsiz insanların bir iş kurmaları için gerekli girişimcilik eğitiminin verilmesi, yeni iş kredilerinin ve kredi teminatlarının verilmesi ve böylece iş kurmalarının sağlanmasıdır.
- e) Kadın Emeginin Emek Piyasasına Girişinin Kolaylaştırılması: Yoksullukla mücadelenin en etkili yollarından birisinin kadınların ücretli istihdamının artırılması olduğu düşünülmektedir. Kadınların ekonomik statülerini geliştirmek için onların geleneksel alanları dışındaki işlerde çalışmalarının sağlanması veya kendi işlerini kurabilmeleri yönünde destek verilmesidir.

Merkezi ve geleneksel ekonomik kalkınma politikalarıyla, yoksullukla mücadelede beklenen başarının elde edilememesi yerel ekonomik kalkınma politikalarına olan önemi artırmıştır. Bu önemin artmasında etkili olan merkezi ve yerel politikalar arasındaki farklılıkları ise şu şekilde sıralayabiliriz:

Geleneksel kalkınma yaklaşımları, yerel aktörleri dikkate almayan merkezi yönetim planlamacıları ve kalkınma kurumları tarafından oluşturulup ve uygulanırken, yerel ekonomik kalkınma uygulamaları ise her bir yöre/bölgenin rekabetçi avantajlarını ve ekonomik potansiyelini kullanarak tüm alansal düzeylerde kalkınmanın desteklenmesini savunur. İkincisi; nerede ve nasıl alındığının bir sonucu olarak geleneksel kalkınma politikaları, bakanlar kurulu ya da merkezi yönetim kurumları tarafından genel çerçevede belirlenir, uygulanır ve yönetilir. Aksine, yerel aktörlerin katılımını ön planda tutan yerel ekonomik kalkınma stratejileri, tüm aktörler arasında büyük ölçüde yatay ve dikey koordinasyonu ve işbirliğini gerektirir. Üçüncü olarak, geleneksel politikalar, sektörel bir uygulama eğilimindedir. Yerel ekonomik kalkınma ise, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirme aracı olarak alansal/bölgesel bir yaklaşım sergiler. Her bir bölgenin ekonomik, sosyal ve kurumsal koşulları ve yerel ekonomik potansiyelin belirlenmesi kalkınma stratejisinin temelini teşkil eder.

Dördüncüsü ise; çoğu geleneksel kalkınma politikasının sektörel yaklaşımları, büyük endüstriyel projeleri gerçekleştirmeye yöneliktir. Son olarak; geleneksel politikalar ekonomik aktiviteleri çekebilmek için finansal destekler ve teşvik paketleri üzerinde dururken, yerel ekonomik kalkınma bu tür aktivitelerden kaçınmaya, geleceğe dönük olarak ekonomik aktiviteleri çekmek ve geliştirmek için temel koşulları iyileştirmeye çalışır.²¹⁹

Ayrıca yoksullukla mücadele edebilmek için sosyal güvenlik tabanı genişletilmelidir. Bunun için hem bağımlı nüfus, hem de kayıt dışı çalışma azaltılmalıdır. Türkiye’de işgücüne katılım oranlarına baktığımızda 1970’de %69, 1990 da %56, 2007 de ise %48’e gerilediği görülmektedir. AB 25 ülkelerinden yetişkin nüfusun %80’i çalışırken Türkiye’de %54’ü çalışmaktadır.⁴³ Veriler Türkiye’de hem işsizliğin hem de bağımlı nüfusun yüksek oranda olduğunu göstermektedir. Bu nedenle bireyin çalışıyor olması gelirin birden fazla kişi tarafından kullanılması nedeniyle yoksulluğu tamamen bertaraf etmemektedir. Sorunun çözümü için işgücüne katılımı çok düşük seviyede gerçekleşen kadınların katılımını artıracak önlemler alınmalıdır.²²⁰

---

²¹⁹Çetin, a.g.k., s:157.

²²⁰Şener, Ülker (Şubat 2010). “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları”. **TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı) Politika Notu**, s:10.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MUĞLA BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

3.1. MUĞLA İLİNİN TARİHİ VE GENEL YAPISI

Antik Karya Bölgesinin en eski yerleşim alanlarından olan Muğla, sırasıyla Kayra, Mısır, İskit, Asur, Dor, Met, Pers, Makedon, Roma ve Bizans egemenliğinde kalmıştır. Muğla ili, 1284 yılında Türk egemenliğine girmiştir. Bölge 1391 yılında Yıldırım Beyazıt tarafından Osmanlı topraklarına katılmış, 1402'de Timur'un hakimiyetine geçmiş, Timur bu yöreyi tekrar Menteşe Beyliği'ne vermiş daha sonra 1425'te II. Murat zamanında, Menteşe bölgesi tümüyle Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyetine girmiştir. Muğla adının, Muğla'nın Selçuklu Sultanı Kılıçarslan'ın komutanlarından olan Muğlu Bey tarafından fethedilmesinden geldiği de genel kabul gören bir yargıdır.

Muğla, denizden 670 m. yükseklikte, üstü düz bir kaya kütlesi görünümünde olan Asar Dağı'nın eteklerine kurulmuş 97.207 nüfuslu bir kent merkezidir. Muğla'da Akdeniz iklimi hâkimdir. Metrekareye 1000 mm'den fazla yağış alan Muğla, orman oranı bakımından Türkiye'nin en zengin olan illerinden bir tanesidir. Toplam uzunluğu 1100 km'yi biraz aşan deniz kıyıları ile Muğla ülkemizin en uzun sahil şeridine sahip ilidir. Muğla ilinde ayrıca iki büyük göl bulunmaktadır. Bunlar Bafa Gölü ile Köyceğiz Gölü'dür. Önemli üç akarsuyu ise Çine Çayı, Esen Çayı ve Dalaman Çayı'dır. Yakın geçmişe kadar sanayi veya başka bir işlek sektörü bulunmayan Muğla, son yıllarda üniversitenin getirdiği canlılıkla Muğla ovasına doğru yayılmaya başlamıştır.

3.1.1. Muğla İlinin Nüfusu

2011 yılında yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nden alınan bilgilere göre Muğla merkez ve ilçelerinin nüfusu tablo 8'de gösterilmiştir:

Tablo-9: Muğla İl ve İlçelerin Nüfus Sayıları

İl/İlçe	2010 Nüfusu	2011 Nüfusu	Yıllık Nüfus Artış Hızı 2010 (%)	Yıllık Nüfus Artış Hızı 2011 (%)
Muğla	817 503	838 324	18,7	25,5
Merkez	94 960	97 207	-19,4	23,7
Bodrum	124 820	130 990	54,2	49,4
Dalaman	33 980	34 815	15,7	24,6
Datça	16 475	17 004	35,5	32,1
Fethiye	188 259	192 886	27,3	24,6
Kavaklıdere	11 132	10 994	-0,7	-12,4
Köyceğiz	32 817	33 331	2,0	15,7
Marmaris	77 390	81 910	26,7	58,4
Milas	125 727	127 094	14,0	10,9
Ortaca	42 364	42 920	15,7	13,1
Ula	23 749	23 438	-9,2	-13,1
Yatağan	45 830	45 735	-1,3	-2,1

Kaynak: <http://www.mugla.gov.tr>.

Muğla nüfusu 2010 yılında %10,9 oranında artarken, 2011 yılında %25,5 oranında artış göstermiştir. 2011 yılında Muğla’da ikamet eden nüfus bir önceki yıla göre 20.821 kişi artmıştır. 2011 yılında 2010 yılına göre nüfus artış hızı en düşük ilçe Ula, nüfus artış hızı en yüksek olan ilçe ise Bodrum’dur.

Muğla’nın cinsiyete göre yerleşim yeri bazında nüfus bilgileri ise tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo-10: Muğla İlinin Cinsiyete Göre Yerleşim Yeri Bazında Nüfus Bilgileri

	Toplam			İl ve İlçe merkezleri			Belde ve Köyler		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Muğla	838324	428114	410210	362513	184493	178020	475811	243621	232190

Kaynak: <http://www.mugla.gov.tr>.

Muğla nüfusunun % 51'ini 428.114 kişi ile erkekler, % 49'unu 410.210 kişi ise kadınlar oluşturmaktadır. Muğla nüfusunun % 43,2'si ise 362.513 kişi ile il/ilçe merkezlerinde, % 56,8'i 475.811 kişi ile belde ve köylerde yaşamaktadır.

2011 yılı nüfus sayımına göre Muğla ilinin yaş grubu ve cinsiyete göre nüfusu ise tablo 10'da verilmiştir.

Tablo-11: 2011 Yılı Nüfus Sayımına Göre Muğla İlinin Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfusu

	Yaş grubu	Toplam	Erkek	Kadın
	0-4	55 258	28 407	26 851
05-09	54 268	27 819	26 449	
10-14	59 727	30 908	28 819	
15-19	57 460	29 590	27 870	
20-24	59 124	30 838	28 286	
25-29	66 277	33 926	32 351	
30-34	74 370	38 294	36 076	
35-39	70 877	36 749	34 128	
40-44	64 163	33 377	30 786	
45-49	62 992	32 886	30 106	
50-54	52 134	27 218	24 916	
55-59	45 747	23 543	22 204	
60-64	34 760	17 290	17 470	
65-69	25 811	12 617	13 194	
70-74	21 898	10 617	11 281	
75-79	17 332	7 950	9 382	
80-84	10 377	4 121	6 256	
85-89	4 525	1 606	2 919	
90+	1 224	358	866	
Toplam		838 324	428 114	410 210

Kaynak: <http://www.mugla.gov.tr>.

Muğla nüfusunun %42'si 352.114 kişi ile 30 yaşın altındadır. Muğla'da 90 yaşın üzerinde 358 erkek, 866 kadın ve toplam 1224 kişi yaşamaktadır. Yaş gruplarına göre en fazla nüfus 74.370 kişi ile 30-34 yaş grubunda bulunmaktadır.

3.1.2. Muğla İlinin Ekonomik Yapısı

Muğla'nın ekonomisi çok yönlü olup, tarıma, turizme, sanayi ve ticarete dayalıdır. En çok turist gelen illerden biri olan Muğla'da turistik tesisler giderek artmaktadır. Orman, turuncgiller ve sanayi ürünleri bakımından zengindir. Muğla ili dağlık bir arazi olduğu için ekime müsait arazisi azdır. Buna rağmen ülkenin önemli tarım üretim merkezlerinden biridir. Zeytin, mandalina, portakal, limon, bakla, mısır, tütün, susam başlıca tarım ürünleridir. Türkiye'de en çok bal Muğla'da elde edilir. İl sınırları içinde 200 bin arı kovanı vardır. Marmaris balı ve arı sütü meşhurdur. Balıkçılık ve sünger çıkarma çok ileridir. Türkiye'de süngerin tamamı buradan çıkarılır. Muğla ili orman bakımından çok zengindir. 1 milyon hektarlık orman varlığı vardır. Dünyada çok az yerde rastlanan sığla ağaçları Muğla ormanlarında bulunur. Senelik sığla yağı üretimi 15 bin tona yakındır. Muğla maden varlığı bakımından da çok zengin bir ildir. İşletilen başlıca madenleri linyit, krom, zımpara, giofrik, boksit, kuvarsit, mika ve ponzadır.²²¹

3.2. MUĞLA BELEDİYESİ'NİN SOSYAL BELEDİYECİLİK UYGULAMALARI

Muğla Belediyesi'nin yoksulluğa yönelik sosyal belediyecilik uygulamaları genel olarak şunlardır:

- Kış ve yaz kursları açmak, bununla ilgili gerekli duyuruları yapmak,
- Çeşitli zamanlarda kurslarda üretilen ürünlerin, satış ya da sergi amaçlı sergilenmesini sağlamak,

²²¹ <http://www.cografya.gen.tr/tr/mugla/ekonomi.html> (06.09.2012)

- İhtiyacı olan kişilere gerekli tahkikat ve onaylardan sonra fakir maaşı bağlamak,
- İhtiyacı olan kişilere gerekli tahkikat ve onaylardan sonra gıda ve yakacak yardımı yapmak,
- İhtiyacı olan başarılı öğrencilere gerekli tahkikat ve onaylardan sonra öğrenim yardımı bağlamak,
- Özürlü öğrencilere ve itfaiye erlerine ücretsiz yemek çıkarmak,
- Ramazan ayında ücretsiz iftar yemeği çıkarmak,
- İnternet odasından halkın ücretsiz olarak yararlanmasını sağlamak,
- Kültür evlerinde ve merkezlerinde yiyecek ve içecek servisi yapmak.

Bu bölümde Muğla Belediyesi'nin 2008–2009–2010–2011-2012 yılları itibariyle yapmış olduğu sosyal hizmet çalışmalarından söz edilecektir. Çalışma verileri Muğla Belediyesi'nde bu konuda yetkili olan personeller ile yapılan yüz yüze görüşmelerden ve faaliyet raporlarından elde edilmiştir.

3.2.1. Meslek Edindirme ve Eğitim Kursları

Beceri kazandırma ve iş edindirme amaçlı, kış ve yaz dönemleri olarak yılda iki defa düzenlenen meslek edindirme ve eğitim kursları ile bu kurslarda eğitim alan kişi sayısı tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo-12: Meslek Edindirme ve Eğitim Kursları

YAZ-KIŞ DÖNEMİ KURSLARI	2009 (kişi)	2010 (kişi)	2011 (kişi)
Ahşap Boyama ve Süsleme, Bağlama, Basit Nakış İğneleri, Dantel Angles, Ebru Sanatı, Halk Oyunları, Kırk Yama, Resim, Salon Dansları, Suzeni(Nakış), Tel Kırma, Tiyatro, Turistik Eşya Yapımı, Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği, Vitray, Kösele Çanta Yapımı, Dekoratif Ev Aksesuarları, Desenleme ve Kumaş Boyama, Elde Türk İşi Boyama, Cam Dekorculuğu, Keman, Gitar, Dijital Fotoğrafçı, Satranç	1397	1637	1804

3.2.2. Öğrenim Yardımı

Eğitim ve öğretim hayatını sürdürmekte güçlük çeken, ihtiyaçlarını karşılayamayan, başarılı, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencilerine aktarılan nakit yardımudur.

Tablo-13: Öğrenim Yardımları

	2008 (kişi)	2009 (kişi)	2010 (kişi)	2011 (kişi)	2012(kişi)
Yükseköğretim	55	128	89	134	132
Ortaöğretim	1	34	36	41	41
İlköğretim	1	28	25	29	29
Toplam	57	190	150	204	202

Muğla Belediyesi tarafından yapılan öğrenim yardımlarından çoğunlukla yükseköğretim öğrencileri faydalanmaktadır. Genel olarak bakıldığında 2008 yılından 2012 yılına kadar yapılan yardımlarda istikrarlı bir artış olmadığı görülmektedir. En yüksek artış 2009 yılında 133 kişi ile gerçekleşmiştir.

3.2.3. Yoksul Yardımı

Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ailelere nakit aktarılması şeklinde yapılan destektir. Muğla Belediyesi tarafından yapılan nakit yardımlarında 2008-2009-2010 yıllarında çok az da olsa bir artış gözlenmesine rağmen, 2011 yılında yardım yapılan kişi sayısı aynı kalmış, 2012 yılında ise 6 kişi daha eksilmiştir.

Tablo-14: Yoksul Yardımları

	2008 (kişi)	2009 (kişi)	2010 (kişi)	2011 (kişi)	2012 (kişi)
Yoksul Yardımı	37	56	60	60	54

3.2.4. Yakacak ve Gıda Yardımı

İhtiyacı olanlara kömür ve gıda takviyesi yapılmasıdır. Gıda yardımı özellikle ramazan ayında, ramazan paketi olarak dağıtılmaktadır. Yakacak ve gıda yardımları 2010 yılında artış göstermiş, 2011 yılında kişi sayısı aynı kalmış, 2012 yılında ise 136 kişilik bir artış sağlanmıştır.

Tablo-15: Yakacak ve Gıda Yardımları

	2008 (kişi)	2009 (kişi)	2010 (kişi)	2011 (kişi)	2012 (kişi)
Yakacak-Gıda Yardımı	-	56	110	110	246

Hane başına yapılan ramazan paketi yardımında ise şunlar yer almaktadır:

Kuru fasulye (2 kg), nohut (2 kg), pirinç (2 kg), bulgur (2 kg), mercimek (1 kg), makarna (1 pk), ayçiçek yağı (2 kg), arpa şehriye (500 gr), un (1 kg), kuru üzüm (500 gr), hurma (500 gr), hazır çorba (1 pk), salça (1 kg), tel şehriye (500 gr), bulaşık deterjanı (750 ml), sabun 5'li (1 pk), kolonya (200 cc), peçete 100'lü (1 pk), zeytin (1 kg), reçel (1 ad), kahve (100 gr), çay (1 kg), toz şeker (2 kg), tuz (500 gr), kuru kayısı (500 gr), küp şeker (1 kg).

3.2.5. Yemek Dağıtımı

Muğla Belediyesi'ne ait aşevinden, ihtiyacı olan vatandaşlara ücretsiz yemek servisi yapılmaktadır. Son 5 yıla ait ücretsiz yemek dağıtımıyla ilgili bilgiler tablo 13'te verilmektedir. 2008-2011 yılları arasında yapılan yemek dağıtımlarında artış olduğu görülmektedir. Fakat 2012 yılında 195 olan kişi sayısı 120'ye gerileyerek 75 kişilik bir azalma gerçekleşmiştir.

Tablo-16: Yemek Dağıtımı

	2008 (kişi)	2009 (kişi)	2010 (kişi)	2011 (kişi)	2012 (kişi)
Ücretsiz Yemek Dağıtımı	83	110	140	195	120

3.2.6. Çorba Çeşmesi

Sabah erken saatlerde okula ve işe giden vatandaşlar için yerleştirilen çorba çeşmelerinde her gün farklı bir çeşit çorba çıkarılmaktadır. İsteyen herkes ücretsiz olarak bu hizmetten yararlanabilmektedir. Yaklaşık 63 bin TL'ye mal olan, 150 litre kapasiteli çorba çeşmelerinin içinde çorbayı sürekli sıcak tutan karıştıran ve çorba bittikten sonra kendi kendini temizleyen bir sistem bulunmaktadır.²²²

3.2.7. Sağlık Hizmetleri

Personel ve vatandaşlardan başvuran kişilerin tansiyon, pansuman, enjeksiyon, serum ve ürik asit tahlili gibi 1. basamak sağlık hizmetleri ücretsiz olarak yapılmaktadır. 2009 yılında 1995, 2010 yılında 2773, 2011 yılında da 2296 vatandaşa muayene, tansiyon ölçüm, pansuman ve enjeksiyon gibi sağlık hizmetleri verilmiştir.

Ayrıca huzur evinde kalmakta olan yaşlı vatandaşların gıda, temizlik, bakım onarım, elektrik ve ısınma ihtiyacı imkânlar doğrultusunda temin edilmektedir.

3.2.8. Cenaze Hizmetleri

Yakınlarını kaybedenler için yıkama, kefenleme, mezar yeri kazma, cenaze taşıma, mezar tahtası gibi hizmetler ücretsiz olarak verilmektedir. Ayrıca cenaze evine ücretsiz pide gönderilmektedir.

²²² Muğla Belediyesi Faaliyet Raporu, (2013).

3.2.9. Giyim ve Eşya Yardımları

Muğla Belediyesi Dayanışma Merkezi, giyim ve ev eşyası gibi bağışlarla toplanan malzemeleri yardıma muhtaç kişilere ulaştırmaktadır. İmkani olmayan üniversite öğrencilerine ve evlenecek çiftlere ev eşyası tedarik edilmektedir.

3.2.10. Diğer Yardımlar

Tüm bu yardımların dışında etkinlik olan günlerde katılımcılara ücretsiz servis hizmeti sağlanmakta, toplu sünnet ve nikâh organizasyonları yapılmaktadır.

Ayrıca engelliler, şehit, dul, yetim ve gaziler için ücretsiz otobüs tahsisi ve indirimli su aboneliği yapılmaktadır. 63 adet engelli aboneliği mevcut ve bu engelli abonelerin tükettiği ilk 20 ton için %60 indirim uygulanmakta, 21 ton ve üzeri sarfiyatlar normal mesken tarifesinden ücretlendirilmektedir.

Engellilerin daha rahat hareket edebilmesi için yeni yapılandırılacak alanlarda ve mevcut alanlarda engelsiz fiziksel çevreler oluşturulmaktadır. Buradan hareketle Muğla Belediyesi Hizmet Binasına ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk Kültür Merkezi'ne engelli asansörü yapılmış, Kışla Parkı spor alanına engelliler için spor aletleri yerleştirilmiştir. Engelli okulunda okuyan öğrencilerin servis ihtiyacı belediye tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca görme engelli vatandaşlar için "Hissedilebilir Yüzey Uygulaması" yapılarak hayatları kolaylaştırılmaya çalışılmaktadır.

Muğla Belediyesi dönem dönem çocuk yuvasının bazı ihtiyaçlarına da ortak olmaktadır. Son ziyarette banyo havlusu, terlik, şemsiye, atkı, eldiven, başlık, iç çamaşırı, çorap ve atlet gibi ürünler tedarik edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yoksulluk günümüzde sadece ekonomik bir problem olmaktan çıkmış, sosyal ve siyasal bir sorun olarak da kabul görmeye başlamıştır. Yoksulluk dünyayı tehdit eden küresel bir sorun olarak kendisini daha fazla hissettirmeye başlamıştır. Küreselleşmeyle yaşanan dönüşüm süreci tüm dünyayı etkisi altına almış, ekonomiden siyasete, sosyal politikadan kültüre hemen hemen her alanda varlığını hissettirmiştir. Küreselleşmenin az gelişmiş veya gelişmekte olan birçok ülkenin ve özellikle bu ülkelerde yaşayan dar gelirli kesimlerin aleyhine çalıştığı, çevresel sorunların küresel boyutlarda olduğu küresel ekonomide istikrarı sağlayamadığı, söz konusu sürecin kötü şekilde idare edilmesi ile yoksulluğun arttığı görülmektedir.

Ülkemizde yoksulluk kırsaldan kentlere doğru bir yol izlemektedir. Kırsaldaki yoksulluk oranları kentlere göre daha fazla, kentlerdeki yoksulluk ise kırsaldakine göre daha etkilidir. Yoksulluk asıl olarak makro ekonomik bir sorundur. Bölgesel gelir dağılımındaki dengesizliklerin ve işsizliğin ortadan kaldırılması yoksullukla mücadelenin en önemli unsurlarıdır.

Kentsel yoksullukla mücadelede merkezi yönetimin yanı sıra yerel yönetimlere önemli roller düşmektedir. Genel olarak yoksullukla ve kentlerdeki yoksullukla mücadele edebilmek için yapılan gıda, giyecek, yakacak ve nakit yardımlarının kesin bir çözüm olmadığı ortadadır. Bunun yanı sıra yoksulluğun azaltılması konusunda gerek ulusal ve gerekse uluslararası boyutlarda girişimler ve işbirliği ile eskisine göre olumlu gelişmelerin olduğunu söylemek de mümkündür.

Yoksulluk bir ülkenin kalkınma ve istihdam politikalarından ayrı planlanarak azaltılamaz. Her sosyal devlet, dar gelirli vatandaşlarının eğitim, sağlık, çalışma ve yaşama hürriyetini korumak, geliştirmek ve adil gelir bölüşümünü sağlamak zorundadır. Bu yüzden bir devletin kendi yoksuluna yardım yapması onur zedeleyici ve küçük düşürücü bir tutumdur. Ayrıca bir devletin yoksul insanlarına çokça sosyal yardım yapması, o devletin başarısız

bir sosyal devlet olduğunun da kanıtıdır.²²³ Kanunlarla belediyelere, büyükşehir belediyelerine ve il özel idarelerine yoksullara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet konularında yetkiler verilmiş ise de sosyal bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin sorumluluğu da göz ardı edilemez.

Yerel yönetimlerin kentsel yoksullukla mücadelesinde yerel vatandaşlarının, özellikle maddi yeterliliğinin tespit edilmesi, yardıma muhtaç olanların gereksinimlerinin belirlenmesi ve diğer sorunlarının yerinde saptanarak çözüme ulaştırabilmesi, merkezi yönetimin bu konudaki çalışmalarına göre daha gerçekçi olacaktır. Yerel halka daha yakın olan yerel yönetimlerin yoksullukla mücadele konusunda devreye girmesi hem merkezi yönetimin stratejik konulara daha fazla zaman ayırmasını sağlayacak hem de merkezi yönetimin bu alandaki eksikliklerini kapatacaktır.

Yerel yönetimlerin yoksullukla mücadelede etkili olabilmesi kuşkusuz ki, bölge halkı, özel sektör ve sivil toplum örgütleriyle yapacağı etkili iletişime ve işbölümüne bağlıdır. Yerel yönetimlerin yönetim ilkelerini kullanarak vatandaşları, özel sektörü ve sivil toplum kuruluşlarını cesaretlendirerek katkı sağlamaları konusunda teşvikte bulunması gerekmektedir. Yerel yönetim politikalarının belirlenmesi ve bunlara merkezi yönetimin de destek vermesi şarttır. Gerek bütçe aktarımı, gerekse manevi ve yoksullukla ilgili diğer her türlü konuda devlet desteğinin verilmesi ile yoksullukla mücadelede daha gerçekçi adımlar atılacaktır.

Aktif istihdam politikalarının istikrarlı bir şekilde uygulanması da yoksulluk açısından olumlu sonuçlar doğuracaktır. Doğrudan iş yaratma programları, yoksul emeğinin bilgi ve becerisinin geliştirilmesi, istihdam sübvansiyonları, yoksullar arasında kendi hesabına çalışmanın özendirilmesi, kadın emeğinin emek piyasasına girişinin kolaylaştırılması işsizliği ve dolayısıyla yoksulluğu en aza indirecek en önemli politikalar ve çözüm yolları olarak görünmektedir.

---

²²³Çetiner, Osman Savaş (2007), "Benim Fakirim Daha Besili!", **Sosyal Politikalar Dergisi**, K15, Sayı:2, s:54.

Ayrıca uygulamaları yapacak olan personelin bu alanda uzmanlaşmış, halkla ilişkileri kuvvetli, etkin iletişim konusunda bilgili ve sosyal olmasının gerekliliği de açıktır. Politikaların verimliliği için uzman bir kadronun varlığı şarttır. Merkezi yönetimin personel ve bütçe katkılarının yanı sıra yoksullukla mücadelede yerel katılım ve yerel destek konularına da önem vermesi gerekmektedir.

Küresel olarak her geçen gün daha da önemli hale gelen yoksullukla mücadele güncelliğini korumaya devam etmektedir. Yoksullukla mücadele için çok daha yoğun ve kurumsal bir küresel işbirliğinin geliştirilmesi son derece önemlidir. Çünkü sadece yardım ve borçlarla ciddi bir başarı sağlanamadığı görülmüştür. Ayrıca verilen yardım ve borçların amacına uygun bir biçimde kullanılması konusunda daha aktif bir tutum takınılmalıdır.

Kentsel yoksullukla mücadelede örnek araştırma olarak yer alan Muğla Belediyesi ise sosyal belediyecilik konusunda çalışmalarını artırmalı, yetki sınırları içerisinde yoksul envanteri oluşturmalıdır. Yardıma muhtaç olanların müracaat etmesini beklemek yerine, Muğla Belediyesi olarak ihtiyaç sahiplerine ulaşılmalıdır. Kentsel yoksulluğun çözümü için valilik ve il özel idaresi ile işbirliği yapılmalı, etkin iletişim kurulmalıdır. Kısa dönemli yardımlar olan nakdi ve ayni yardımlar sadece yaşlı, engelli, öğrenci ve çocuklara yapılmalı, bunların dışındaki yoksullar için ise bu yardımlar süreli olmalıdır. Dikiş, nakış, cam ve ahşap boyama gibi ekonomik getirisi çok az olan kurslar yerine, bölgenin ve ülkenin ekonomik ihtiyacına göre meslek edindirme kursları açılmalı ve bu kurslarda eğitim alanların işe yerleştirilebilmesi için çalışan bir birim kurulmalıdır.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- Aydın, Murat (2008). **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, İstanbul: Yedirenk Yayınları
- Aytaç, Ömer, İlhan Oğuz Akdemir (2003). “Türkiye’de Yeni Kentli Yoksulluk Süreci”, **Yoksulluk 2**, Bilge Yayınları
- Bayrakçı, Erdal, (2011). **Yerel Yönetimler (Ders Notları)**, Konya: Dizgi Ofset
- Bayramoğlu, Sonay (2005). **Yönetişim Zihniyeti**, İstanbul: İletişim Yayınları
- CHOSSUDOVSKEY, M. (1999). **Yoksulluğun Küreselleşmesi**, Çev. Neşenur Domaniç, İstanbul: Çiviyazıları Yayınları
- Çiğdem, Ahmet, Aksu Bora, Ersan Ocak v.d. (2002). **Yoksulluk Halleri, “Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri”**, (Editör:Necmi Erdoğan). İstanbul:Demokrasi Kitaplığı
- Çukurçayır, M. Akif (2003). “Çok Boyutlu Bir Kavram Olarak Yönetişim”, **Çağdaş Kamu Yönetimi-I**, (Ed:Muhittin Acar, Hüseyin Özgür), Ankara: Nobel Kitapevi,
- Çukurçayır, M.Akif (2013). “Bölge Kalkınması ve Bölgesel Yönetişim” (Editör: : M. Akif Çukurçayır, H.Tuğba Eroğlu). **Yönetişim**, Konya:Çizgi Kitapevi
- Ergun Cem, Hüseyin Gül, (2009). “Toplumcu Belediyecilik ve Kent Kapılarını Sermayeye Açan Anahtar Olarak Kentsel Dönüşüm”, **Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Toplumcu Belediyecilik (Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları)**, (Editör: İhsan Kamalak, Hüseyin Gül), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık
- Eryılmaz, Bilal (2000). **Kamu Yönetimi**, İstanbul: Erkam Matbaası
- Giritli, İsmet; Bilgen, Pertev ve Akgüner Tayfun (2006), **İdare Hukuku**, İstanbul:Der Yayınları, Gözden Geçirilmiş 2.Basım
- Gül, Hüseyin, Songül Sallan Gül (2009). “Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü Tartışmaları”, **Yoksulluk**, (Editör:Nurgün Oktik), Yakın Kitapevi
- Gül, Hüseyin, Songül Sallan Gül ve Dilek Memişoğlu (2007). “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”,**Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-II:Uygulama**, (Editör:H. Özgür ve M. Kösecik). Ankara: Nobel Yayınları
- Günday, Metin (1966). **İdare Hukuku**, Ankara: İmaj Yayıncılık
- Işık, Oğuz , M. Melih Pınarcıoğlu, (2001). **Nöbetleşe Yoksulluk**, İletişim Yayınları

- Koray, Meryem (2000). **Sosyal Politika**, Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları
- Lewis, Oscar (1966), “La Vida:A Puerto Rican Family in the Culture of Poverty – San Juan and New York”, **Vintage Books**, New York.
- Nadaroğlu, Halil (1994). **Mahalli İdareler**, İstanbul: Beta Basım Yayım
- Özer, M.Akif (2005). **Yeni Kamu Yönetimi**, Ankara: Platin Yayınları
- Parlak, Bekir (2005). “Küresel Gelişmeler ve Avrupa Birliği Uygulamaları Ekseninde Yerelleşme”, (Editör: N. T. Arslan). **Teoriden Pratiğe Kamu Yönetimi**, İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları
- Şehrın, Petek Kovancı, (2013). “Kent Yönetimi ve Planlamada Yönetişim”, **Yönetişim**, (Editör: M. Akif Çukurçayır, H.Tuğba Eroğlu). Konya:Çizgi Kitapevi
- Şenses, Fikret, (2001). **Kürselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk**, İstanbul: İletişim Yayıncılık
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, (2004). “2000’li Yıllarda Yoksulluk ve Yoksulluk Araştırmaları”, **IV. Aile Şurası**, Ankara
- TESEV, (2008). **İyi Yönetişim El Kitabı**, Haz. Fikret Toksöz, İstanbul: TESEV Yayınları.
- Tortop, Nuri, Eyüp G. İsbir, Burhan Aykaç (1999). **Yönetim Bilimi**, Ankara: Yargı Yayınevi
- TÜİK, (2008). “Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı”, **Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-6**, (Yayın no:3186), Ankara: TÜİK Matbaası
- Türkdoğan, Orhan, (2003). “Türk Toplumunda Yoksulluk Kültürü”, **Yoksulluk I**, İstanbul: Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları
- TÜSİAD, (2000). **Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk-AB ile Karşılaştırma**, İstanbul: TÜSİAD Yayınları
- TÜSİAD, (2003). **Türkiye’de Düzenleyici Reformlar**, İstanbul: TÜSİAD Yayınları
- Uğur, Aydın (1998). **Sosyo-ekonomik Gelişmede Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü**, İstanbul: Boyut Yayınları
- Yıldırım, İbrahim (2004). **Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim**, Ankara: Seçkin Yayınları

MAKALELER

- Akdoğan, Yalçın (2002). “Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyecilik”, **Eminönü Bülteni**, Şubat Sayısı

- Aktan, Coşkun Can, (2002). “Yoksullukla Mücadele Stratejileri”, **Hak-İş Konfederasyonu Yayını**, Ankara
- Aktan, Coşkun Can, İstiklal Yaşar Vural (2002). “Yoksullukla Mücadeleye Yönelik Öneriler”, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara
- Buğra, Ayşe, Çağlar Keyder, “Poverty And Social Policy In Contemporary Turkey”, Boğaziçi University Social Policy Forum January
- Çeken, Hüseyin, Şevket Ökten ve Levent Ateşoğlu (2008). “Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk”, **Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 9 (2)
- Çetin, Murat (2007). “Yerel Ekonomik Kalkınma Yaklaşımı ve Uluslararası Yaklaşımlar”, **Yönetim ve Ekonomi**, 14 (1)
- Çetiner, Osman Savaş (2007), “Benim Fakirim Daha Besili!”, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Kış, Sayı:2
- Çukurçayır, M. Akif, Esra Banu Sipahi, “Yönetişim Yaklaşımı ve Kamu Yönetiminde Kalite”, **Sayıstay Dergisi**, Sayı:50-51
- Çoker, Ziya (1995), Merkezden Yönetim, İl Sistemi ve Yerel Yönetim Reformu, **Yeni Türkiye-Yönetimde Yeniden Yapılanma Özel Sayısı**, Sayı: 4, Ankara.
- Ersöz, Halil Yunus (2005). “Sosyal Politika-Refah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi”, **İktisat Fakültesi Mecmuası**, 55 (1)
- Fırat, A. Serap (2008). “Yoksulluk, Kentlerde Suç Artışı ve Kent Merkezlerinde Özel Güvenlik Hizmetleri Verilmesi”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 10 (3)
- Geray, Cevat (Aralık 1998). “Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı:421
- Göymen, Korel (Nisan 2000). “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yönetişim: Gereksinimler, Önermeler, Yönelimler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, 9 (2), Ankara
- Göymen, Korel, Begüm Özkaynak (2008). “Türkiye’de Yerel Yönetişimde Son Gelişmeler: Pendik’te Edinilen Deneyimler ve Çıkarılan Dersler”, Bölgesel Kalkınma Ajansları, İstanbul Politikalar Merkezi
- Gül, Hüseyin, Songül Sallan Gül (2007). “Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar”, **Amme İdaresi Dergisi**, 40 (3)
- Gül, Hüseyin, Songül Sallan Gül, (2004). “Türkiye’de Yoksulluğun Bölgesel ve Kentsel Boyutları”, **2004 izmir İktisat Kongresi**, 5-9 Mayıs, İzmir

- Gülener Serdar, Mustafa Kömürcüoğlu, (2007). “Yeni Yoksullukta Yeni Olan Ne?”, **IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, Çanakkale
- Gündoğan, Naci (2008). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele”, **Ankara Sanayi Odası Dergisi**, Ocak/Şubat Sayısı
- Hazman, Gülsüm Gürler (2010). “Kentsel Yoksulluk Sorunu ve Belediyelerin Rolü”. **Türk İdare Dergisi**, Sayı:467
- Karaman, İsmail, (1999). “Ekonomik Kriz ve Kimsesiz Yoksullarımız”, **Yeni Türkiye Dergisi**, 2 (42)
- Okçu, Murat (2007). “Yönetişim Tartışmalarına Katkı: Avrupa Birliği İçin Yönetişim Ne Anlama Geliyor?” **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 12 (3)
- Ökten, Zeynep, Tancan Kale (2009). “Türkiye’de Bölgesel Yoksulluğun Yapısı ve Yoksulluğa Karşı Politikalar”, **Amme İdaresi Dergisi**, 42(3)
- Önen, S. Mustafa (Aralık 2010). “Yoksulluk ve Yerinden Yönetim: Nasıl Bir Yönetişim?”. **Türk İdare Dergisi**, Sayı 469
- Öz, Cihan Selek, Sinem Yıldırım (2009). “Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyeciliğin Rolü”. **I. Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu**, 22-23 Ekim, Antalya: Akdeniz Üniversitesi
- Özden, Kemal, Ahmet Arabacı (Ekim 2007). “Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü”, **IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, Çanakkale
- Öztürk, M, Çetin (2009). “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar”, **Journal of Yasar University**, .3 (11)
- Pekküçükşen, Şerife (Aralık 2004). “Sosyal Belediyecilik ve Selçuklu Belediyesi Şefkat Evleri Örneği”, Yerel Yönetimler Kongresi, **Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma**, Biga/Çanakkale
- Sharpe, L.J. (1970), **Theories and Values of Local Government**, Political Studies, Vol:XVIII, N:2
- Sipahi, Esra Banu, (2006). “Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk”. **Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 11
- Şener, Ülker (Şubat 2010). “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları”. **TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı) Politika Notu**
- Şenkal, Abdülkadir (2003). “Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri”, İstanbul Üniversitesi, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 45. Kitap

- TÜİK, (2012). “Yoksulluk Çalışması 2011”, **Haber Bülteni**, Sayı:10952.
- TÜİK, (2013). “Haber Bülteni”, Sayı:13507, (15.5.2013)
- TÜİK, (2011). “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması”, **Haber Bülteni**, Sayı:10902, 17.09.2012.
- UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) (2012). Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı Rio +20, Haziran, Brezilya
- Uzun, Ayşe Meral (2003). “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 4,(2)
- Yücel, Asuman (2003). “Küreselleşme ve Yerel Yönetimlerde Reform Gereği”, **I. Ulusal Yerel Yönetimler Çalıştayı**, 6-7 Haziran, Biga/Çanakkale
- Yüceol, Hüseyin Mualla (2005). “Küreselleşme, Yoksulluk ve Emek Piyasası Politikaları”. **Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 14 (2)

TEZLER

- Aksan, Gamze (2009). **Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Altınok Emrah (2006). **Yasadışı Yapılan Alanlarda Dönüştürme Kapasitelerinin Tükenişi ve Kentsel Yoksulluk: Çeliktepe Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Beken, Hikmet Gülçin (2006). **Yoksulluk Olgusuna Kavramsal Bir Bakış**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Bildirici, Zeki (2011). “Avrupa Birliği’nde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Demir, İrfan (2006). “Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Fonksiyonları Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli
- Ergun, Cem (2005). **Yoksulluk ve Enformel Sektör: Çöp Toplayıcıları Örneği (Isparta, İzmir Karşılaştırması)** Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- Erol, Nihal (2006). **Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Karakış, Engin (2009). “Küreselleşen Dünya Yönetiminde Yerel Yönetimler Bağlamında Sosyal Politika”, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas

- Kesgin, Bedrettin (2008). “Yoksulluğa Yerel Müdahale “Sosyal Belediyecilik” Karşılaştırmasında Eminönü Ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Kobak Kadriye (2006). “Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelede Uyguladığı Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Programları”, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- Kösemen, İkbâl Begüm (2004), “Yoksulluk Çizgisinin Altındaki Nüfusa Mikrokredi Uygulaması ve Türkiye’deki Boyutu”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Kule, Hüner (2004). **Kentsel Yoksulluk ve İzmit’te Yoksulluk Yansımaları**, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli
- Kurşuncu, Hatice, (2006). **Kentsel Yoksulluk: Diyarbakır Aziziye Mahallesi Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (Haziran 2009). Ersin Kaya, “Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli”, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2011). Nediha Özgün Baltacı. “Kadınları Güçlendirme Mekanizması Olarak Mikrokredi”, Ankara

RAPORLAR

- Buğra, Ayşe, Çağlar Keyder, (2003). **Yeni Yoksulluk ve Türkiye’nin Değişen Refah Rejimi**, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İçin Hazırlanan Proje Raporu, Ankara
- DPT, (1996). Dumanlı, Recep, **Yoksulluk ve Türkiye’deki Boyutları**, (Rapor no: 2449), Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı
- Muğla Belediyesi Faaliyet Raporu, (2013).
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (2010). “Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye 2010”
- T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, “Kentleşme Şurası 2009” (Nisan 2009). **Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu**, (Rapor no:7). Ankara,
- T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası 2009 (Nisan 2009). **Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu**, (Rapor no:7). Ankara.
- T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, (2010). “Kırsal Kalkınma Planı (2010-2013)”, Ankara

TOBB, (2013). **Ekonomik Rapor 2012**, Ankara:Özyurt Matbaacılık

UNDP, Human Development Report, 2013.

World Bank, Global Economic Prospects January 2010

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://public.cumhuriyet.edu.tr/~mazlum/yoksulluk.htm>, Mazlum, Ahmet, “Yoksulluk ve Küreselleşme”, (05.10.2011)

<http://sbu.saglik.gov.tr/sbyesil/>, (15.08.2012)

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYINTURKISHEXTN/0,,contentMDK:20819597~menuPK:2089264~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:455688,00.html> (01.08.2012)

<http://www.antalya.bel.tr/content.asp?MAINMENUID=8&MENUID=133> , (25.05.2012)

http://www.cankaya.bel.tr/oku.php?yazi_id=14005. (24.05.2012)

<http://www.cografya.gen.tr/tr/mugla/ekonomi.html> (06.09.2012)

<http://www.cydd.org.tr/> (04.06.2013)

<http://www.haberler.com/mikro-adimlarla-yoksullukla-mucadele-3101442-haberi/>, Haber Tarihi: 02.10.2011, (04.05.2012)

<http://www.haberler.com/yalova-da-23-kadina-mikro-kredi-destegi-3645354-haberi/>, Haber Tarihi:22.05.2012, (06.06.2012)

<http://www.koruncuk.org/site/index>. (22.06.2013)

<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/739.html>. Resmi Gazete (1986) ,19134, 14.06.1986. (22.03.2012)

<http://www.mugla.gov.tr>.

<http://www.sondakika.com/haber-il-ozel-idaresi-nden-kardes-okuluna-yardim-3601922/>, Haber Tarihi:08.05.2012 (06.06.2012)

<http://www.sosyalpolitikalar.org/makaleler/sosyal-beledyeclk/148-kapak-soruturmasi-sosyal-beledyeclk-kadr-topba> , (24.05.2012)

http://www.sosyalsiyaset.com/documents/yoksullukla_mucadele.htm, Seyyar, Ali, “Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede STK’ lerin Roller ve Önemleri (Deniz Feneri Derneği Örneği)”, (15.06.2012)

<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/477/Tarihce/> Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, (13.08.2012)

<http://www.ssyv.org.tr/sayfa1.asp?id=757> (20.05.2013)

<http://www.the richest.org/world/poorest-countries-in-the-world/> Sammy S. “**20 Poorest Countries In The World**”, May 27, 2012, (12.02.2013)

http://www.tmmob.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=3217&tipi=16, (04.02.2012)

<http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=2570>, (02.08.2012)

http://www.unicankara.org.tr/2011_dec/, UNDP (2011). **Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi**, Ekim-Aralık Sayısı (24.08.2012)

<http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=13>, T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, (13.08.2012)

<http://www.worldbank.org.tr/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYEXTN/0,,contentMDK:20167472~menuPK:413765~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:361712,00.html> (01.08.2012)

<http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=891>, (26.04.2012)

<http://www.yerelyonetim.net/yerel-yonetim-nedir/123/>, (04.02.2012)

www.elelebizbize.com/ekutuphane/muharremes/BilgiToplumunagecistekentlilesme.pdf Eş, Muharrem, Tuncay Güloğlu, “Bilgi Toplumuna Geçişte Kentlileşme Ve Kentsel Yoksulluk:İstanbul Örneği” (09.10.2011)

www.tuik.gov.tr, (14.11.2011)

www.worldbank.org. (07.08.2012)

www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=583 (09.10.2011)

DİĞER KAYNAKLAR

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). **T.C. Resmi Gazete**, 17863, 09.11.1982.